

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ AİLE
İŞLEVLERİ İLE DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ
VE BAĞLANMA STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF CAN ÖZTÜRK

İstanbul
Kasım, 2018

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ AİLE İŞLEVLERİ
İLE DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ VE BAĞLANMA
STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF CAN ÖZTÜRK

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Fatma YAŞAR EKİCİ

İstanbul
Kasım, 2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Fatma YAŞAR EKİCİ

Üye Doç. Dr. Serdal SEVEN

Üye Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BİLGE

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Aile İşlevleri İle Duygu Düzenleme Becerileri Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Elif CAN ÖZTÜRK

ÖNSÖZ

Araştırmamın başından sonuna kadar her sürecinde bana destek veren, yol gösteren, katkısını ve ilgisini hiç eksik etmeyen, yönlendirmeleri ile bana farklı bir bakış açısı kazandıran değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Fatma YAŞAR EKİCİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecimde ya da hayatımın her anında beni motive eden, varlığıyla bana güç veren, önerileri ile yolumu aydınlatan, zorluklarla baş etmem konusunda desteğini her zaman hissettiğim, mutluluğumu, üzüntümü, hayatımı, her şeyi paylaştığım, canımdan çok sevdiğim, en değerlim, eşim Mehmet Akif ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım.

Uzakta olsalar da varlıklarını, desteklerini ve sevgilerini her zaman hissettiğim, beni özel hissettiren, mutluluğumda da üzüntümde de her zaman yanımda olan, varlıklarına şükrettiğim canım aileme; babam Mensur CAN'a, annem Ümmügülsüm CAN'a, ablam Merve CAN KARAKELLE'ye ve sevgili eşi Salih KARAKELLE'ye teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamın veri toplama sürecinde çok büyük destekleri olan, aynı mesai dilimini severek paylaştığım çocuk ve ergen psikiyatri uzmanları sayın Uzm. Dr. Güçlü AYZAZ'a ve Uzm. Dr. Neşe AYZAZ'a; gerek tez sürecimde gerekse meslek hayatımda bana birçok konuda vizyon katan, yol gösteren, destek veren çocuk ve ergen psikiyatri uzmanı sayın Uzm. Dr. Mahmut Cem TARAÇÇIOĞLU'na ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ AİLE İŞLEVLERİ
İLE DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ VE BAĞLANMA
STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Elif CAN ÖZTÜRK

Yüksek Lisans, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatma YAŞAR EKİCİ

Kasım-2018, 141 + xv Sayfa

Bu araştırmanın temel amacı; okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu temel amaç çerçevesinde, okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevlerinin, duygu düzenleme becerilerinin ve bağlanma stillerinin çeşitli değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırmada ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul ili Küçükçekmece ilçesindeki 5 ilkokul bünyesindeki (4 devlet, 1 özel) anasınıflarında eğitim gören 5-6 yaş grubu 125 çocuk ve ebeveyni ile Sağlık Bilimleri Üniversitesi Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Psikiyatri Kliniği'ne başvuran 5-6 yaş grubu 125 çocuk ve ebeveyni olmak üzere toplam 250 çocuk ve ebeveynlerinden oluşmuştur. Araştırmanın çalışma grubu; tabakalı amaçsal örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından hazırlanmış "Demografik Bilgi Formu", Cassidy (1988) tarafından geliştirilip Seven (2006) tarafından Türkçeye uyarlanan "Tamamlanmamış Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği", Shields ve Cicchetti (1999) tarafından geliştirilip Yağmurlu ve Batum (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan "Duygu Düzenleme Ölçeği" ile Epstein ve

Bishop (1983) tarafından geliştirilip Bulut (1990) tarafından Türkçeye uyarlanan “Aile İşlevleri Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler IBM SPSS Statistics 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Verilerin çözümlenmesinde Kolmogrov-Smirnov Testi, Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi, Kruskal Wallis H Testi ve Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Araştırma sonunda, okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stilleri çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevlerinin, duygu düzenleme becerilerinin ve bağlanma güvenliği düzeylerinin kliniğe başvurma sebebine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* ve *başvurmayan* okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri ve bağlanma güvenliği düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stillerinin dağılımları incelendiğinde, kliniğe başvuran çocukların çoğunun kaçınmalı bağlanma stiline, kliniğe başvurmayan çocukların ise güvenli bağlanma stiline sahip olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi Dönem, Çocuk Psikiyatri, Aile İşlevleri, Duygu Düzenleme Becerileri, Bağlanma Stilleri

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN PRESCHOOL CHILDREN'S FAMILY FUNCTIONS AND EMOTION REGULATION SKILLS AND ATTACHMENT STYLES

Elif CAN ÖZTÜRK

Master's Degree, Department of Family Counseling and Education

Thesis Advisor: Faculty Member PhD. Fatma YAŞAR EKİCİ

November-2018, 141 + xv Page

The main aim of this study was to examine the relationship between preschool children's family functions and emotion regulation skills and attachment styles. For this purpose, it was examined whether the family functions, emotion regulation skills and attachment styles of preschool children significantly differ according to various variables. A relational screening model was used in the study. The study group of the study consists of children in the age range of 5-6 who received education in nursery classes of primary schools in the European side of Istanbul in the 2017-2018 academic year and their parents, and children in the age range of 5-6 who applied to the child psychiatry clinics of training and research hospitals and their parents. The sample of the study consists of 250 children and their parents, including 125 children in the age range of 5-6 who received education in nursery classes of the 5 primary schools (4 state schools, 1 private school) in the district of Küçükçekmece, Istanbul and their parents, and 125 children in the age range of 5-6 who applied to the Child Psychiatry Clinic of Kanuni Sultan Süleyman Training and Research Hospital of the University of Health Sciences and their parents. The study group of the research was

selected by the stratified purposeful sampling method. As the data collection tools, the “Demographic Information Form” prepared by the researcher, the “Incomplete Stories with Doll Family Scale” developed by Cassidy (1988) and adapted into Turkish by Seven (2006), the “Emotion Regulation Scale” developed by Shields and Cicchetti (1999) and adapted into Turkish by Yağmurlu and Altan (2010), and the “Family Functioning Scale” developed by Epstein and Bishop (1983) and adapted into Turkish by Bulut (1990) were used. The data were analyzed using the IBM SPSS Statistics 22 software.

The Kolmogorov-Smirnov test, Spearman Rank Order Correlation Analysis, Kruskal-Wallis H test, and Mann-Whitney U test were used to analyze the data. At the end of the study, it was determined that family functions, emotion regulation skills and attachment security levels of preschool children differed significantly according to the state of application to the child psychiatry clinic. Family functions, emotion regulation skills and attachment security levels of preschool children who *applied* to the child psychiatry clinic did not differ significantly according to the reason for referring to the clinic. Significant relationship was found between the family functions and emotion regulation skills and attachment security levels of preschool children who *applied* and *did not apply* to the child psychiatry clinic. When the distributions of preschool children's attachment styles were examined, it was determined that most of the children who applied to the clinic had an avoidant attachment style while children who did not apply to the clinic had a secure attachment style.

Keywords: Preschool Period, Child Psychiatry, Family Functions, Emotion Regulation, Attachment Styles

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Alt Amaçlar	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)	7
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar	8
BÖLÜM II	10
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. BAĞLANMA	10
2.1.1. Bağlanmanın Tanımı ve Önemi	10
2.1.2. Bağlanma Kuramları	11
2.1.2.1. Freud'un Bağlanma Teorisi	12
2.1.2.2. Lorenz'in Bağlanma Teorisi	13
2.1.2.3. Harlow'un Bağlanma Teorisi	13

2.1.2.4. Bowlby'nin Bağlanma Teorisi	14
2.1.3. Bağlanma Sistemi ve Bağlanmanın Evreleri	16
2.1.4. Bağlanmanın Sınıflandırılması ve Bağlanma Stilleri	19
2.1.4.1. Güvenli Bağlanma	19
2.1.4.2. Çelişik-Güvensiz Bağlanma	20
2.1.4.3. Kaçınmalı-Güvensiz Bağlanma	21
2.1.5. Bağlanmanın Gelişimsel Süreci	22
2.1.5.1. Bebeklik ve Çocukluk Döneminde Bağlanma	22
2.1.5.2. Ergenlik Döneminde Bağlanma	25
2.1.5.3. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma	27
2.1.6. Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	28
2.1.7. Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	32
2.2. DUYGU DÜZENLEME	35
2.2.1. Duygu Düzenleme Kavramının Ortaya Çıkışı	35
2.2.2. Duygu Düzenlemenin Tanımı ve Özellikleri	37
2.2.3. Duygu Düzenlemenin Gelişimsel Süreci	39
2.2.3.1. Bebeklik Döneminde Duygu Düzenleme	39
2.2.3.2. Okul Öncesi Dönemde Duygu Düzenleme	41
2.2.3.3. Okul Döneminde Duygu Düzenleme	43
2.2.3.4. Ergenlik Döneminde Duygu Düzenleme	43
2.2.4. Duygu Düzenleme İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	44
2.2.5. Duygu Düzenleme İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	48
2.3. AİLE KAVRAMI VE AİLE İŞLEVLERİ	51
2.3.1. Ailenin Tanımı, Yapısı ve Özellikleri	51
2.3.2. Aile İşlevleri	53
2.3.3. İşlevsellik Bakımından Aile Türleri	55
2.3.3.1. Sağlıklı-İşlevsel Ailelerin Özellikleri	55
2.3.3.2. Sağlıksız-İşlevsel Olmayan Ailelerin Özellikleri	58
2.3.4. Aile İşlevleri Modelleri	60
2.3.4.1. Olson'ın Circumplex Modeli	60
2.3.4.2. Beavers'ın Sistem Modeli	61
2.3.4.3. McMaster Modeli	62
2.3.5. Aile İşlevleri İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	63
2.3.6. Aile İşlevleri İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	65

BÖLÜM III	69
YÖNTEM	69
3.1. Araştırmanın Modeli	69
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	69
3.3. Veri Toplama Araçları	73
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	73
3.3.2. Tamamlanmamış Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği	74
3.3.3. Duygu Düzenleme Ölçeği	76
3.3.4. Aile Değerlendirme Ölçeği.....	77
3.4. Verilerin Toplanması	82
3.5. Verilerin Çözümlemesi	83
BÖLÜM IV	86
BULGULAR	86
4.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	86
4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	89
4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular	91
4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular	93
4.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	96
BÖLÜM V	97
SONUÇ VE ÖNERİLER	97
5.1. Sonuç	97
5.2. Tartışma	99
5.2.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Tartışma	99
5.2.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Tartışma	101
5.2.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Tartışma	101
5.2.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Tartışma	103
5.2.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Tartışma	105
5.3. Öneriler	106
5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	106
5.3.2. Anne-Babalara Ve Eğitimcilere Yönelik Öneriler	108
5.3.3. Kamu Kurum Ve Kuruluşları İle Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Öneriler	109

KAYNAKÇA	111
EKLER	130
Ek-1 Demografik Bilgi Formu	130
Ek-2 Tamamlanmamış Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği Kullanım İzni	132
Ek-3 Tamamlanmamış Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği Puanlama Formu	134
Ek-4 Duygu Düzenleme Ölçeği Kullanım İzni	135
Ek-5 Duygu Düzenleme Ölçeği Örnek Maddeler	136
Ek-6 Aile Değerlendirme Ölçeği Kullanım İzni	137
Ek-7 Aile Değerlendirme Ölçeği Örnek Maddeler	138
Ek-8 S.B.Ü Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Başhekimliği'nden Alınan Araştırma İzni	139
Ek-9 İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Alınan Araştırma İzni	140
ÖZGEÇMİŞ	141

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Bağlanma Davranışı Özellikleri	28
Tablo 2.2: Duygu Düzenlemenin Erken Gelişimi	42
Tablo 3.1: Katılımcıların Cinsiyete, Yaşa, Okul Öncesi Eğitim Alma Durumuna, Bebeklik Döneminde Bakım Veren Kişi/Kişilere, Ebeveynin Medeni Durumuna, Annenin ve Babanın Yaşına, Annenin ve Babanın Eğitim Düzeyine, Anne ve Babanın Çalışma Durumuna ve Aile Yapısına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları	71
Tablo 3.2: Katılımcıların Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurma Durumuna ve Başvuranların Kliniğe Başvurma Sebebine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları	73
Tablo 3.3. ADÖ, DDÖ ve TOBAHÖ Puanlarının Güvenirlik Katsayıları ve Normal Dağılım Göstermesi İçin Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları	83
Tablo 4.1.1. Çocukların Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanların Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	86
Tablo 4.1.2. Çocukların DDÖ'den Aldıkları Puanların Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	88
Tablo 4.1.3. Çocukların TOBAHÖ'den Aldıkları Puanların Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	88

Tablo 4.2.1. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocuklarının DDÖ'den Aldıkları Puanların Kliniğe Başvurma Sebebine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığı Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	89
Tablo 4.2.2. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocukların DDÖ'den Aldıkları Puanların Psikiyatri Kliniğine Başvurma Sebebine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	90
Tablo 4.2.3. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocukların TOBAHÖ'den Aldıkları Puanların Kliniğe Başvurma Sebebine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	90
Tablo 4.3.1. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocuklarının TOBAHÖ ve DDÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları	91
Tablo 4.3.2. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocuklarının TOBAHÖ'den ve Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları	92
Tablo 4.3.3. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocuklarının DDÖ'den ve Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları	92
Tablo 4.4.1. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurmayan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının TOBAHÖ ve DDÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları	94
Tablo 4.4.2. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurmayan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının TOBAHÖ'den ve Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki	

İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi
Sonuçları 94

Tablo 4.4.3. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurmayan Okul Öncesi Dönem
Çocuklarının DDÖ2den ve Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki
İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi
Sonuçları 95

Tablo 4.5. Çocukların Bağlanma Stillere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları
..... 96

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bağlanma Sistemi Modeli	17
Şekil 2: Bağlanmanın Temel İşlevleri	24

KISALTMALAR

- TOBAHÖ: Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği
DDÖ: Duygu Düzenleme Ölçeği
ADÖ: Aile Değerlendirme Ölçeği

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın giriş bölümünde; problem durumuna, araştırmanın amaç ve alt amaçlarına, önemine, sınırlılıklarına, varsayımlarına ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Çocuğun yaşamında doğduğu andan itibaren ilk etkileşime girdiği kişiler, anne ve babasıdır. Özellikle de çocuğun anne ile olan bağlanma ve ilişkisi büyük önem ifade etmektedir. Bağlanma, bireyin yaşamında yer alan diğer bir kişi ile aralarında oluşan özel, duygusal bağ olarak tanımlanmaktadır (Ainsworth, 1969: 2). Bu bağlamda çocuk, öncelikle anneye ihtiyaç duyar ve ilk iletişimi annesi ile kurar. Çocuğun anne ile arasında kurduğu bağlanma ilişkisi, çocuğun yaşamının ilk zamanlarında temel ihtiyaçlarını karşılamasıyla ilgilidir. Çocuktaki bu bağlanma, yaşı ilerledikçe onun özellikle sosyal ve duygusal gelişimini etkisi altına alır ve yaşadığı toplumun içinde sağlıklı bir birey olarak yer edinmesini sağlar (Kayahan, 2002; Akt. İlaslan, 2009: 2). Anneden sonra çocuğun yaşamında önem taşıyan kişiler, babası ve ailedeki diğer kişilerdir (Geçin, 2016: 1). Bu süreçte çocuk, çevresindeki diğer kişilerle de etkileşim halindedir.

0-6 yaş arasını kapsayan okul öncesi dönem; çocuğun farklı gelişim alanlarında yeni becerilerin kazanıldığı, öğrenmenin en hızlı olduğu, ileriki yaşamı da etkileyen gelişimsel açıdan temellerin atıldığı kritik bir dönemdir (Yıldırım-Kurtuluş, 2016: 1). Okul öncesi dönemde çocuk, daha bağımsız ve sosyal bir birey haline gelmiştir ancak yaşamının merkezinde yine de ailesi vardır. Çocuklar bu dönemde, içinde buldukları ailede özellikle anne babalarını rol model olarak alırlar ve onların davranışlarını taklit ederler. (Yavuzer, 2012: 60). Okul öncesi dönemde çocuğun özellikle anne ile kurduğu ilişki ve aralarında oluşan bağlanma stiline ne yönde

olduğu, çocuğun sonraki gelişim sürecindeki belirleyici bir etmendir. Annelerine güvenli bağlanma stili gösteren çocuklar; kendi olumlu ya da olumsuz özelliklerini iyi değerlendiren özgüven sahibi kişilerdir ve ileriki yaşamlarında da sosyal çevrelerinde kabul görürler ve duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilen bir yapıda olurlar (Simpson ve Rholes, 1998; Akt. Kaymak, 2015: 1). Güvensiz bağlanma stili geliştiren çocuklar ise; toplumda kendilerini değersiz ve önemsiz bir birey olarak görürler ve bu durum diğer insanlarla etkileşimlerine de yansır. Bu tür bireyler, yetişkinlik döneminde bazı sorunlarla karşılaşmakta ve kişide çevreye uyum problemleri ortaya çıkmaktadır (Collins ve Read, 1990; Rice ve Mirzadeh, 2000; Akt. Kaymak 2015: 1).

Bağlanma, iki kişi arasında kurulan duygusal bağ olarak ifade edildiğine göre; bağlanma ve duygular arasında bir ilişki olduğu da söylenebilir. Lazarus (1991) duyguların, insanın çevresindeki diğer bireylerle arasında oluşan ilişkilerle ilgili konularda verilen fizyolojik ve psikolojik reaksiyonları düzenlediğini öne sürmüştür. Campbell-Sills ve Barlow'a (2007) göre ise, günlük hayatları esnasında insanlar duygu düzenleme yoluyla, belirli durumların içinde bulunmayı veya buna karşın bazı durumlardan kaçınmayı tercih ederler. Gross (2002) duygu düzenleme becerilerindeki hedefin, kişideki duygusal reaksiyonlarda değışikliğin olması yönünde olduğunu ifade etmektedir (Yıldız, 2014: 5).

Yetişkinler gibi çocuklar da, gün içerisinde yaşadıkları olay ya da durumlara karşı, duygu düzenlemeye yönelik bazı reaksiyonlarda bulunurlar. Feinman ve Lewis (1983) yaptıkları bir araştırmanın sonucunda, bebeklerin yabancı olarak gördüğu diğer kişilere verdikleri ilk tepkilerin, annelerinin verdikleri tepkilere ve onlardan gelen sosyal kaynağa bağlı olduğunu bulmuşlardır (Geçin, 2016: 3). Bu çerçevede, henüz yaşamın ilk zamanlarında bile anne-çocuk ilişkisinin çocuktaki duygusal tepkileri etkilediği söylenebilir. Bowlby ise kuramında, çocuğun yaşamında onu yetiştirenler ile arasında oluşan duygusal bağların yaşam döngüsünde çocuğun sosyal-duygusal ve bilişsel gelişimini büyük ölçüde etkilediğini vurgulamıştır (Bacanlı ve Sürücü, 2011: 680).

Gelişimsel süreç ele alındığında okul öncesi dönemde, çocuğun bağlanma stili ile ilişkili olan duygu düzenleme becerilerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Literatür incelendiğinde, bağlanma ve duygu düzenleme ile ilgili yapılan araştırmalar dikkat

çekmektedir (Cassidy, 1994; Contreras, vd., 2000; Cooper, Shaver ve Collins, 1998; Kobak, vd., 1993; Mikulincer ve Shaver, 2008; Akt. Karabacak ve Demir, 2016: 274). Ural ve arkadaşlarının (2015), okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma örüntüleri ile sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, anneleri ile güvenli bağlanma stili gerçekleştiren çocukların, duygu düzenleme becerilerinin daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. (Ural, vd., 2015: 593).

Nitekim çocuğun sosyal yaşamında gözlemlenen duygu düzenleme becerileri; bebeklik ve erken çocukluk döneminde anneye karşı olan bağlanma stiline, tek başına indirgenemez. Çocuk bir aile içinde büyümektedir ve yaşamı boyunca ailedeki diğer bireylerle de etkileşim içindedir. Aile bir sistemdir ve çocuk, bu sistemin bir parçasıdır. Dolayısıyla çocuğun kişilik ve karakter yapısının oluşmasında ve gelişim alanlarının desteklenmesinde ailenin rolü oldukça büyüktür.

Yaşam döngüsünde kişinin hayatında doyuma ulaşması, işlevlerini aktif bir şekilde gerçekleştirmesi ve çevresine uyumlu bir birey olması gibi özelliklerini öncelikle aile ortamında edinmektedir (Bulut, 1990: 1). Aile işlevlerinde; aile içinde kurulan iletişim, üyelerin birbirlerine saygı göstermesi ve aralarındaki işbirliği büyük önem ifade etmektedir. Aile sistemi içindeki ilişkilerin yapısal içeriği de, ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirip getirememesinde önemli bir unsurdur (Bulut, 1990: 4). Sağlıklı işlevlere sahip ailede üyeler; bir araya geldiklerinde problemlerini çözüme kavuşturabilirler, birbirlerine duygusal açıdan bağlıdırlar ancak bu bağlılık özgürlüklerini kısıtlamayacak şekildedir. Ailedeki kişiler; birbirleri ile ilgili, birbirleriyle açık ve etkili bir iletişim halindedirler, aile yapısı düşünüldüğünde kendilerinden beklenen rolleri etkin şekilde gerçekleştirebilirler, davranışlarını kontrol altında tutabilirler (Dönmezler, 1999; Akt. İkiz, 2009: 1). Sağlıksız aileler ise, fonksiyonlarını aile ortamında birliktelik ve bir bütünlük içerisinde gerçekleştiremeyen aileler olarak ifade edilir (Bulut, 1990: 4).

Çocuk da; zamanının büyük bir kısmını aile üleriyle geçirir ve aile hayatı, çocuğun gelişimi bakımından yaşantıların ve ortak paylaşımların yapıldığı bir etkileşim ortamıdır. Aile sisteminin bir parçası olan çocuk, bu sistemin olumlu ya da olumsuz bir takım işlevsel özelliklerini gösterir (Demircioğlu, 2010: 1). Bir aile sisteminde üyelerin en önem ifade eden işlevi, çocuk için temel ihtiyaçlarının karşılanması,

çocuğun fizyolojik ve psiko-sosyal gelişimi açısından imkan sağlamasıdır. Bu fonksiyonları gerçekleştirirken ailedeki bireyler, bir takım problemlerle karşılaşmakta ve kendi içindeki rol ve görevlerle problemin üstesinden gelmektedirler. Fakat aile, bu görevlerle sağlıklı bir şekilde başa çıkamazsa davranışsal bozukluklar ve bazı uyum problemleri meydana gelmektedir (Ryan, vd., 2005; Akt. Sözügeçer, 2011: 2).

Sonuç olarak; çocuklarda bağlanma stili ve duygu düzenleme becerilerinin, çocuğun içinde bulunduğu ailenin işlevlerinin hangi yönde olduğunun da büyük önem ifade ettiği düşünülmektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında bu değişkenlerin (bağlanma stili, duygu düzenleme ve aile işlevleri) bir arada incelendiği bir araştırma henüz bulunmamaktadır. Diğer yandan araştırmada; çocuk psikiyatri kliniklerine başvuran çocukların da araştırmacının çalışma grubunda yer alması, karşılaştırma yapılabilmesi açısından önemlidir. Tüm bu çerçevede araştırma ele alındığında; böyle bir araştırma yapılmasının, literatüre katkı sağlayacağı düşünülmekte ve bu değişkenler ile ilgili daha sonrasında yapılacak araştırmalara yol göstereceği öngörülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Alt Amaçlar

Bu araştırmanın temel amacı, okul öncesi dönem çocuklarının, aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu temel amaca bağlı olarak belirlenen alt amaçlar aşağıdaki şekildedir.

1. Okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stilleri çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stilleri kliniğe başvuru sebebine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının;
  - Bağlanma stilleri ile duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
  - Bağlanma stilleri ile aile işlevleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
  - Duygu düzenleme becerileri ile aile işlevleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?

4. Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* okul öncesi dönem çocuklarının;
  - Bağlanma stilleri ile duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
  - Bağlanma stilleri ile aile işlevleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
  - Duygu düzenleme becerileri ile aile işlevleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
5. Okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stillerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları nedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönemde çocuğun anne ve babasıyla kurduğu iletişim ve aralarındaki ilişki önem arz etmektedir. Özellikle de çocuğun annesi ile kurduğu bağ ve ilişkinin ne düzeyde olduğu; çocuğun sosyal gelişimi başta olmak üzere diğer gelişim alanlarına da büyük ölçüde etki etmekte, çocukta kişilik yapısının oluşmasında ve ileriki yaşamında özerk bir birey olarak yer almasında, çevresindeki diğer bireylerle uyum içinde bir yaşam sürmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Çocuk için anne; çocuğun doğumundan itibaren kendisini anlama ve çevresini kavrama açısından ona yol gösteren ilk eğitimcidir. Bu sebeple çocukluk döneminde yaşanan olaylar ve bu olayların emareleri, çocuğun ergenlik ve hatta yetişkinlik hayatı için oldukça önemlidir (Nalbantoğlu, 2016: 3).

Jeager, Hahn ve Weinraub'a (1999) göre; çocuğun temel ihtiyaçlarının anne tarafından yerine getirilmesi, problem yaşadığı zamanlarda rahatlamasını sağlaması ve kendini güvende hissetmesi, çocuğun güvenli bağlanma stili geliştirmesine sebep olur. Buna rağmen anne; çocuğu kaygı hissettiği veya korku yaşadığı durumlarda rahatlatmaz, gereksinimlerini karşılamaz ve ona güvenli bir ortam sağlamazsa, çocuk kendini değersiz bir birey olarak görecektir ve güvensiz bağlanma stili geliştirecektir (Yıldırım-Kurtuluş, 2016: 5). Neticede çocuğun güvensiz bağlanma stiline sahip olması, çocukta bazı ruhsal bozuklukların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Güvensiz bağlanma stili, çocukta ruhsal problemler görülmesi dahi, çocuğun sosyal hayatındaki uyumu kolaylaştırmayı engelleyen bir yapıdadır (Yörükoğlu, 2013: 308). Bu bağlamda çocuğun annesi ile arasında oluşan bağlanma stili; çocuğun özellikle sosyal gelişimini ve kişiler arası ilişkilerini de etkiler. Bu etki alanlarının başında da; çocuğun sosyal yaşamında yer alan duygu düzenleme becerileri gelmektedir.

Thompson (1994) duygu düzenleme becerilerini; duyguları yansıtma, kontrol altına alma, özelliklerini inceleme ve etkilerini görme, amaçları gerçekleştirmek için duygusal reaksiyonları değiştirmekten sorumlu içsel ve dışsal süreçlerin tümünden oluşması olarak tanımlamaktadır. (Metin-Orta, vd., 2013: 461).

Dodge ve Garber (1991), duygu düzenleme becerilerinin, bireyin yaşam döngüsünde çocukluğun erken dönemlerinde kazanıldığını ifade etmektedirler. Allen ve Miga (2010) ise çocuklukta güvenli bağlanma stillerinin, bireyin duygu düzenleme becerilerinin oluşmasında ve ilerlemesinde önemli bir etken olduğu üzerinde durmaktadırlar (Yıldız, 2014: 17-18). Eisenberg ve Fabes'e (1992) göre ise, erken çocukluk döneminde çocuktaki uyum problemlerinin ve saldırganlık, hırçınlık gibi bazı davranışsal bozukluklarının meydana gelmesine sebep olan en önemli etkenlerden birinin, çocuğun erken çocukluk dönemindeki duygu düzenleme becerilerinde oluşan bir sorun veya eksiklik olabileceğini ileri sürmüştür (Koçyiğit, Sezer ve Yılmaz, 2015: 210).

Tüm bunlar ele alındığında; çocuğun doğumundan itibaren, duygu düzenleme gibi sosyal gelişimine etki eden beceriler başta olmak üzere, tüm gelişim alanlarında yeni becerilerin kazanılmasında ve içinde yaşadığı toplumda uyumlu bir birey olarak hayatını sürmesinde ailenin de çok önemli bir faktör olduğu görülmektedir.

Çocuğun doğuştan getirdiği kendisine özgü bir kişilik yapısı ve özellikleri vardır. Fakat aynı zamanda çocuk, dünyaya geldiği ilk andan itibaren sosyal bir çevrenin içinde girmekte ve yaşadığı toplumun bir üyesi olmakta, anne ve babası başta olmak üzere ailede bulunan diğer bireylerle bir etkileşim sürdürmektedir. Bu etkileşim karşılıklıdır; çocuk hem ailede bulunan diğer kişilerden etkilenir, hem de diğer aile üyelerini etkilemektedir. Bu sebeple çocuğun; bilişsel, dil, psiko-motor ve etkileşim açısından en önemlisi olan sosyal-duygusal gelişimleri, bir üyesi olarak yaşadığı ailenin içinde biçimlenmektedir.

Kişinin yaşamında bir sorun meydana geldiğinde ya da bir problemle karşılaştığında, aile üyelerinin gösterdiği özellik ve davranışlarına göre problemi yenmeye çalışır. İşlevleri sağlıklı olan, yaşadığı zorluklarda birbirlerini aktif bir şekilde dinleyen, birbirlerine destek olan, etkili bir iletişim halinde olan, yaşadığı mutlulukları hep birlikte paylaşan, sevgi dolu bir aile ortamında büyüyen çocuk; sosyal ortamlarda duygu ve düşüncelerini ifade edebilen, duygularını yansıtma, değerlendirme, kontrol

etme ve düzenleme becerilerine sahip, kendini güvende hisseden, bağımsız, kişilik yapısı olumlu bir şekilde gelişmiş, mutlu bir birey olarak kendini göstermektedir (Çakıcı, 2006: 10). Buna karşın işlevleri sağlıklı olan, maddi ve manevi problemlerden etkilenen ve problemlerin çözüme kavuşmasında etkin olamayan, aktif bir ortam zaman geçiremeyen, duygu ve düşüncelerini ifade etmeyen, etkin bir iletişim halinde olmayan bir aile ortamında yetişen çocuk da; duygu ve düşüncelerini ifade etmeye cesaret edemeyen, özgüveni ve benlik yapısı düşük, problem çözme yetisini tam kazanamamış bir birey olmaktadır.

Nasıl ki bağlanma stili ve duygu düzenleme becerilerinin birbirini etkilediği sonucuna varılmış ise, çocuğun içinde yetiştiği aile ortamından ve aile işlevselliğinin sağlıklı ya da sağlıklı olma durumundan da olumlu veya olumsuz yönde etkilenebileceği düşünülmektedir.

Bu bağlamda aile işlevlerinin, çocuğun oluşturduğu bağlanma stili ve duygu düzenleme becerileri noktasında etkileyeceği ve ebeveynlerin bu konularda bir farkındalık oluşturması ve bilinçlenmesi hususunda yol gösterici bir araştırma olacağı düşünülmüştür. Ayrıca araştırmanın okul öncesi dönem çocukların, bağlanma stilleri ve duygu düzenleme becerilerinin aile işlevleri boyutunda da inceleniyor olması ve çalışma grubunun çocuk psikiyatri kliniklerine başvuran ve başvurmayan okul öncesi dönem çocuklarından oluşması, bu alanda yapılacak diğer çalışmalara katkı sağlayacak niteliktedir.

Bu araştırma; okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle okul öncesi dönem çocukların, bağlanma stilleri ve duygu düzenleme becerileri ile aile işlevleri arasındaki ilişkisi üzerine tartışma olanağı sağlayacağı ve çocuk psikiyatri kliniklerine başvuran ve başvurmayan çocukların ne yönde etkileyeceğinin karşılaştırılması açısından önemlidir.

1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)

Bu çalışmada verilerin toplanması sürecinde ve değerlendirilmesinde aşağıdaki varsayımların varlığı kabul edilmiştir.

1. Çocukların bağlanma stillerini ölçmek için uygulanan ‘Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği’ne çocukların cevaplarının gerçek durumları

yansıttığı ve çocukların duygu düzenleme becerilerini ölçmek için uygulanan ‘Duygu Düzenleme Ölçeği’ ile aile işlevlerini belirlemek için uygulanan ‘Aile Değerlendirme Ölçeği’ni ebeveynlerin içtenlikle yanıtladıkları ve cevaplarının objektif olarak yansıdığı varsayılmıştır.

2. Araştırmada, anasınıflarında eğitim gören çalışma grubunun çocuk psikiyatri kliniğe başvuran çalışma grubuna göre; psikiyatrik tanı alacak düzeyde bir ruhsal rahatsızlık durumunun olmadığı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma bulguları; İstanbul İli Küçükçekmece ilçesinde, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında ilkokullar bünyesindeki anasınıflarında eğitim gören 5-6 yaş grubu 125 çocuk ve 2017-2018 yıllarında çocuk psikiyatri kliniklerine başvuran 125 çocuk ve ebeveynlerinden alınan bilgiler ile sınırlıdır.

2. Araştırmada incelenen; okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri ve duygu düzenleme becerileri ile ebeveynlerin aile işlevleri, ölçme araçlarının ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

3. Araştırma kapsamındaki çocuklardan ve ebeveynlerden elde edilen bilgiler ancak benzer gruplara genellenebilir.

1.6. Tanımlar

Okul Öncesi Dönem: Çocuğun, dünyaya geldiği andan 72 aya kadar olan zaman aralığını içine alan, bilişsel, dil, sosyal-duygusal ve psiko-motor gelişimlerinin, çevresel uyaranlar ve eğitim gibi bazı faktörlerle büyük bir gelişim gösterdiği, ergenlik ve yetişkinlik dönemi için çocukta oluşan kişilik yapısının temellerinin atıldığı gelişim sürecinin kritik bir dönemidir (Kaymak, 2015: 6).

Bağlanma: İnsanların hayatlarında ve ilişkilerinde önemli olarak gördükleri diğer bireylere karşı oluşturduğu duygusal bağıdır (Ainsworth, 1969: 2).

Bağlanma Stili: Yaşamın ilk yıllarında çocuğun, bakımını sağlayan kişi ile arasında kurulan ve yaşam döngüsü içinde daha sonraki yıllarda diğer kişilerle arasındaki ilişkilere de yansıyan bağlanma davranışıdır (Bowlby, 1977).

Duygu: Bireyin içsel ve dışsal çevre ile arasında meydana gelen ilişkileri oluşturan, devam ettiren, bozan veya sonlandıran süreçlerdir (Campos, Campos ve Barrett, 1989: 395).

Duygu Düzenleme Becerisi: Bireyin belli bir olay ya da olguya karşı verdiği yoğun ve kısa süreli duygusal tepkileri izlemek, ele almak ve değiştirmeye yönelik, kişinin amacını ortaya koymaktan sorumlu içsel ve dışsal süreçlerdir (Yağmurlu ve Altan, 2010: 276).

Aile: Aralarında kan, evlilik ya da evlatlık bağı bulunan, ortak bir çatının altında yaşamını sürdüren, sosyal ve ekonomik açıdan birim haline gelmiş, üyelerden oluşan toplumsal bir gruptur (Budak, 2017: 25).

Aile İşlevleri: Bireylerin bedenlen ve ruhen iyilik halinde olmaları için, aile üyelerinin yaşadıkları toplum içinde, kendilerinden beklenen düzeyde yerine getirmesi gereken görevlerdir (Bulut, 1993: 3).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. BAĞLANMA

2.1.1. Bağlanmanın Tanımı ve Önemi

İnsan, topluluk halinde bir arada bulunan bir organizmadır. Yaşamın içerisinde insan, diğer bireylerle bir arada bulunma isteği içerisinde (Soysal, vd., 2005: 89). İnsanın bu ilişki arayışı, duygusal bir kapsamda olduğunda, bağlanma olarak nitelendirilmektedir (Bilgin, 2001; Akt. Turan-Akdağ, 2011: 2).

Bağlanma, bebek ile annesi ya da bebeğin sürekli olarak bakımını sağlayan kişi (bebeğe birincil bakım veren) arasında kurulan duyguyu geliştiren ilk bağıdır (Budak, 2017: 101). Bu nedenle, bağlanma ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, bebeğin duygusal gelişiminin sağlıklı olabilmesinde, anne-baba ya da bebeğin sürekli olarak bakımını sağlayan kişi anahtar rol oynamaktadır. İnsan yavrusunun biyolojik açıdan özel durumu incelendiğinde, diğer canlı türlerinin yavrularına oranla, hayatta kalabilmesi ve yaşamının devamlılığını sağlayabilmesi için, anne-babasının doğrudan yardımına ihtiyaç duymaktadır. Ortaya çıkan bu biyolojik yetersizlik durumu; insan türündeki organizmaların birlikte yaşamını sürdürme ile ilgili ihtiyaçlarını ve özellikle bağlanma gereksinimini açıklar niteliktedir (Soysal, vd., 2005: 88-89).

Literatür incelendiğinde bağlanma ile ilgili birçok tanım olduğu gözlenmiştir. Bowlby'e (1969) göre bağlanma; özellikle stres faktörünün olduğu durumlarda, bir figüre karşı yakınlık arama yönelimi ve bu yakınlığı sürdürme olarak belirtilmiş, süreklilik arz eden duygusal bağıdır (Bowlby, 1969: 194). Ainsworth (1997) ise bağlanmayı, çocuk ile bakımını sağlayan kişi arasında gerçekleşen ve belirgin olarak

stres durumlarında gözlenen; çocuğun bakımını sağlayan kişiye karşı oluşturduğu yakınlık arayışı davranışları ile ortaya çıkan, dayanıklı ve süreğenliği olan duygusal bir bağ olarak ifade etmektedir (Keskin ve Çam, 2009: 53).

Bağlanma kuramının sosyal bilimler literatüründe yer alması, John Bowlby tarafından gerçekleştirilmiştir. Bağlanma kuramıyla ilgili çalışmaların temelleri ise Marry Ainsworth ve arkadaşları (1978) tarafından, bebek ve anne arasındaki bağlanma durumunun incelenmesi ile atılmıştır. Bowlby (1992), çocukta sağlıklı bir duygusal gelişimin meydana gelmesi için birincil olarak bakımını sağlayan kişiyle, devamlılığı olan bir ilişkiye ihtiyacı olduğunu öne sürmüştür (Yurtseven, 2017: 3).

Bağlanmanın oluşması durumu yalnızca bebeklik ve çocukluk dönemine özgü olmayıp, bireyin gelişim sürecinde yaşam boyu devam eden bir olgudur. Süreç içerisinde oluşan bu bağlanmanın zamanla yapısında ve aktarılış şeklinde farklılaşma görülmektedir. Bireyin hayatındaki ilk temel ilişki anne çocuk ilişkisidir ve bu temel ilişki; daha sonraki süreçte, bağlanmalar için örnek olur (Pehlivan Türk, 2004: 57). Bebeğin doğduğu zaman annesiyle arasında oluşan etkileşim başlangıçta, yalnızca bebeğin biyolojik olarak varlığının devamlılığına hizmet ederken, sonrasında bu aralarında oluşan bağlanma çocuğun yaşamı boyunca çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerine etki etmektedir (Hamarta, 2004; Akt. Deniz, 2006: 90).

Bowlby'e (1980) göre; bireyin diğer kişilere bağlanma durumu, kişinin yaşamında değişiklikler oluşturan önemli bir noktadır. Bu durum bireyin yalnızca bebeklik, çocukluk veya okul çağı dönemlerinde değil, yaşam süresi boyunca devamlılığı olan bir etkenliktir. Bireyin hayatının başlangıcında yaşadığı bu bağlanmanın verdiği güç ile kişi, yaşamda keyif aldığı ve başkalarına da keyif verdiği durumlar oluşturur (Bowlby, 1980: 442).

2.1.2. Bağlanma Kuramları

Bağlanma Kuramı kişilerin yaşamlarında, kendileri için önemli olarak gördükleri diğer bireylerle kuvvetli bir duygusal bağ kurma konusundaki yönelimlerinin nedenlerini ifade eden bir yaklaşımdır. Yeni doğanların duygusal bağ kurma konusundaki ihtiyaç ve eğilimleri, yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gereklidir. Bu durum ayrıca, gelişimsel açıdan işlevsel olan bağlanma sistemini de açıklamaktadır. Oluşan bu bağlanma sistemi de yeni doğanların, kendilerinin

bakımını sağlayan kişi ya da kişilere fiziksel yakınlığını güçlü tutarak; çocukların çevresinden gelen tehlikelere karşı korunmalarını sağlamanın yanı sıra, çevreyi keşfetmeleri için gerekli koşulların oluşmasına imkan tanımaktadır. Bu sebepten dolayı bağlanma sisteminin birincil hedefi, yeni doğanın kendisine bakım veren kişi ya da kişiler ile yakınlığının korunmasıdır. Bu yakınlığın korunmasıyla da yeni doğanların güven ortamı içerisinde gelişimsel sürecini devam ettirebilecekleri bir alan sağlanmış bulunmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999a: 72).

Bağlanma Kuramı; John Bowlby ile Mary Ainsworth'un ortak çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır (Bretherton, 1992: 759).

John Bowlby; etoloji, sibernetik, bilgi işleme, gelişim psikolojisi ve psikanalist kavramlarını inceleyerek, kuramın esas ilkelerini oluşturmuştur. Çocukların, anneleri ile bağlanması ve ayrılması, yoksunluk ya da kayıp gibi nedenlerle oluşan bu bağın bozulması hususunda, düşüncelerimizde farklılaşmalar oluşturmuştur. Mary Ainsworth'un yenilikçi metodolojisi ise, John Bowlby'nin bazı düşüncelerini bilimsel olarak test etmesinin yanı sıra, bu teorinin kendisini geliştirmesine de katkı sağlamıştır. Bu yenilikçi metodoloji Ainsworth'un, şu anda teoride edinilen yeni görüşlerden de sorumlu olmasını sağlamıştır. Ainsworth; bebeğin, içinde bulunduğu dünyayı keşfedebileceği güvenli bir bölge olarak, bağlanma figürü kavramını tanımlamıştır. Buna ek olarak, bebeğin verdiği sinyallere karşı annede oluşan, anne duyarlılığı kavramını adlandırmış ve bebeğin annesi ile arasında oluşan bağlanma stillerinin, bebeğin gelişimindeki rolünü çözümlenmiştir (Bretherton, 1992: 759).

Bowlby ve Ainsworth'un temellerini attığı bağlanma kuramıyla ilgili ise dört kuram ortaya çıkmıştır. Bunlar:

2.1.2.1. Freud'un Bağlanma Teorisi

Freud'a göre fiziksel gereksinimlerin karşılanması ile bağlanma hazzı sağlanmış olur. Bu bağlamda bebeğin beslenme, emme gibi fiziksel gereksinimlerini karşılayan anne; bebekte bağlanmanın oluşmasında önemli ve etken bir roldedir. Freud bağlanmanın oluşması durumunda bebeğin bir rolü olmadığını belirtmiştir; çünkü Freud'a göre bebek, ihtiyaçlarını kendisi karşılayamaz durumdadır. Bebeğin birincil olarak bakımını sağlayan kişi ile bebek arasında güvenli bir bağlanmanın kurulması, bebeğin gelişim süreci içinde, daha sonraki yıllarda büyük bir önem ifade etmektedir.

Bu süreçte bebeğin yaşamında ileriki yıllarda çevresindeki diğer bireylerle aralarında oluşan sosyal ve duygusal ilişkilerine aktardığı husus, bebeklik döneminde bakımını sağlayan birincil kişi ile (bu kişi genellikle annedir) arasında kurduğu bağıdır. Sosyal ve duygusal ilişkilerini sağlıklı bir şekilde ve ustalıkla yürüten bireyler, geçmiş dönemlerde anneleri ile güvenli bir bağ oluşturan kişilerdir (Miller, 1993; Akt; Aksekili, 2017: 16). Freud'a göre anne, çocuğun hayatında yer alan ilk ve en güçlü sevgi objesidir. Bununla birlikte, daha sonraki süreçte yaşadığı sosyal ilişkiler için de ilk örnek olma özelliğindedir (Ainsworth, 1969: 971).

Nesne kuramcılarının daha sonrasında Freud'un teorisini baz alarak bir görüş öne sürmüşlerdir. Nesne kuramcılarının görüşü; çocuğun aile ortamında ebeveynleri ile arasında oluşturduğu bağın, sosyal ilişkilerde bulunduğu diğer bireylerle de kurduğu bağı etkilediği yönündedir. Çocuğun gelişim süreci göz önünde bulundurulduğunda, çocukluk döneminde aile üyeleri ile paylaşılan deneyimler, çocuğun yaşam tarzının ve bakış açısının oluşmasını sağlamaktadır (Burger, 2006; Akt; Aksekili, 2017: 16).

2.1.2.2. Lorenz'in Bağlanma Teorisi

Lorenz, bebeklik döneminde sosyal kritik dönem ve izleme düşüncesine değinmiştir (Hatano, Okada ve Tanabe, 2000: 40). Yumurtadan ilk çıktığı zaman kuşların, etrafında hareket halinde gördüğü ilk nesneye bağlanarak, sürekli o nesneyi takip etmesi durumu basımlama olarak adlandırılmaktadır. Lorenz, konu ile ilgili gözlemlerini, kaz yavruları ile gerçekleştirmiştir. Lorenz; yumurtadan ilk anda çıkan kaz yavrusunun önünde yürümüş ve kaz yavrusu da Lorenz'i takip etmiştir. Sonrasında yavrunun annesi yanına gelse dahi, kaz yavrusu Lorenz'i izlemeyi sürdürmüştür (Hoffman ve Ratner, 1973; Akt. Cüceloğlu, 2016: 234). Yavrunun doğumundan sonraki birkaç saatlik süreyi kapsayan bu dönem "kritik dönem" olarak ifade edilmektedir (Hess, 1972; Akt. Cüceloğlu, 2016: 234).

2.1.2.3. Harlow'un Bağlanma Teorisi

Öğrenme teorisine göre organizmanın açlık gibi biyolojik gereksinimleri, birincil pekiştireçlerle karşılanarak giderilmektedir. Bebeğin biyolojik ihtiyaçları düşünüldüğünde, onun için en önemli birincil pekiştireç yemek yemektir. Diğer tatmin edici pekiştireçler de ikincil pekiştireç olarak ifade edilmektedir. İkincil pekiştireçler; pekiştireç olma özelliğini, birincil pekiştireçlerle birlikte verilmesinden

kaynaklı kazanmaktadırlar. Bu durumda annenin bebek için varlığı, beslenme durumu söz konusu ise ödül niteliğindedir. Bazı teorisyenlere göre ise anne; bebeğin beslenme ihtiyacının yanı sıra görsel uyaran sağlama, dokunma, temasta bulunma gibi diğer ihtiyaçlarını da gidermektedir. Bu şekilde anne; bu ödülleri sağlayan biri olduğundan, bebek anneye karşı bağlanma oluşturmaktadır (Sümer, 2006; Akt. Karaboğa, 2011: 28).

Harlow da öğrenme teorisyenlerinin görüşleri gibi, bireyin dokunma ihtiyacından kaynaklı bağlanma davranışının geliştiğini öne sürmektedir. Bu sebeple bebeklerde bağlanma davranışının oluşması için; bebeğe dokunulması, temasta bulunulması ve yakın ilgi gösterilmesi gerekmektedir. Bu şekilde yakından ilgilenilen, sürekli temasta bulunarak ihtiyaçları giderilen bebeklerin gelişim süreçlerinde daha iyi oldukları gözlenmiştir. Ancak dokunmanın, bağlanmanın kurulmasında esas olup olmadığı durumu net değildir. Bununla birlikte çocuğun yaşamının ileriki yıllarında çevresindeki kişilerle arasında kurulan ilişkilerdeki güven duygusunun meydana gelmesinde, anne çocuk arasında oluşan bu olumlu bağlanmanın etkisi bulunmaktadır (Cassidy, 1999: 3; Tüzün & Sayar, 2006: 25).

2.1.2.4. Bowlby'nin Bağlanma Teorisi

John Bowlby'nin bağlanma teorisi, bebeğin doğduğu andan itibaren ilk bakımını sağlayan kişi ile aralarındaki ilişkiye dayalı olduğu düşüncesiyle oluşturulmuştur (Bretherton, 1992: 762). Bowlby'nin bu teorisi günümüzde en baskın bağlanma teorisidir (Cassidy, 1999: 3).

Bağlanma kuramının temelinde çocukların, devamlı ve yakın bakıcı ilişkisi ile sağlıklı bir duygusal gelişim için psikolojik rahatlık gereksinimi bulunmaktadır. Altında yatan neden değişmemekle birlikte, bebeğin iletişim becerilerinin gelişimsel durumuna göre belirli bağlanma davranışları da değişiklik göstermektedir. Bowlby'e göre bağlanma davranışı, bebeğin güvenlik ya da rahatlık ihtiyacı ve güvenlik duygusu tarafından harekete geçirilmektedir. O, güvenlik duygusuna katkı sağlayan keşfetmeye ve bağımsızlığa müsaade edecek bir bağlanma rolünün öneminden bahsetmiştir. Bağlanma sistemi, hedef doğrultulu bir çalışma esasına dayanmaktadır. Bu esas doğrultusunda, uzun ve kısa vadede sistemin işlevlerinin başarılı olmasının bağlı bulunduğu nokta, davranışların düzeltilmesi ile ilgili devamlı olarak çevreden gelen geri bildirimlerdir (Bretherton, 1992: 762).

Bowlby (1988), bağlanmanın dört özelliği olduğunu belirtmiştir. Bunlar;

1) *Yakınlığın Sürdürülmesi*: Kişinin bağlanma oluşturduğu bireye karşı yakın olma isteği,

2) *Güvenli Barınak*: Kişinin tehlikeli bir durumla karşılaştığında ve korku hissettiği durumlarda rahatlama ve güvende hissetme için bağlanma kurduğu figüre dönme,

3) *Güven Esası*: Kişinin çevreyi keşfedebilmesi için bağlanma oluşturduğu diğer bireye karşı güven dolu hareketleri,

4) *Ayrılık Acısı*: Bağlanma figürünün yokluğunda, kişide meydana gelen endişe durumu şeklindedir (Bowlby, 1988: 3).

Bowlby (1969) yaptığı bir araştırma sonucunda, insan ve diğer organizmaların yavrularının bağlandıkları kişiden ayrıldıklarında verdikleri tepkileri; karşı çıkma (protest), umutsuzluk (despair) ve kopma (detachment) şeklinde ifade etmiştir (Bowlby, 1969: 27).

Bağlanma davranışının temel özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır;

Özellik (Specificity): Bağlanma davranışı, tercih yapılarak belli kişi ya da kişilere yöneltilir ve bu kişilerin niçin seçildiği bellidir.

Süre (Duration): Bağlanma davranışı tüm yaşam sürecini kapsamaktadır. Ergenlik döneminde; daha önce erken çocukluk döneminde oluşan bağlanma davranışı zayıflar ya da kısmen kaybolur gibi olsa da yaşam döngüsü boyunca devam etmektedir.

Duygusal Bağlanma: İnsanlar yaşamlarının bazı dönemlerinde yoğun duygular yaşamaktadır. Bu duygular bağlanılan kişi ile bağlanma ilişkisinin oluşması, bozulması ya da yenilenmesi esnasında meydana gelmekte ve yaşamın ileri zamanlarında diğer bireylerle olan bağlanma ilişkilerinde tekrar yaşanmaktadır. Bireyin başka bir kişiye aşık olması bağlanmanın kurulmasına ve korunmasına, bağlanma figürünü kaybetmek ise acı duygusuna örnek olarak gösterilebilmektedir. Bireyin, bağlanma figürüne karşı oluşturduğu her bağ, güvenlik gibi görünmektedir.

Ontojeni (Ontogeny): Bir figüre karşı bağlanmanın kurulması durumu, bebeklik döneminde ilk dokuz ayda meydana gelmektedir. Bebek, seçtiği bağlanma figürü ile

ne kadar çok sosyal etkileşime girerse ve duygusal ilişki içinde bulunursa o kişi, bebeğin esas bağlanma figürü olmaktadır. Gelişimsel süreç göz önünde bulundurulduğunda; üç yaşın sonuna kadar bağlanmanın harekete geçmesi, fakat bu süreçten sonra nadiren gözlenmesi sağlıklı bir gelişim açısından beklenen bir durumdur.

Öğrenme: Bağlanma meydana gelirken, tanıdık kişileri yabancılardan ayırmada temel süreç öğrenmedir. Bu zaman zarfında ödüllendirme ve cezalandırma davranışlarının bağlanmaya etkisi azdır, bağlanma bunlardan bağımsız olarak gelişme göstermektedir. Çocuk; bağlanma figürü tarafından devamlı cezalandırılrsa dahi, bu kişiye karşı bağlanma geliştirebilmektedir.

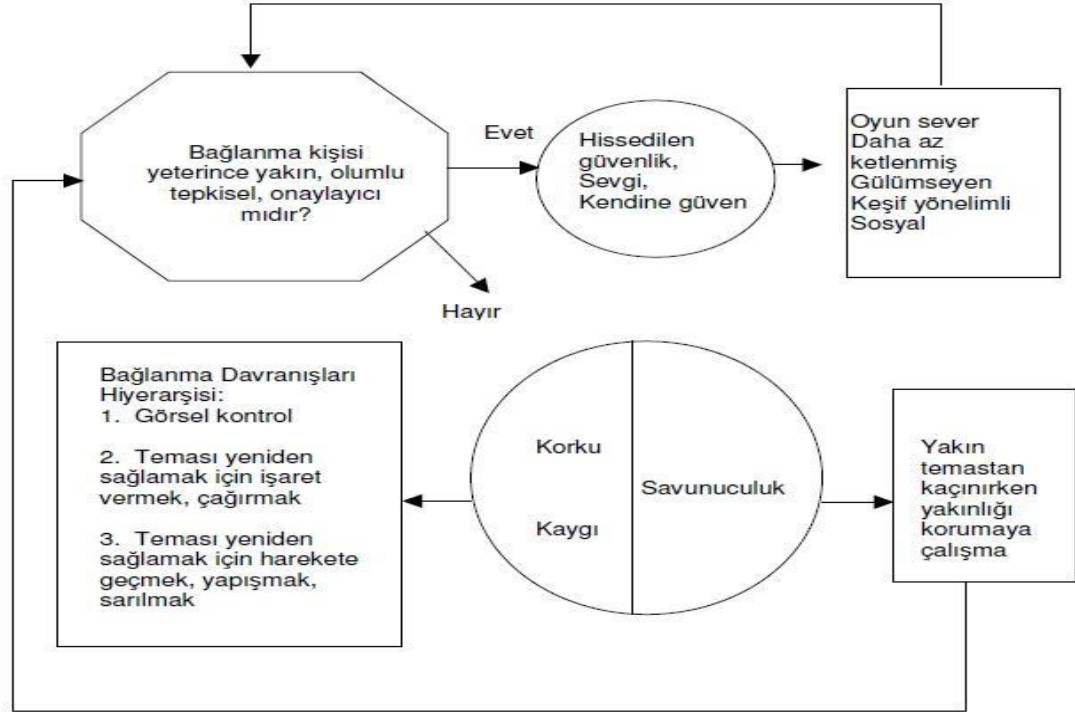
Organizasyon (Organisation): Bağlanma davranışı başlangıçta karışık bir biçimde gelişim göstermektedir. Çocuk daha sonrasında, kendisini temsil eden ve çevresini içine alan, davranış modelleri oluşturmaktadır. Bu davranışlar organize şekildedir ve sistemler ile harekete geçmektedir. Bu sistemler ise bazen harekete geçmekte bazen ise durağanlık göstermektedir. Açlık, korku gibi durumlar sistemi harekete geçirirken; bağlanma figürünün yakında bulunması, görünmesi ya da sesinin duyulması sistemi durağanlaştıran durumlardır.

Biyolojik İşlev (Biological Function): Bağlanma davranışı tüm memelilerin yavrularında oluşmaktadır. Memeli türlerinde farklı birtakım detaylar bulunsa da bağlanma, yaşam boyunca devam etmektedir. Bağlanma davranışında bebek, bağlanma figürüne karşı yakınlık kurmakta ve bu yakınlığı korumak istemektedir. Bağlanmanın, hayatta kalma fonksiyonu bulunmaktadır (Bowlby, 1977: 203-204).

2.1.3. Bağlanma Sistemi ve Bağlanmanın Evreleri

Bağlanma; keşfi, bakımı, toplumsallığı, cinsel birlikteliği içinde barındıran, belirgin fakat iç içe bulunan davranışsal sistemlerden biri olarak nitelendirilmektedir. Her sistem kendine özgüdür, benzersiz fonksiyonlarını gerçekleştirmekte ve farklı çevresel ipuçlarına tepki ortaya koymaktadır. Bebeklik ve erken çocukluk döneminde oluşan bağlanma, baskın bir sistemdir. Bağlanma sisteminin etkin hale gelmesi, diğer sistemlerin de aktif hale gelmesi için bir belirti niteliğindedir. Çocuk, "hissedilen güvenliği" hissettiği müddetçe, bağlanma sistemi durağan haldedir ve diğer davranışsal sistemler ile etkinleşmeye hazır durumdadır. Ancak bağlanma davranışı, bireyin ulaşılabilirliği açısından bazen kontrol edilir ve bu devamlı olmaktadır. Bir

tehdit durumu oluştuğunda ya da güçlü bir belirsizlik yaşandığında en güvenli tepki, tüm dikkat ve enerjiyi yakınlığı tekrardan sağlamaya harcamaktır. Aşağıda yer alan Şekil 1’de bağlanma sistemi modeli görülmektedir (Dönmez, 2000: 5-6).

Şekil 1: Bağlanma Sistemi Modeli. Eşkenar dörtgenin içinde yer alan sınav soruları davranışsal bağlanma sistemini nitelendirmektedir. Daireler, sınav sorularının cevaplarıdır ve değerlendirmelerin başlattığı duyguları ifade etmektedir. Kutulardakiler ise değerlendirme ve duygulardan kaynaklı davranışları temsil etmektedir (Miller, Galanter ve Pribram, 1960; Akt. Dönmez, 2000: 6).

Bağlanmanın gelişim sürecinde Ainsworth (1973, 1989) tarafından geliştirilen evreler ise şu şekilde oluşturulmuştur (Turan-Cebeci, 2009: 32-34):

Evre 1: Doğum anından itibaren üç aya kadar olan evredir. Bebekler bu dönemde, bir ayırım yapmadan etrafındaki kişilere çeşitli tepkiler vermektedir. Doğumdan sonra bebekler, insanların yüzlerine bakmaktan ve seslerini dinlemekten keyif duymaktadırlar. Yapılan araştırmalar, bebeklerin insan yüzlerini çevresinde bulunan diğer uyaranlara tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Bebek bu dönemde; emme, gülümseme, bakma, yakalama, görsel izleme gibi kazandığı bazı refleksler ile kendisinin bakımını sağlayan kişinin özelliklerini öğrenmektedir. Bowlby ve bazı ethologlara göre bu durum bebeğin, insanlara yöneltilmiş olan sosyal gülücüğünü ortaya çıkarmak için uğraştığı genetik bir yönelimdir. Bebekler doğumdan sonra ilk

üç hafta kadarki sürede uykuya dalmak üzereyken genellikle gözleri kapalı şekilde gülümsemektedirler. Ancak bu gülümseme sosyal bir gülümseme değildir. Bebeklerde sosyal gülümseme beş ve altıncı haftadan sonra başlamaktadır. Bununla birlikte bebekler göz teması da kurmaya başlamaktadır. Bebeğin gülümsemesi üç aydan sonra kişisel bir tercih özelliği göstermektedir. Bowlby'e göre gülümseme; bebek ile kendisine bakım verenin yakınlığını sağladığı için bağlanmanın oluşmasını destekler niteliktedir. Ağlama davranışı ise bebeğin yardıma ihtiyaç duyduğunu gösteren bir durumdur ve bebekler endişe duydukları zaman bakım vereni çağırmak için ağlama davranışında bulunmaktadır. Sonuç olarak ağlama, bakımını sağlayan kişi ile bebek arasındaki etkileşime etki etmektedir.

Evre 2: Doğumdan sonra üç ve altı aylar arasındaki zaman dilimini kapsamaktadır. Bu dönemde bebek, çevresine karşı sosyal tepkilerini verirken daha seçici olmaktadır. Yabancıları ve tanıdıkları ayırt etmekte, yabancı kişilere tepki vermemekte buna karşın tanıdıklarına sosyal tepkiler vermektedirler. Bebekler yabancıları fark ederek, onları tanıdıklarından ayırt ederek korkma davranışında bulunmaktadır. Bebek, tanıdığı birini gördüğünde ağlama davranışını sonlandırabilir. Genellikle aralarında güçlü bağ oluşturdukları, ihtiyaçlarını zamanında gideren ve keyifli bir şekilde iletişim kurdukları insanlarla olmayı istemektedirler.

Evre 3: Altı ve dokuzuncu aylar arasında geçirilen bağlanma sürecidir. Bebek önceden, kendisinin bakımı sağlayan kişinin ortamdan uzaklaşmasına tepki gösterirken, bu dönemde bakım verenin yokluğu bebeği rahatsız etmektedir. Bağlanılan kişinin kendisine sürekli olarak yakın olmasını istemektedir. Gelişim sürecinde gerçekleşen emeklemenin başlaması ile bebekler, bağlanılan kişiyi takip etme davranışı göstermektedir. Aynı zamanda bu evrede farklı bağlanma nesnelere ile de fiziksel temasın fazlaştığı görülmektedir. Bazı zamanlarda bebekler, bağlanma figüründen uzaklaşabilmektedir. Ancak çevresinde keşif yapmak amacıyla bağlandığı kişiden uzaklaşsa dahi, bakım veren yerinde duruyor mu diye sık sık kontrol etmektedirler.

Evre 4: Dokuz ile on ikinci aylar arasındaki evreyi kapsamaktadır. Bebeğin, bağlanma figürüne karşı fiziksel teması daha da artmıştır. Bağlanma figüründen ayrıldığında ayrılık endişesi yaşamakta ve bu sebepten yoğun olarak ağlama

davranışı göstermektedir. Bebek, bağlanma nesnelерinin tepkilerine göre, içsel-zihinsel modellerini oluşturmaya ve bütünleştirmeye başlamıştır.

Evre 5: Doğum anından sonraki on ikinci ay ve daha sonraki dönemi kapsamaktadır. Çocuk bu dönemde kendisinin yakınlık ve güvenlik gereksinimlerinde doyum oluşturacak, bağlanma figürünü etkileyecek farklı davranışlar göstermektedir. Çocuklar iki yaşına kadar, kendisine bakım veren kişi ile yakınlık sağlama isteğindedirler. Bakım verenin yapmak istedikleri ile ilgilenmemektedirler. Ancak üç yaşından sonra bakıcının planlarını anlayarak, gittiğinde tekrar geri geleceğini bilebilirler.

2.1.4. Bağlanmanın Sınıflandırılması ve Bağlanma Stilleri

Ainsworth ve arkadaşları bağlanma ile ilgili “Yabancı Ortam Deneyi” olarak nitelendirdiği bir çalışma gerçekleştirerek Bowlby’nin teorisi sınınamışlardır (Sümer ve Güngör, 1999b: 40).

Ainsworth ve arkadaşlarının “yabancı ortam” diye isimlendirdikleri laboratuvar ortamı aracılığıyla bebeklerin bağlanma güvenliklerindeki bireysel farklılıklar gözlenmiştir. Bu çalışma 10-18 ay aralığındaki bebekler ile yapılmıştır. Deney esnasında bebek ve anne bir laboratuvar odasına alınmıştır. Ardından bebek, kısa aralıklarla anneden ayrılmıştır. Bunun için anne odadan çıkarak ortamdaki uzaklaştırılmış ve bebek, yabancı bir kişi ile odada kalmıştır. Sonrasında ise anne tekrar odaya alınmıştır. Sonuç olarak araştırmaya katılan bebeklerdeki ayrılma, yeniden birleşme, yabancıyla yalnız kalma durumlarındaki tepkileri ile anne ve bebeğin ayrılmadan önce ve ayrıldıktan sonraki tepkileri gözlenmiştir (Sönmez, 2015: 15). Bu çalışmadan edinilen gözlemler ve bilgiler doğrultusunda Ainsworth ve arkadaşları bağlanma davranışını üç temel bağlanma tipi şeklinde kategorileştirmişlerdir (Ainsworth, vd., 1978; Akt. Seven, 2006: 26). Bu bağlanma tipleri; güvenli bağlanma, çelişik-güvensiz bağlanma ve kaçınma-güvensiz bağlanma şeklindedir.

2.1.4.1. Güvenli Bağlanma

Güvenli bağlanma stilinde anne, çocuğun gereksinimlerine karşı duyarlılık göstermektedir. Anne; çocuğun bu gereksinimlerden kaynaklı oluşan ipuçlarını tutarlı, uygun ve doğru bir biçimde yanıtlamaktadır. İhtiyaçları doğrultusunda bebeğin bakımını ve rahatlamasını sağlamaktadır. Bağlanma kuramına göre bu

olumlu durumlar, anne ve bebek arasında güvenli bir ilişkinin meydana gelmesini sağlamaktadır. Güvenli bağlanma gösteren çocuklar; bir ihtiyaç durumu olduğunda annelerinin kendilerine destek vereceklerinden emin oldukları için, annelerini bir güven merkezi olarak görmektedirler. Bu şekilde çocuklar annelerinin vermiş olduğu güvenle, çevrelerini keşfetmekte ve kendilerini daha özgür hissetmektedirler (Ainsworth, vd., 1978: 183).

Güvenli bağlanma stiline sahip çocuklar bağlanma figüründen ayrılma durumu söz konusu olduğunda; biraz huzursuzluk yaşasalar dahi bu çocuklarda, aşırı bir kaygı gerçekleşmemekte ve kolayca ayrılığı yaşayabilmektedirler. Çocuklar kendilerini güvende hissetmedikleri anda annelerinin sağlamış olduğu güveni elde etmek istemektedirler. Anneyi buldukları anda ise olumlu tepkiler vermektedirler. Bunun yanı sıra çocuk, annesi ile fiziksel olarak bir yakınlığın oluşmasını istemekte ve anneyi, çevresindeki yabancılara karşı tercih etmektedir (Kaymak, 2015: 13).

Güvenli bağlanan yetişkin bireyler ise; devamlı ve güven verici bir ilişki içerisindedir. Özsaygıları gelişmiştir, özsaygı düzeyleri yeterli ve iyi düzeydedir. Farklı ortamlarda duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmekte ve sosyal olarak destek alabilmektedirler (Simpson ve Rholes, 1998; Akt. Seven, 2006: 27). Collins'e (1996) göre, güvenli bağlanan bireyler sosyal yaşamlarında daha olumlu inançlara sahiptirler. Bartholomew ve Horowitz ise; güvenli bağlanan kişilerin, çevresindeki diğer bireylerle kolaylıkla ilişki kurabildiklerini, bu durumla ilgili daha az kaygı geliştirdiklerini, özerk bireyler olduklarını ve dolayısıyla olay ya da bazı konularla ilgili çevresindeki diğer insanların onayı hususunda daha az ihtiyaç hissettiklerini ifade etmişlerdir (Bolattekin, 2014: 11).

2.1.4.2. Çelişik-Güvensiz Bağlanma

Çelişik-güvensiz bağlanmada anne veya çocuğun bakımını sağlayan kişi, çocuğun gereksinimlerini bazen karşılamakta bazen ise karşılamamaktadır, davranışlarda tutarsızlık söz konusudur. Çocuk bu durumdan kaynaklı anneyi ya da kendisinin bakımını sağlayan kişiyi güven merkezi olarak görmekte güçlük çekmektedir çünkü çocuk; bağlanma figürünün duygusal olarak kendisinin gereksinimlerini yerine getirebileceği konusunda kararsızlık yaşamaktadır (Ainsworth, vd., 1978: 183).

Çelişik-güvensiz bağlanma geliştiren çocuklarda; yabancı olarak gördükleri kişilere karşı tedirginlik gözlenmektedir. Çocuklar; anne ya da bakım veren kişi ortamdan uzaklaştığında büyük bir sıkıntı içine girmekte ve huzursuz davranışlar göstermektedirler. Bağlanma figürünün ortama tekrar geri dönmesinden sonra dahi, bir rahatlama yaşayamamakta ve yakın ilişkilerde bulunmaktan kaçınmaktadırlar (Kaymak, 2015: 14).

Bu bağlanma stiline sahip yetişkin bireyler ise; kendileriyle ilgili sürekli olumsuz düşünelere sahiptirler, kendilerini değersiz görmektedirler. Çevrelerindeki diğer insanlardan değer ve sevgi görmek adına sürekli bir çabalama eğilimindedirler. İlişkilerini yeterli düzeyde tutmak için, diğer bireyler ile ilgili olumlu duygularını göstermektedirler. Bir olay ya da duruma karşı kendilerini kanıtlama gereksinimi hissetmektedirler. Devamlı olarak başka insanlardan bir beklenti içine girmektedirler. Ayrıca bu kişilerin gerçeği yansıtmayan hayalleri bulunmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Akt. Aksekili, 2017: 18-19).

2.1.4.3. Kaçınmalı-Güvensiz Bağlanma

Bu bağlanma stiline sahip çocuğun annesi veya bakımını sağlayan kişi, çocuğun gereksinimlerine karşı ilgili değildir, duyarsız davranmaktadır. Anne, bebeğini reddedebilir ve ona değer vermeyebilir. Çocuk için anne elde edilemez, ulaşılmaz durumdadır. Bu sebeple çocuk, bağlanma figürü rolündeki anneyi bir güven merkezi olarak görmemektedir. Böylelikle çevresini özgürce keşfedebilmektedir. Ancak bu keşfetme sürecinde annesine, kaynak olarak merkezde yer vermemektedir (Ainsworth, vd., 1978: 183).

Kaçınma-güvensiz bağlanan çocuklar; annelerinden bir ilişi veya rahatlama beklentisinde bulunmamaktadır. Çocuk bu durumda, annesi veya bakımını sağlayan bağlanma figürü ile başka bir yabancı arasında seçim yapmamaktadır. Ayrıca annesinin yakınında olmasını ve bir arada buldukları zaman fiziksel bir teması istemeyebilir. Bu çocukların anneleri ise; çocuğu ile fiziksel temas ve yakınlık kurmak istemeyen bireyler olarak nitelendirilmektedir (Türköz, 2007: 20).

Bu bağlanma stiline sahip yetişkin bireyler ise; diğer insanlara karşı güvensizlik yaşamaktadır, kendisinin başkaları tarafından sevilmeyeceğini ve reddedileceğini düşünmektedir. Bu kişiler kendilerini değersiz olarak hissetmektedirler. Çevresindeki

diğer insanlarla aralarında yakın ilişkiler kurmak istemekte, fakat aynı zamanda bu yakınlığın oluşmasından korku duymakta ve hoşlanamamaktadır. Çünkü diğer insanlara karşı bir güvensizlik durumu söz konusudur (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Akt. Aksekili, 2017: 19).

Bağlanma ilişkisi, Ainsworth (1979) tarafından güvenli ve güvensiz olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Ainsworth'un bağlanma sınıflandırmasındaki güvenli bağlanma haricindeki, kaçınmalı ve çelişik bağlanma tipleri de güvensiz bağlanma olarak ifade edilmektedir. Anne babaların veya çocuğun bakımını sağlayan kişinin, çocuğa uygun davranışlarda bulunmasıyla güvenli bağlanma meydana gelmektedir. Bunun aksine çocuk, bağlanma figürü tarafından güvenli bağlanma konusunda başarıya ulaşamamış deneyimlere sahip ise güvensiz bağlanma gerçekleşmektedir. (Belsky ve Cassidy, 1994; Akt. Seven, 2006: 28).

2.1.5. Bağlanmanın Gelişimsel Süreci

Bu bölümde bireyin gelişimsel süreci içerisinde; bebeklik ve çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerindeki bağlanma durumuna değinilecektir.

2.1.5.1. Bebeklik ve Çocukluk Döneminde Bağlanma

0-2 yaş arasını kapsayan bebeklik dönemi çocuğun; fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim alanları açısından en hızlı ilerlemenin görüldüğü dönemdir. Bebeklik döneminde çocuk; ihtiyaçlarını kendisi karşılayabilir düzeyde değildir, bu nedenle kendisinin bakımını sağlayan kişiye karşı bağımlılık oluşturduğu görülür (Tüzün ve Sayar, 2006: 24). Bu süreçte bebek ile bakımını sağlayan kişi arasında karşılıklı ve yardım edici bir ilişki oluşmasıyla bağlanma meydana gelmektedir. Bebek, bağlanma figürüne birtakım gereksinimleri ile ilgili belirtiler göstermektedir. Bu belirtilere karşı anne ve babalar da, bebeklerinin ihtiyaçları doğrultusunda, kendilerinin bebeklerine karşı uymasını sağlamaktadırlar. Çocuk; gülümseme, sesler çıkarma gibi davranışlar göstererek bağlanma figürüne uyarı belirtileri vermektedir. Bağlanma figürü ise (genelde annedir) bu belirtilere karşı çocuğun ihtiyaçlarını yerine getirmektedir (Cassidy, 1999; Akt. Doğanay-Koç, 2017: 20).

Bağlanma süreci ele alındığında başlangıçtaki ilişki tek yönlü bir ilişkidir. Bunun nedeni yenidoğanın, kendisinin bakımını sağlayan kişiyi diğer insanlardan ayırt etmede yetersiz kalmasıdır. Bebek bu sebepten dolayı özel bir bağlanma ilişkisi

oluşturamamaktadır. Bu süreçteki bağlanma davranışları, annenin bebeğe karşı bir bağının oluşması hususunda destekleyici roledir. Gelişimsel aşamada altıncı aydan sonra bebek, anneyi veya kendisinin bakımını sağlayan kişiyi ayırt edebilmekte ve anne ile arasında özel bir ilişki meydana gelmektedir (Paterson ve Moran, 1988: 614).

Bağlanmanın kurulması sürecinde bakım veren ile yakın ilişkilerin kurulması, bakım veren kişi tarafından sevgi ve güven duygularının verilmesi, çocuğun bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimleri açısından büyük önem kazanmaktadır (Tüzün ve Sayar, 2006: 24).

Anne ile çocuk arasındaki güçlü bir ilişkinin kurulması için annenin çocuğa fiziksel temasta bulunması, dokunması, onu okşayarak sevmesi, oyun oynadığı esnada çocukla diyolog kurması bağlanmanın oluşmasında önemli etkenlerdir. Bu sayede çocuğun duygusal doyumu sağlanmış olur. Schaffer'a göre; anne ve çocuğunun arasında kurulan ilişkinin başlangıcı, bebeğin doğal aktivitelerine karşı annesinin verdiği yanıtlar ile sağlanmaktadır. Bowlby'e göre ise; aralarında oluşan bu sıcak ilişki sayesinde, doyum ve haz yaşanmaktadır (Günalp, 2007: 37). Bununla birlikte bağlanma figürünün varlığı bebeğe güven ve rahatlık duygularını hissettirmektedir. Bebek için bağlanma figürü, etrafını keşfedebilmesi ve bilişsel gelişim olanağı sunması açısından güvenli bir üs görevindedir. Bebek, çevresinde oluşan bir tehdide karşı bağlanma figürü olarak gördüğü yetişkin ile aralarında devamlı bir yakınlık oluşmasını istemektedir. Bu şekilde bebek, istediği an bağlanma figürünü yakınında bulabileceğinin verdiği güven ve rahatlıkla etrafını keşfetme çabasında bulunmaktadır (Güngör, 2000: 5).

Bowlby'e (1969) göre anne ile çocuk arasında bağlanmanın oluşması durumu, üç aşamada meydana gelmektedir:

1. Odaklanmamış Yönelme ve İşaret: Bu aşamada bağlanma gözlenmemekte, ancak bağlanma davranışının temeli ortaya çıkmaktadır. Bebek ile anne ve baba arasında bir etkileşim oluşmaktadır. Bununla birlikte bebek, beklentileri ile alakalı şemalar oluşturmakta ve anne ile babasını diğer insanlar içerisinde ayırt etmektedir.

2. Bir Ya Da Daha Fazla Figüre Odaklanma: Bebek bu dönemde 2 ay düzeyindedir. Yakın çevresinde bulunan, kendisine düzenli olarak ilgi gösterilen bireylere karşı

tepki vermesine karşın, yabancı olarak gördüğü kişilere tepki göstermeyebilmektedir. Bağlanma bu dönemde de tam olarak oluşmamıştır. Doğduğu andan itibaren “yakınlık kurucu” davranış biçimlerini gösterse de, onun için hiç kimse “güvenli üs” olarak henüz görülmemektedir. Bebekler bu aşamada, ebeveynlerinden uzaklaştıkları veya onlardan ayrıldıkları zaman, çevresindeki diğer bireylerden kaynaklı bir korku veya kaygı yaşamamaktadırlar.

3. *Güvenli Üs Davranışı*: Bowlby’e göre bebekte, altı aylık dönemde nesne devamlılığı gelişmektedir. Ayrıca bu dönemde gerçek bağlama meydana gelmektedir. Bu aşamada bebek, kendisi için önemli olan bağlanma figürünü güvenli üs olarak kullanmaktadır (Bee ve Boyd, 2009; Akt. Doğanay-Koç, 2017: 21).

Bowlby’e göre yakınlığı koruma, güvenli üs ve güvenli sığınak bağlanmanın üç tanımlayıcı özelliği ve bağlanma ilişkisinin üç temel işlevidir (Hazan ve Shaver, 1994: 4).

Şekil 2: Bağlanmanın Temel İşlevleri (Hazan ve Shaver, 1994; Akt. Güngör, 2000: 6).

Bebeğin davranışlarına, bağlanma sisteminin temel işlevleri yansımaktadır. Bebek özellikle; etrafında bir tehdit unsuru hissettiğinde bu durumdan rahatsız olduğunda kendisine bakım veren kişinin yakınında bulunmak (yakınlık arama ve yakınlığı koruma) istemektedir. Böylece bakım sağlayan kişi bu tür stres faktörünün olduğu durumlarda bebeğe güvenlik ve rahatlık (güvenli sığınak) hissini sağlamaktadır. Bununla birlikte bebek de bağlanma dışı davranışlar geliştirerek etrafını keşfetme

sürecine girebilir, çünkü kendisine bakım veren kişinin, rahatlık ve güven sağlamak için istediği zaman gidebileceği bir yer olduğunu (güvenli üs) farkına varmıştır (Güngör, 2000: 5).

Bağlanmanın oluşmasında, bağlanma figürü ile çocuğun arasında kurulan ilişkiler de süreç ilerledikçe değişiklik göstermektedir. Çocuk 3-4 yaş civarında, kendisi ile bakım veren kişi arasında amaç yönelimli bir ortaklık durumu oluşmaktadır. Gelişimsel süreç göz önünde bulundurulduğunda bilişsel kazanımların da sağlanması ile çocuk; anne ve babasının planlarını ve amaçlarını algılayarak, bunları kendi amaç ve planlarıyla uyuşturacak biçimde bir anlaşmaya varmayı başlayabilir. Çocuğun ifade edici dil becerilerinin gelişmesiyle birlikte ebeveyni ile daha sağlıklı iletişim kurmakta, duygu ve düşüncelerini daha iyi belirtebilmektedir. Ayrıca bu dönemde çocuk, bağlanma figürü ile bir ayrılık yaşadığında bu duruma daha fazla katlanma davranışında bulunmaktadır. Bunun yanı sıra motor gelişim alanında ilerlemesiyle hareket becerilerinde de gelişme gösteren çocuk, çevresini tanımak ve keşfetmek için daha uzak mesafelere gidebilmekte ve sosyalleşme adına daha çok insanla iletişime geçebilmektedir (Ainsworth, 1993; Akt. Saymaz, 2003: 18).

Orta çocukluk döneminde ise çocuğun ebeveynleriyle arasında oluşan güvenli bağlanmanın; olumlu benlik gelişimine katkı sağladığı, kaygı gibi olumsuz duyguların aza indirgenmesiyle de psikolojik gelişim ve uyum açısından önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu yıllar ergenlik dönemine bir hazırlık ve geçiş evresi olarak nitelendirilmektedir. Bu dönemde ebeveynler ile güvenli bağlanma ilişkilerinin kurulması, ergenlik döneminde oluşan psikolojik problemlere karşı koruyucu bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Sümer ve Şendağ, 2009: 99).

2.1.5.2. Ergenlik Döneminde Bağlanma

Ergenlik döneminde bir akran grubu içinde yer alma, gruba kabul edilme ve dahil olma, içinde bulunduğu gruba uyum sağlama; kişinin kendisini ve akranlarını tanıması, akran bireylerin bakış açısıyla kendisini ve dünyayı anlamlandırması bakımından büyük önem taşımaktadır (Aydın, 2005; Akt. Sönmez, 2015: 10). Ergenlik dönemi bağlanma davranışı, aile üyelerine bağlanmanın dışında diğer kişilere, topluluklara veya gruplara eğilim gösterme şeklindedir. Bazı bireyler için ikincil derece, bazı bireyler için ise birincil derece olarak bir okul veya üniversite, bir

çalışma grubu, dinsel veya politik bir grup bağlanma figürü olabilmektedir (Bowlby, 1969: 207).

Bağlanma teorisi düşünüldüğünde; bebeklik döneminde güvenli bağlanma davranışı geliştiren kişiler ergenlik döneminde de sağlıklı içsel çalışan modele sahiptir. Buna karşın bebeklik döneminde bebeğin bağlanma figürü ile aralarında güvensiz bağlanmanın kurulması, ergenlik döneminde de kişinin olumsuz bir içsel modele sahip olmasına neden olacaktır. Konu ile ilgili yapılan bazı çalışmalar; ergenlik döneminde ergenlerin ebeveynleri ile aralarında oluşan ilişkilerdeki çalışan modeller ile yetişkinlik dönemi romantik ilişkilerindeki modellerin benzer olduğu yönündedir (Yıldız, 2014: 36).

İnsan tabiatında yer alan bir diğer temel unsur da bağlanma davranışının zıttı olan; kişinin, etrafını keşfetme ve çevresindeki diğer akran bireyler ile farklı etkinlikler yer alma isteğidir. Birey hangi yaşta olursa olsun kendisini güvende hissediyorsa, bağlanma objesinden ayrılarak keşif yapabilmektedir. İnsanlar, kaygı durumunda veya yorgun ya da hasta olduğunda yakınlık kurmak istemektedir. Çocuk ve ebeveynleri arasında oluşan güvenli bağlanma davranışından kaynaklı, keşif olarak nitelendirilen bir etkileşim biçimi görülmektedir. Çocuk, ebeveyne ulaşabilir olduğunda kendisini güvende hissetmekte ve keşif yapabilmektedir. Başlangıçta yaptığı bu keşifler, sınırlı bir yerde olmaktadır. Çocuk üç yaşın ortalarına geldiğinde güvenli bağlanma davranışı oluşmuş ise zaman ve mesafe olarak daha uzak keşifler yapmaktadır. Bu zaman dilimi, öncelikle yarım gün, sonrasında ise tam gün şeklinde olabilmektedir. Ergenlik döneminde ise bu keşifler haftalar veya aylar sürebilmektedir. Yine de güvenli bir dayanak olan ev ortamı, ergen için en uygun işleyiş ve ruh sağlığı açısından oldukça önemlidir (Bowlby, 1969: 208).

Ergenlik dönemi bağlanmalar ele alındığında bireyin hayatında yeni bir bağlanma figürünün oluşması durumu, erken dönemde ebeveynle aralarında meydana gelen bağlanma deneyimlerinin devamı olarak görülmektedir. Ergenin ebeveynleri ile sıcak, samimi, sağlıklı ilişkiler kurması; akranlarıyla da sağlıklı ve duygusal açıdan doyurucu bir ilişkinin oluşmasında etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra ergenin ebeveyni ile kurduğu güçlü bağlanma ilişkisi, çevresindeki diğer akranları ile aralarında ortaya çıkan bağlanma davranışı ile ilişkilidir. Fakat ergenlik döneminde oluşan bu tür ilişkilerin her biri, güvene dayalı olarak tam bir bağlanma şeklinde

görülmemektedir. Bunun nedeni ergenlik döneminde yaşanan akran ilişkilerinin yoğun yaşanmasına karşın kısa sürebilmesi veya uzun sürse dahi bağlanma ilişkisinin temelinde bulunan yoğun duygusallık ile aynı değerde olmamasıdır. Konu ile ilgili araştırmacılar, uzun süre devam eden, yakınlığın olduğu ve güvene dayalı temel bağlanma figürlerini birincil bağlanma nesnelere; insanlar arasında kurulan diğer ilişkileri ise ikincil bağlanma nesnelere olarak nitelendirmektedir. Akranlar, ergenin yaşamında ikincil bağlanma nesnelere olarak yer almaktadır. Bu dönemde akranlarla oluşan bağlanma; ebeveynler ile kurulan, tek tarafın sağladığı güven ve ilgiye dayalı bir bağlanma değil; iki tarafın da gereksinimleri dahilinde karşılıklı olarak sağladıkları güven ve ilgi destekli bağlanma şeklindedir. Bu karşılıklılık durumu; ergenlik dönemi akran ilişkilerinin, daha önceki yıllarda oluşan bağlanma ilişkilerinden farklı olarak nitelendirilmesinde önemli bir unsurdur (Akdağ, 2011: 20).

2.1.5.3. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma

Bireylerin bebeklik dönemi yıllarında bağlanma figürü ile oluşturdukları bağlanma davranışının, yetişkinlik dönemindeki romantik ilişkileriyle de birçok yönden benzerlikleri bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi ihtiyaç hissettiğinde bağlanma objesinin çocuğun yakınında bulunması ve gereksinimlerine cevap vermesi sonucu çocuk, kendisini güvende hissetmektedir. Yetişkin bireyler de eşleri ile bir arada olduklarında ve ihtiyaçları karşılandığında, eşlerin birbirlerine karşı duyarlı olmaları durumunda kendilerini güvende hissetmektedirler. Eş burada, kişinin gelişimine olanak sağlayan güvenli üs olma özelliğindedir (Bartholomew, 1997; Akt. Turan-Akdağ, 2011: 23). Bunun yanı sıra birey gergin ya da kaygılı hissettiğinde, hasta olduğunda veya tehlikeli bir durum karşısında eşini güvenliğini ve rahatlığını sağlayan, koruma yeri olarak görmektedir (Yakupoglu, 2011: 37).

Yetişkinlik dönemi bağlanma biçimleri; çocukluk çağı bağlanma stillerine bazı yönlerden benzemektedir, fakat bazı yönlerden ise farklılıklar bulunmaktadır. Weiss (1982), çocukluk dönemi bağlanma davranışını tek taraflı olduğunu, buna karşın yetişkinlik dönemi bağlanmanın ise karşılıklı olduğunu vurgulamıştır. Bebeklik veya çocukluk dönemi bağlanma sisteminde esas olan çocuğun güvenlik ihtiyacının bulunmasıdır. Çocuğun bu güvenlik ihtiyacı birincil bağlanma figürü olan anne tarafından karşılanmaktadır, fakat çocuk annenin böyle bir gereksinimini

karşılayamaz durumdadır. Yetişkinlik döneminde ise eşlerin arasında oluşan ilişki esnasında her iki eş de birbirlerine karşı bakım ve gözetim sağlamaktadır (Bolattekin, 2014: 9). Çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde meydana gelen bağlanma davranışı arasındaki bir diğer farklılık, yetişkin bağlanma figürünün aynı yaş grubunda cinsel bir partner olmasıdır. Yetişkin bir bireyin ilişkinin başlangıcında ve ileriki süreçte yakınlık arayışında bulunmasına sebep olan şey cinsel çekiciliktir (Hazan ve Shaver, 1990). Tablo 2.1’de bağlanma davranışı özelliklerinin gelişim süreci boyunca dönemlere göre değişimi verilmiştir.

Tablo 2.1: Bağlanma Davranışı Özellikleri

Bağlanma Davranışı	Bebeklikte ve Çocuklukta Bağlanma	Ergenlikte Bağlanma	Yetişkinlikte Bağlanma
Bağlanma Figürü	Anne ya da birincil bakıcı	Akran, arkadaş	Eş, Romantik partner
Bağlanma İlişkinin Niteliği	Tamamlayıcıdır	Karşılıklıdır	Karşılıklıdır
Bağlanmanın Tanımlayıcı Öğeleri	Yakınlığı koruma, Güvence üssü, güvenli sığınak	Özerkliğini kabul ettirme, duygusal bağ kurma	Bağlanma, bakım, cinsel birleşme
Bağlanma Stilleri	Güvenli bağlanma, kaygılı kararsız bağlanma, kaçınan bağlanma, dağınık (yönü belirsiz) bağlanma	Güvenli bağlanma, kaygılı kararsız bağlanma, kaçınan bağlanma, dağınık (yönü belirsiz) bağlanma	Güvenli bağlanma, kaygılı kararsız bağlanma, kaçınan bağlanma. Dörtlü bağlanma modeli (güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, korkulu kaçınan bağlanma, kayıtsız bağlanma).
Bağlanmada Etkileşimler	Dışsal, Gözlemlenebilir	İçsel, temsil edilebilir	İçsel, temsil edilebilir

Tablo 2.1: Bebeklik ve çocuklukta, ergenlikte ve yetişkinlik dönemlerindeki bağlanma davranışları görülmektedir (Bolattekin, 2014: 10).

2.1.6. Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Lütkenhaus, Grossmann ve Grossmann (1985), 12 aylıkken anne ve bebek arasında oluşan bağlanma ile çalışmaya katılan aynı çocukların 3 yaşındayken yabancı bireyler ile aralarında oluşan etkileşim üzerine bir araştırma yapmışlardır. Araştırma

sonucundan elde edilen bulgu, 12 aylık iken güvenli bağlanma gerçekleştiren bebeklerin, 3 yaşına geldiklerinde yabancı kişiler ile daha kolay ve yumuşak bir iletişim kurdukları yönündedir.

Cassidy (1988), araştırmasını 6 yaşında olan 52 çocukla yapmıştır. Çalışmasında, anne-çocuk bağlanması ile çocuğun kendilik temsilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma, çocukların 1 ay ara ile 2 oyun seansı üzerinden incelenmesiyle oluşmuştur. Araştırma sonuçları, anne ile çocuk arasında kurulan bazı bağlanma örüntülerinin, çocuğun kendilik temsilleri ile bağlantılı bir yapıda olduğunu göstermiştir.

Park ve Waters (1989), anne-çocuk bağlanmasının okulöncesinde dönemdeki arkadaşlık ilişkilerini etkilemesini değerlendiren bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Dört yaşındaki 33 çocuk ve en iyi arkadaşları 49 (ortalama yaş=46 ay) araştırmaya dahil edilmiştir. Güvenlik bilgileri arkadaşların güvenli-güvenli veya güvenli-güvensiz şeklinde nitelendirilmesinde kullanılmıştır. En iyi arkadaş olan çiftler 1 saatlik sürede serbest oyun zamanlarında gözlenmişlerdir. Sonuç olarak, güvenli-güvenli arkadaş çiftlerinin, güvenli-güvensiz çiftlere göre daha sorumlu, uyum içerisinde ve mutlu oldukları sonucuna varılmıştır.

Cohn (1990) 6 yaşındaki çocuklardaki bağlama örüntüleri ile akran sosyal yeterliği arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya; 42'si kız, 47'si erkek olmak üzere 89 çocuk ve bu çocukların anneleri katılmıştır. Bağlanma stilini belirlemek amacıyla her çocuk için anaokulunda 1 saatlik ayrılık ve yeniden bir araya gelme süreci oluşturulmuştur. Sosyal yeterlilikle ilgili bilgiler sosyometri ve öğretmen görüşünü içeren ölçekler aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; kız çocukları açısından bağlanma ve akran sosyal yeterliliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, erkek çocuklarında güvensiz bağlanma geliştiren erkek çocukların akranları ve öğretmenleri tarafından daha az sevildikleri, akranlarına karşı daha saldırgan ve problem davranışlara sahip oldukları bulunmuştur.

Van Ijzendoorn ve diğerleri (1992), Hollanda ve İsrail'de anne, baba ve bakıcı ile çocuk arasındaki bağlanma ilişkisi üzerine bir incelemede bulunmuşlardır. Araştırmaya; İsrail'den 111 anne-baba ve 58 bakıcı, Hollanda'dan ise 150 anne-baba ve 75 bakıcı ile baktıkları çocuklar katılmıştır. Araştırmanın sonucu; bağlanma ağının genişlemesiyle, çocuğun anaokulu dönemine gelmesiyle daha bağımsız, empati geliştirebilen, amacına uygun kontrollü davranışlar sergilemeye daha yatkın

bir birey olacağını göstermiştir. Ayrıca bu araştırmada baba ve öğretmene bağlanma durumu da ele alınmıştır. Buna göre babaya ve öğretmene bağlanmanın, çocuğun sosyal ve duygusal gelişime olumlu bir etki ettiği bulunmuştur.

Houtmeyers (2000) araştırmasını, okul öncesi çocukların bağlanma düzeyleri ve duygusal zekaları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Dört yaşındaki olan 31 çocuğa, ebeveynlerine ve öğretmenlerine bağlanma ve duygusal zekâ ile ilgili araştırmada kullanılan testler uygulanmıştır. Çocukların duygusal zekalarını ise; duygusal farkındalık, empati ve başarı boyutları açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda; anneye bağlanma ile çocuğun duygusal zekası arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Fakat babaya olan güvenli bağlanma ile çocukların dışsal davranış problemlerinin az olması durumu arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. Çocuğun ve ebeveynin cinsiyetine göre bakıldığında, kız çocuklarının anneye bağlanmalarının duygusal zekanın alt boyutu olan uyum başarısıyla ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Greig ve Howe (2001), bağlanma kalitesi ve annelerin zihinsel sağlıkları arasındaki bağlantıyı inceleyen çalışmalarında 45 anne ve 40 aylık çocukları üzerinde incelemede bulunmuştur. Buna göre güvensiz bağlanma örüntüsüne sahip çocuklar güvenli bağlanan çocuklara göre daha geri düzeyde konuşma gelişimine sahip olduğu, duygusal anlamalarının daha düşük düzeyde olduğu saptanmış ve bu çocukların annelerinde de daha yüksek depresyon düzeyleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çocukların bağlanma stili ve ifade edici dili kullanma faktörlerinin, duygusal durumu yorumlama açısından önemli bir yardımcı unsur olduğu ancak annedeki depresyon durumunun ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin önemli bir yardımcı unsur olmadığı bulunmuştur.

Repacholi ve Trapolini (2004), çocukların bağlanma davranışı ile anneleri ve anneleri olmayan yabancı bir kişinin duygusal durumlarını anlamaları açısından bir inceleme yapmıştır. Araştırmaya; 4-5 yaş grubu 48 çocuk katılmıştır. Güvenli bağlanan çocukların güvensiz bağlanan çocuklara oranla annelerinin ve diğer kişinin duygularını daha iyi anladıkları ve güvensiz bağlanma gösteren çocukların annelerinin duygusal durumlarını anlama konusunda diğer yabancı kişiyi anlamaya oranla daha çok zorlandıkları elde edilen araştırma bulgularıdır.

Humber ve Moss (2005), 5 ve 7 yaşlarındaki 121 çocuğun anneleriyle olan ilişki kalıplarını incelemişlerdir. Çocuklardaki bağlanma stillerini; güvenli, kaçınmacı, bağımlı ve disorganize/kontrolcü olmak üzere dört gruba ayırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; disorganize/kontrolcü bağlanma stilineki çocukların anneleriyle koordinasyon kurma, duygusal açıdan kendini ifade etme, iletişim, rol alma, eğlence, duyarlılık, ruh hali, gerginlik-rahatlık ve genel değerlendirme yönünden diğer gruplar içerisinde en düşük kalite puanı geliştiren grup oldukları sonucuna varılmıştır.

Szewczyk-Sokolowski ve Bost (2005), 36 ve 74 ay arasında olan 98 anaokulu çocuğu ve onların annelerini inceleyen bir çalışma yapmışlardır. Çocukların ev ortamında anneleri ile geçirdikleri iki saatlik zaman dilimi kayda alınmış ve çocukların bağlanma örüntüleri ile osyometrik teknikler kullanılarak, gittikleri anaokulundaki akran kabulleri incelenmiştir. Ayrıca annelerden, çocuklarının mizaç yapılarını değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırma sonucuna göre; bağlanma ve maziç unsurlarının, çocukların akran kabulünde etkili oldukları bulunmuştur. Bağlanma ve zor mizaç arasında negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Kızların erkeklere oranla bağlanmalarının daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Ancak mizaç ve akran kabulü bakımından cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Bunun yanı sıra bağlanma ile akran kabulü arasında da anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre; güvenli bağlanma gösteren çocuklarda, güvensiz bağlanma kuran çocuklara göre daha yüksek düzeyde akran kabulü ve daha az düzeyde akran reddi geliştirdikleri sonucu elde edilmiştir.

Oosterman ve Schuengel (2008), üvey çocuklarda görülen bağlanma ile bakım verenin duyarlılığı ve çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışma grubunu 26-88 aylık olan 61 çocuk oluşturmaktadır. Bağlanmanın güvenliği ve bakım sağlayan kişinin duyarlılığı, ev ve laboratuvar ortamındaki gözlemler şeklinde incelenmiştir. Değişkenlere ait diğer bilgiler, çocuklarda görülen davranış problemleri ve bağlanma bozukluğu belirtileri çocuğun bakımını sağlayan kişinin bildikleri doğrultusunda oluşan bilgilerdir. Elde edilen sonuca göre, üvey ebeveynin duyarlılığı ile çocuktaki bağlanma güvenliği arasında pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.

Pace, Zavattini ve D'Alessio (2012) yaptıkları çalışmada; geç evlat edinilmiş (4-7 yaş) 28 çocuğun, evlat edildikten 40 gün sonra ve 7-8 ay sonraki iki ayrı zaman

dilimi incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre; güvensiz bağlanma gösteren çocukların %42'si 7-8 ay zaman diliminin sonunda, güvenli bağlanma davranışlarında bulunmuştur. Bu değişimin sebebi, çocukları evlat edinen annelerin birçoğunun güvenli bağlanma davranışı göstermesidir.

Torres, Maia, Verissimo, Fernandes ve Silva (2012); bakımevlerinde büyüyen, düşük ile yüksek eğitim seviyeli ailelerin 48-96 aylık 91 çocuk, karşılaştırma üzerine bir araştırma yapmışlardır. Bakımevlerinde büyüyen çocuklarda; diğer iki gruba oranla güvenli bağlanma ve sözel becerileri düzeyleri daha düşük, buna karşın davranış problemlerine ait değerlendirme puanları daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte çocuktaki bağlanma örüntüsünün, davranış problemlerinin belirleyici bir unsuru olduğu düşünülmüştür. Güvenli bağlanmayan çocukların daha yüksek düzeyde davranış problemlerinde bulunduğu görülmüştür. Düşük eğitilmiş ailelerin çocuklarının yüksek eğitilmiş ailelerin çocuklarına oranla daha yüksek puanda bağlanma davranışları gösterdiği, belirlenen bir diğer araştırma sonucudur.

Benware (2013), iki ebeveynli aile ortamında baba-çocuk ve anne-çocuk bağlanmasını araştırmıştır. Araştırmaya 3-5 yaş arası çocuklar ve ebeveynlerinden oluşan 100 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; çocuğun mizaç yapısının ve ebeveynlerin çocuklarından uzak kaldıkları zaman diliminin, anne çocuk bağlanması ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı saptanmıştır.

2.1.7. Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Türkiye'de yapılan araştırmalara bakıldığında; okul öncesi dönem çocuklarının örneklem olarak alındığı, bağlanma stilleri üzerine yapılan sınırlı sayıda araştırmanın olduğu ve konu ile ilgili araştırmaların son yıllarda artış gösterdiği görülmüştür.

Seven (2006); 6 yaş grubu çocukların sosyal beceri düzeyleri ve bağlanmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla, örnekleminin 56'sı erkek, 54'ü kız olmak üzere toplam 110 çocuktan oluşan bir araştırma yapmıştır. Buna göre; %60 ile en yüksek orana sahip bağlanma stili geliştiren grubun, kaçınma bağlanması oluşturan grup olduğu görülmüştür. Bununla birlikte güvenli bağlanan çocukların yüzdesi %19.1 ve negatif bağlanan çocukların yüzdesi %20.9 olarak bulunmuştur. Cinsiyetler açısından incelendiğinde kızların erkeklere göre daha yüksek bağlanma puanları aldıkları, ancak bağlanma güvenliğinin cinsiyete göre farklılığının olmadığı

sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra okur-yazar olmayan ve ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının, lise ve üstü gruptaki annelerin çocuklarına göre bağlanma güvenliklerinin daha düşük olduğu ve bağlanma güvenliği arttıkça çocuktaki sosyal beceri düzeyinin de arttığı saptanmıştır.

Türköz (2007), “Okul Öncesi Çocuklarda Bağlanma Örüntüsünün Kişilerarası Problem Çözme ve Açık Bellek Süreçlerine Etkisi” isimli doktora tezi çalışmasında, 5-6 yaş grubu okul öncesi eğitim alan çocukların örneklem olarak katılımını sağlamıştır. Araştırma sonucuna göre; güvenli bağlanma gerçekleştiren çocukların, kişilerarası karşılaşılan sorunlarda istedik olumlu baş etme yöntemlerini, güvensiz bağlanma gerçekleştiren çocukların ise çoğunlukla istenmedik olumsuz baş etme yöntemlerini kullandıkları bulunmuştur.

İlaslan (2009); cinsiyete, annenin eğitim düzeyine, annenin çalışma durumuna, çocuğa bakım verene (bakıcı ya da anne), annelerin bağlanma stillerine göre çocukların bağlanma davranışları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını araştırmak üzere bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya 2-5 yaş arasındaki 37 kız, 20 erkek olmak üzere toplam 57 çocuk ve bu çocukların anneleri dahil edilmiştir. Çalışmanın sonucunda çocukların bağlanma davranışları ile cinsiyeti, çocuğun bakım tarzı ve annenin çalışma durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış; buna karşın annelerin bağlanma stillerine göre çocukların bağlanma davranışları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır.

Yerlioğlu (2010) araştırmasında; çocuğun bağlanma davranışı, anne duyarlılığı, çocuğun kendini denetleme becerisi ve sosyal yetkinliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 76 okul öncesi dönem çocuğu, çocukların anneleri ve anaokulu öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçları şu şekildedir; anne hassasiyetinin bağlanma davranışı ve kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkide, anne hassasiyetinin aracı rolde olduğu bulunmuştur. Çocuğun bağlanma davranışı ile annenin veya öğretmenin sosyo-duygusal uyum değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Buna karşın, çocuğun kendini denetleme becerisi ve çocukta oluşan bağlanma davranışının, sosyo-duygusal uyum üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu belirlenmiştir. Kendini denetleme becerisi ve bağlanma davranışından yüksek puan alan çocuklar, anaokulu

öğretmenleri tarafından daha duygusal değişme eğiliminde/negatif ve endişeli-çekingen olarak değerlendirilmiştir.

Görgü (2015), okula devam eden 5-6 yaş grubu çocukların bağlanma biçimleri ve sosyal davranışları ile annelerinin bağlanma biçimi ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi açısından bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın örneklemini, okula devam eden 5-6 yaş grubundaki çocuklar ve annelerinden oluşmuştur. Araştırma sonucuna göre; çocukların bağlanma biçimi; çocuğun cinsiyetine, okula devam etme süresine göre farklılık göstermesine karşın; yaşamın ilk yılında çocuklara kimin baktığı, annenin yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu ve bağlanma biçimi değişkenleri açısından çocukların bağlanma biçimi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Araştırmada elde edilen bir başka bulgu; annelerin kişilik özellikleri ile çocukların bağlanma biçimleri arasında ise anlamlı bir farklılığın olmasıdır. Güvenli bağlanan çocukların annelerinin dışadönük, rahat, bağımsız ve daha az kontrol edici yapıda oldukları tespit edilmiştir.

Geçin (2016), 5-6 yaş grubu anasınıfına giden çocukların bağlanma durumları ile okul uyumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma, anaokuluna devam eden 100 çocuk ile yapılmıştır. Sonuçlara bakıldığında; kaçınma bağlanması gözlenen çocuklar %70 ile en büyük grubu oluşturmaktadır. Bunun yanında güvenli bağlananlar % 21 ve negatif bağlananlar % 9 olarak belirlenmiştir. Çocukların bağlanma düzeyleri; cinsiyete, annelerin çalışma durumuna ve eğitim düzeylerine, 0-1 yaş arası bakımını üstlenen kişiye, doğum sırası ve kardeş sayısına, son zamanlarda bakımını üstlenen kişi değişkenlerine göre anlamlı açıdan farklılık göstermemiştir. Araştırmanın sonucunda anasınıfına devam eden öğrencilerin bağlanma durumları ile okul uyum düzeyleri ve alt ölçekleri arasında bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır.

Aksekili (2017) araştırmasında, 60 ay ve üzeri okul öncesi eğitim alan çocukların bağlanma stilleri ile ahlaki ve sosyal kural algısı ve sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Çalışmada 80 kişilik bir evrenden en az 47 çocukla görüşme yapılmasına karar verilmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocukların anneye bağlanma düzeyleri ile demografik özellikler arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Bunun yanı sıra çocukların; fiziksel saldırganlık puanı ile bağlanma puanı, ahlaki otorite puanı, ahlaki kural puanı arasında anlamlılık açısından negatif ve düşük bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Doğanay-Koç (2017), 60 ay ve üzeri olan ve okul öncesi dönem eğitimi alan çocukların anne bağlanma stilleri ile empatik, duygusal ve sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelenmesi amacıyla bir çalışmada bulunmuştur. Araştırmaya 60 ay ve üzeri 109 çocuk ve annesi katılmıştır. Araştırmada çocukların anne bağlanma stillerini ölçebilmek için “Yakın İlişkiler Envanteri II” kullanılmış ve araştırma sonucunda Yakın İlişkiler Envanteri II’nin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ve Yakın İlişkiler Envanteri II ile sosyal beceri arasında anlamlı, zayıf ve negatif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Yurtseven (2017) araştırmasında, okul öncesi dönem çocukların bağlanma stilleri ile saldırganlık yönelimleri karşılaştırmıştır. Araştırmaya 61’i kız, 61’i erkek olmak üzere 122 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda; güvensiz bağlanma stili oluşturan çocukların başkalarına yönelik fiziksel saldırganlıklarının, başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlıklarının, kendilerine yönelik saldırganlıklarının ve nesnelere/eşyalara yönelik saldırganlıklarının güvenli bağlanma stili oluşturan çocuklara oranla anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur.

2.2. DUYGU DÜZENLEME

2.2.1. Duygu Düzenleme Kavramının Ortaya Çıkışı

Duygular, insan hayatındaki deneyimlerde ve davranışlardaki meydana gelen değişiklikleri kapsayan, çok yönlü bir tanıma sahiptir (Mauss, Bunge ve Gross, 2007: 147). Duygular; insanların yaşadıkları olay ve durumlar karşısında verdikleri bilişsel, davranışsal ve ruhsal tepkileri düzenlemeye katkıda bulunmaktadır. Ayrıca düşünce ve davranış örüntüleri ile ilgili kişiye motivasyon sağlamada önemli bir etkidir. Tüm bunların yanı sıra duygular insanların yaşamında; karar verme, karşılaştıkları problemleri çözüme kavuşturma, önemli olan olay ya da durumları hatırlama, gerekli olan davranışsal birtakım tepkilerde bulunma ve bireyin diğer insanlar ile kurduğu etkileşimlerde önemli bir işlev görmektedir. Fakat duygular bu işlevsellikte kullanılmadığında, uygun zaman ve koşullarda, uygun gereklilikte belirtilmediğinde bireyin hayatını zorlaştıran bir unsur olarak görülmektedir (Gross ve Thompson, 2007: 4).

Duygu düzenleme; duygusal gelişim ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır (Thompson, 1993: 378). Ortaya çıkan görüşlerden biri

insanların hayatlarında duygularının yoğunluğu, başlangıç ve bitiş süreci, devamlılığı ve çeşitliliği bakımından farklı duygusal tepkilerde bulunduğu yönündedir. Bunun yanı sıra duyguların yapıcı olmamasına, mantıksız olmasına ve stres faktörünü ortaya çıkarmasına karşın, düzenlenebilir ve olumlu birtakım tesirlerinin de bulunduğu öne sürülmüştür. Bir başka görüş ise gelişimsel süreçte duygusal gelişim sürecinde gözlenen sosyalleşirmenin etkisidir. Başka ifade ile belirtmek gerekirse; bireyin doğduğu andan itibaren edindiği bazı duygusal süreçler ile içinde bulunduğu kültüre özgü bazı nitelikler aracılığıyla duygusal deneyiminin kazanılması, değerlendirilmesi ve yönetilmesi arasındaki etkileşim sürecidir. Son olarak duygu düzenleme kavramının oluşmasını sağlayan, duygusal sürecin bireysel ve sosyal nitelikteki bireysel farklılıklar üzerinde etkisini inceleyen araştırmalardır. Bu tür araştırmalar; aynı duygusal etkinin, farklı kişilerde farklı duygusal anlam ifade etmesinin nedenleri üzerinde durmuştur. Tüm bu incelemeler, duygu düzenleme kavramı ile ilgili çalışmaların ele alınmasına etken olmuştur (Thompson, 1994: 25-26).

Duygu düzenleme ile ilgili kuramsal çerçeve; savunma mekanizmaları, psikolojik stres ve başa çıkma, bağlanma teorisi ve duygu kuramından meydana gelmektedir. İlk kez gelişimsel psikoloji literatüründe ayrı bir kavram olarak ele alınmıştır (Gross ve Thompson, 2007: 7). Ancak esas olan bazı kavramların tanımlanamaması, duygu düzenleme kavramı ile ilgili ortak düşünce yapısının oluşmaması ve kavramın teorik çerçevesinin oluşturulamaması, duygu düzenlemeye yönelik bazı soruların ve bu sorulara yönelik bazı görüşlerin ortaya çıkmasına etken olmuştur (Thompson, 1994: 27). Duygu düzenleme kavramını içeren temel sorular şunlardır:

- Duygu düzenleme yalnızca duygusal yanıtın bastırılması mıdır, yoksa duygusal yanıtı sürdürmek ve arttırmak da bu bağlamda ele alınabilir mi?
- Duygusal düzenleme yönetiminde bireyin kendisi mi sorumludur, yoksa diğer kişiler tarafından da duygusal yönetim sağlanabilir mi?
- Duygu düzenleme sadece duygunun kendisine mi etki etmektedir, yoksa duygunun ortaya çıkma şekli, şiddeti, yoğunluğu, devamlılığı gibi unsurlar da bu süreçte etkili midir?
- Duygu düzenleme yalnızca duyguların yönetilmesini mi belirtmektedir, yoksa duygusal ifadeye neden olarak atta yatan uyarılma durumu ve süreci ile de ilişkilendirilebilir mi? (Thompson, 1994: 27).

Bu sorular, aynı zamanda duygu düzenleme kavramını tanımlarken yanıtları aranan sorulardır. Bu sebepten duygu düzenleme kavramını anlamak için bu soruların yanıtlarını bilmek önemli bir unsurdur. Bu yanıtlar doğrultusunda duygu düzenleme kavramının teorik yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır.

2.2.2. Duygu Düzenlemenin Tanımı ve Özellikleri

Duygu-üretim süreci; dışsal ya da içsel bir olay ya da durumun, kişiye önemli bir şey olabileceğinin ipuçlarını vermesiyle başlamaktadır. Bu duygu ipuçlarının belirli bir şekilde devam etmesi ve değerlendirilmesi; deneysel, davranışsal, merkezi ve çevresel fizyolojik sistemleri içinde barındıran koordineli bir tepki eğilimi dizisini harekete geçirmektedir. Bu duygu tepki eğilimleri gerçekleştiğinde, kişinin gözlemlenebilir tepkileri şekillenerek çeşitli yöntemlerle düzenlenebilmektedir (Gross, vd., 2006: 14).

Duygu düzenleme kavramının anlaşılması için öncelikle duygu ve duygu ile ilgili bazı kavramların tanımlanması ve ayırt edilmesi gerekmektedir (Cole, 2014: 203). Duygular; bireyin içsel ve dışsal çevre ile arasında meydana gelen ilişkilerin, devam ettiği ya da bozulduğu, sonlandığı süreç şeklide tanımlanmıştır (Campos, Campos ve Barrett, 1989: 395). Denham'e (1998) göre, duygunun ifade edilmesi; jest, mimik veya sarılma gibi sözel olmayan birtakım duygusal dışa vurumlar; öpme gibi diğer insanların hissettikleri duygulara empatik olarak katılma durumu; uygun olarak görülen yerlerde sosyal ve bilinçli olarak bazı hislerinin ekspozisyonu ve kişinin, diğer insanların farklı hissedip bunu farklı açılardan anlatabilmesini fark etme olarak nitelendirmiştir. Duygunun anlaşılması ise; bireyin kendisinin ve diğer kişilerin duygusal dışa vurumlarını ayırt edebilme, etiketleyebilme ve değerlendirme becerilerini tümü şeklinde ifade edilmektedir (Macklem, 2011; Akt. Gelgör, 2016: 9-10). Bu tanımlardan hareketle duygu düzenleme veya duygu ayarlama kavramı; stres faktörünün olduğu veya hoş gitmeyen bazı duygu ve durumlara karşı başa çıkma ve duygu ifadelerinin uygun sürede ve uygun bir şekilde düzene girmesi olarak açıklanmıştır (Denham, 1998; Akt. Gelgör, 2016: 10).

Duygu düzenleme, insanların kendilerinde bulundukları duyguları, bu duygulara ne zaman sahip olduklarını, duygularını nasıl hissettiklerini, yaşadıklarını ve diğer bireylere nasıl aktardıklarını etkileyen süre olarak anlatılmaktadır (Gross, 1998: 271; Gross, 2008: 500; Rottenberg ve Gross, 2003: 229). Oshsner ve Gross'a (2005) göre

duygu düzenleme, yeni oluşan duygusal bir tepkinin harekete geçirilmesini ya da devam eden duygusal tepkilerin değişime uğramasını kapsamaktadır (Ochsner ve Gross, 2005: 242). Duygu düzenleme becerisi ise; belirli bir olay ya da duruma karşın kişinin bireysel amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için duygusal, bilişsel veya sosyal birtakım istemlere göre duygu ve davranışlarını düzenleyebilme becerisinin sahipliliği şeklinde nitelendirilmektedir (Premo ve Kiel, 2014; Akt. Sille, 2016: 13).

Eisenberg ve Spinrad (2004) duygu düzenlemeyi, içsel bir takım olay ve hareketler dizisi ile bireyin sergilediği davranışların düzenlenmesinin birleşiminden oluşan bir bütün olarak ifade etmektedir (Eisenberg ve Spinrad, 2004: 334). Duygular; bireyin kendisinin sergilediği davranışların yanı sıra, diğer bireylerin davranışlarını da değiştirmeye yönelik değerlendirme ve davranış eğilimlerini de kapsamaktadır. Örneğin; bir bebek korku hissettiğinde beden ve yüz ifadelerinde değişimler meydana gelir. Buna karşılık bebeğin bakımını sağlayan kişinin de bebeğe verdiği yanıtlar değişmektedir (Cole, Martin ve Dennis, 2004: 319). Bu açıdan duygular, hem düzenleyen hem düzenlenen olarak belirtilmiştir (Cole, Michel ve Teti, 1994: 74). Duygu düzenleme becerisi, ortaya çıkan bir durumun sosyal, duygusal ve bilişsel açıdan gereklerini yerine getirme konusunda farkında olmayı gerekli kılmaktadır. Bunun yanı sıra duygu düzenleme; negatif duyguların yanı sıra pozitif duyguların da değişime uğramasını kapsamaktadır (Eisenberg ve Spinrad, 2004: 338).

Duygu düzenleme; duygusal reaksiyonları inceleme, değerlendirme ve değiştirme ile birlikte amaca ulaşmayı sağlamadaki bütün içsel ve dışsal süreçleri ele almaktadır (Thompson, 1994: 27-28). Buna göre, duygu düzenlemenin içinde yer alan birçok düzenleme becerileri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; bireyin kendi duygularını düzenleyebilmesi, başka kişiler tarafından gerçekleştirilen duyguları düzenleyebilme, duygunun kendisini ve içeriğinde yer alan özellikleri düzenleme şeklindedir (Thompson ve Calkins, 1996; Akt. Şahin-Demirkapı, 2013: 29). Tüm bu kapsam ve tanımlamalar ele alındığında duygu düzenleme kavramını tanımlayan en belirgin özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Duygu düzenleme; kişide gözlemlenen olumlu ya da olumsuz duyguların, artırılmasının veya azaltılmasının düzenlenmesini içinde barındırmaktadır (Gross ve Thompson, 2007: 8).
- Duygu düzenleme; bilinçli ve kontrollü olarak gerçekleşen düzenlemeden; bilinçsiz, çaba gerektirmeyen ve otomatik olarak oluşan düzenlemenin meydana gelmesine doğru ilerleyen bir süreçtir (Gross ve Thompson, 2007: 8).
- Duygu düzenlemenin herhangi bir formunun daha öncesinde, iyi ya da kötü olacağını önceden anlayabilmek mümkün olmamaktadır. Ayrıca bu durum farklı birtakım örüntülere göre değişiklik göstermektedir (Gross ve Thompson, 2007: 8-9).
- Duygu düzenleme, bireyin amacı doğrultusunda duygusal reaksiyonlarını gözlemlene, değerlendirme ve değiştirmeyi kapsayan tüm içsel ve dışsal süreçleri içermektedir (Thompson, 1994: 27-28).
- Duygu düzenleme kişinin kendisi veya başka bireyler tarafından yapılabilmektedir (Thompson ve Calkins, 1996, Akt. Bozkurt-Yükçü, 2017: 10). Ayrıca duygular, hem düzenleyen hem düzenlenen olarak belirtilmektedir (Cole, Michel ve Teti, 1994: 74).

2.2.3. Duygu Düzenlemenin Gelişimsel Süreci

Duygu düzenleme yaşam döngüsü içerisinde, doğum anından itibaren bazı becerilerin kazanımı ile birlikte süreç boyunca aşamalı olarak gelişme gösteren özelliktedir (Dodge ve Garber, 1991; Akt. Bozkurt-Yükçü ve Demircioğlu, 2017: 443).

2.2.3.1. Bebeklik Döneminde Duygu Düzenleme

Duygu düzenleme kontrolü; doğumdan itibaren başlamaktadır. Bu dönemde bebeğin çevresel faktörlerden meydana gelen uyarılara karşı verdiği tepkiler belirlenmektedir. Bu tepkiler, fizyolojik ve davranışsal mekanizmalar aracılığıyla kontrol edilmektedir (Fox ve Calkins, 2003: 9). İhtiyaçlarını karşılayamayan bebekler; kendisinin bakımını sağlayan kişi ya da kişilerin ona yönelmesi için bu tepkileri göstermektedir. İhtiyacı giderildiğinde ise gereksinimini karşılayan kişiye gülümseme gibi davranışlar göstererek pekiştirmektedir (Şahin-Demirkapı, 2013: 33).

Bebeklik döneminde duygu düzenleme becerilerinin sağlanabilmesi için bebeğin bilişsel, dil, sosyal ve duygusal ile motor becerileri gelişmekte ve bebek, bakımını sağlayan kişiye bu açıdan bağlı hale gelmektedir (Kopp, 1989; Akt. Bozkurt-Yükçü, 2017: 14). Bu sebepten anne, duygu düzenleme sisteminde aktif bir roldedir. Aynı zamanda bebek, sınırlı şekilde de olsa, kendi duygu düzenleme mekanizmasını meydana getirmeye başlamıştır. Olumsuz duyguları azaltmak ve olumlu duyguların devamlılığını sağlamak adına birtakım duygu ve davranışlar göstermektedir (Cole, Michel ve Teti, 1994: 92). 5. ve 6. aylardan itibaren, bebeklerin dış dünya ile kurdukları iletişimde belirgin olarak farklılık oluştuğu gözlenmektedir. Bebeğin uyku-uyanıklık ve yeme zamanlarının daha tahmin edici olması, bebekte biyolojik olarak bir değişimin meydana geldiğini ifade etmektedir (Calkins ve Hill, 2007; Akt. Bozkurt-Yükçü, 2017: 14).

Yaşamın birinci yılına doğru bebekler; kendilerinin bakımı sağlayan kişiler tarafından nitelendirilen fiziksel olarak faaliyetleri, iletişimi, duygusal tepkileri başlatma, devam ettirme, düzenleme veya sonlandırma gibi birtakım özellikleri ortaya koymaktadır. Bu dönemde kontrol boyutu, öz-düzenleme açısından önemli bir geçiş süreci olarak değerlendirilmektedir (Kopp, 1982: 204). Bu dönemde bebeklerin, öz-düzenleme süreçlerinde sosyal referansları olmaya başladığı görülmektedir. Örnek olarak korku veren bir durum meydana geldiğinde bebek, yetişenden aldıkları ipucu doğrultusunda nasıl tepki vereceğini belirlemektedir. 8-12 aylar arasında bebekteki ayrılık kaygısı oluşmakta ve bu durum duygusal gelişim süreçleri açısından önemli bir unsur haline gelmektedir (Whitebread ve Basilio, 2012: 22).

Pasif duygu düzenlemeden, aktif duygu düzenlemeye geçiş süreci iki yaş döneminde olmaktadır (Rothbart, Ziaie ve O'Boyle, 1992). Çocuklar bu dönemde bakım veren kişinin (annenin) yönlendirmelerine yanıt vermektedir. Bununla birlikte uyma ve davranışsal kontrol meydana gelmektedir (Kopp, 1989). Bu değişim gelişimsel süreç içerisinde çocuğun; dil, motor ve bilişsel açıdan gelişimsel ilerlemenin etkisiyle olmaktadır. Nihayetinde çocuklar, artık farklı ortamlarda duygusal olarak uyarımları kontrol altında tutmaya ve duygularını düzenlemeye geçmektedirler (Calkins ve Hill, 2007; Akt. Bozkurt-Yükçü, 2017: 15).

2.2.3.2. Okul Öncesi Dönemde Duygu Düzenleme

Okul öncesi dönemde çocuklar; yaşadığı çevre dışında, farklı dış ortamlardaki diğer kişilerle de etkileşime girmektedir. Bu bakımdan okul öncesi dönemi, sosyal açıdan daha geniş bağlamların oluştuğu bir süreçtir. Bu dönemde çocuklar; etrafındaki duygusal olarak dikkat çekebilecek özelliklere yaklaşma, uzaklaşma ya da bu özellikleri değiştirme imkanı bulduğunun farkına vardıkça duygu düzenleme açısından daha özerklik kazanmış hale gelmektedirler (Şahin-Demirkapı, 2013: 33).

Okul öncesi dönemde anne ve çocuğun arasında oluşan ilişkinin niteliği, duygu düzenlemeyi etkileyen önemli bir unsurdur. Çocuklar bu dönemde; gelişimsel olarak kazandığı davranış biçimlerini sergilemenin yanı sıra, bebeklik döneminde bakım veren kişiyle (bu kişi genellikle annedir) arasında oluşan bağlanma stilinin sonuçlarını da sonraki süreçlere aktarmaktadır. Bazı araştırmacılar; çocukların bebeklik döneminde, kendisinin bakımını sağlayan kişiden model olma yoluyla edindikleri duygu düzenleme stratejilerini bu dönemde gösterdiklerini öne sürmüşlerdir. Bunun yanı sıra çocuklar sosyal yaşamlarında, çevresindeki diğer insanlara (öğretmen, akranları) karşı da bu stratejileri kullanmaktadırlar (Işık-Uslu, 2016: 10-11).

Gelişimsel sürece bakıldığında, okul öncesi dönemde çocukların duygu düzenleme sistemlerinde birtakım değişimler oluşmaktadır. 3-4 yaş civarındaki çocuklarda, abartılı olarak ağlama, öfke nöbetleri gibi olumsuz olarak nitelendirilen duygu ifadelerinde azalma gözlenmektedir. Bunun yanı sıra korku-kaygı ve stres faktörleriyle, hayal kırıklığıyla, bazı anlarda yalnız kalabilme durumuyla baş edebilme, akranlarıyla aralarında kurduğu ilişkileri güçlendirme gibi birtakım beceriler kazanmaktadırlar. Çocukların sosyal hayatlarında meydana gelen değişimler de, duygu ile ilgili yeni şeyler denemelerine imkan sağlamaktadır (Cole, Michel ve Teti, 1994: 94).

Okul öncesi dönemde duygusal tepkiselliğin azalması boyutu, duygu düzenlemeyle ilgili oluşan diğer bir değişimdir. Çocuklar bu dönemde; duygularını daha iyi düzeyde kontrol altında tutabilmekte ve duygusal açıdan ifadelerini düzenleyebilme becerisi edinmektedirler (Işık-Uslu, 2016: 11). Çocuğun özellikle dil ve bilişsel alanda gösterdiği gelişimler, duygularını ifade etmeye yardımcı olmaktadır. Çocuklar; duygularını tanımlamak, diğer insanlarla paylaşmak, başkalarının

duygularını anlamasını sağlamak, duygu düzenleme becerilerini edinebilmek için dili kullanmaktadırlar (Kopp, 1989: 349). Okul öncesi dönemde çocukların edindikleri yaşama dair birtakım deneyim ve ilişkiler çocuklara; duygularını başarılı bir şekilde ifade edebilmelerini ve bunu yaparken uygun dil becerilerini kullanabilmelerini, duygu düzenleme açısından uygun stratejiler edinebilmelerini, duygu durumlarında oluşan sonuçlarını öğrenebilme ve duyguları deneyimleyebilme gibi konular açısından fırsat oluşturmaktadır (Bozkurt-Yükçü ve Demircioğlu, 2017: 445). Whitebread ve Basillo (2012) tarafından oluşturulan, duygu düzenlemenin erken gelişimine yönelik genel bir çerçeve Tablo 2.2’de sunulmuştur.

Tablo 2.2: Duygu Düzenlemenin Erken Gelişimi

0-1 yaş	<ul style="list-style-type: none"> • Çevre ve uyku döngüsünün düzenlenmesi • Diğer insanlarla duyarlı etkileşim • Diğerlerini etkileme girişimi • Basit rutinler ile ilgili öngöründe bulunma ve bu rutinlere katılma • Diğer bireylerin duygusal ifadelerine yanıt verme
1-3 yaş	<ul style="list-style-type: none"> • İstemli olarak kontrolü artırma ve istemli öz düzenleme • Durumsal ve dışsal isteklerin farkında olma ve isteklere uyma becerisini geliştirme • Bağımsız davranma konusunda istekli ve atılgan olma • Diğer bireylerin farkında olma ve empati becerisini artırma • Bazı kendiliğinden oluşan yardım etme, rahatlama ve paylaşma davranışları • Sosyal ilke ve yaptırımların farkındalığında artış • Yasak olan bazı etkinlikleri engelleme ve erteleme becerisi
3-6 yaş	<ul style="list-style-type: none"> • Yasaklanan davranışlardan kaçınma, kurallara uyma ve duyguları kontrol etme • Kendi davranışlarını düzenleme ve diğerlerinin etkileme konusunda dili daha etkili kullanma • Akran kabulü ve akranlarına olan ilginin fazlalığından dolayı akran ilişkilerinde kendini düzenleyebilme • Etkili iletişim stratejilerini daha iyi öğrenebilme • Kurallar ve roller ile dramatik oyun oynayabilme • Kendisinin ve diğerlerinin ruhsal durumlarına ilişkin konuşabilme • Diğerlerinin nasıl hissettiğini daha iyi anlayabilme • Bilinçli olarak yardım etme, rahatlama ve paylaşma davranışlarını sergileyebilme • Standart içsel davranışlar • Daha kararlı sosyal ya da antisosyal tutum ve davranışları geliştirebilme

Tablo 2.2: Duygu düzenlemenin erken gelişimine yönelik oluşan duygu düzenleme becerileri gösterilmektedir (Whitebread ve Basillo, 2012: 21).

2.2.3.3. Okul Döneminde Duygu Düzenleme

Okul çağı dönemi, çocukların bilişsel yönden olgunluğa ulaşmasıyla birlikte, sosyal ilişkiler çerçevesinde diğer kişilerin de duygularını ayırt edebildiği ve duygu düzenleme açısından yeni deneyimlerin olduğu bir dönem olarak ifade edilebilmektedir. Bu dönemde çocuklar, edindikleri deneyimleri içselleştirerek, duygu ve düşüncelerini daha açık bir şekilde yansıtabilmekte ve duygu düzenleme stratejilerini daha etkili kullanabilmektedir (Cole, Michel ve Teti, 1994: 97).

Okul yıllarında çocukların belirli kurallara uyması beklenmektedir. Bu kurallar çerçevesinde çocuklar; duygularını ifade etmenin yanı sıra, yönetme ve kontrol altında tutma gibi durumlar üzerinde de beceriler kazanabilmektedir. Bu becerilerin kazanımında çocuğun, bilişsel gelişim düzeyinin artması da etken olarak gösterilebilmektedir. Sonuç olarak okul çağı döneminde çocuklar, duygu düzenleme fonksiyonlarını daha etkili bir biçimde yerine getirebilmektedir (Bozkurt-Yükçü, 2017: 19).

Duyguları düzenlemede sosyal ve kültürel çevrenin etkisi olduğu da gözlenmektedir. Örnek olarak bazı yapılan araştırmalarda insanların içinde bulunduğu toplum gereği, kadınlarda öfke duygusunun bastırılmasını, erkeklerde ise üzüntü duygusunun bastırılmasını vurgulamaktadır. Bununla birlikte kız çocukları duygularını başka bir duyguyla değiştirmeyi, erkekler ise daha çok o duyguyu etkisiz hale getirmeyi, nötrleştirmeyi tercih etmektedir. Bu durum, duyguların değiştirilmesi konusunda cinsiyetler arası farklılıkların da olduğunu göstermektedir (Zeman, vd., 2006: 157-158).

Okul çağında, çocukların akranlarıyla aralarında kurduğu ilişkiler de oldukça önemlidir. Çocuğun akranlarıyla ilişkisini sürdürebilmesi için, uygun duygu düzenleme stratejileri sergilemesi gerekmektedir. Bu sebeple okul çağı döneminde çocuğun duygu düzenleme becerileri, anne babalardan daha çok akranlarıyla oluşturdukları ilişkiler bağlamında etki altındadır (Kopp, 1989; Akt. Bozkurt-Yükçü, 19).

2.2.3.4. Ergenlik Döneminde Duygu Düzenleme

Duygu düzenleme ile ilgili oluşan değişim ve farklılıklar ergenlik döneminde de varlığını sürdürmektedir. Bu dönemde ergen bireylerde, bireysel farklılıklar ve

değişimler meydana gelmektedir. Ergenlerdeki bu değişimler, duygu düzenleme sürecini anlamlandırmasında yardımcı olmaktadır. Ergende oluşan fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimler; duygusal açıdan yeni ve deneyimler yaşamalarını sağlamaktadır. Bu deneyimlerin, bireyin yaşamındaki diğer dönemlere oranla ergenlik döneminde daha yoğun yaşandığı görülmektedir (Silk, Steinberg ve Morris, 2003: 1869).

Ergenlik dönemi, yaşanan duygusal durumlar ve karmaşık ilişki örüntüleri nedeniyle kritik bir dönemdir. Bu dönemde ergenlerin verdiği duygusal tepkilerde artış görülmekte ve tepkilerini düzenlemek için duygularını kontrol altında tutma davranışları yetersiz kalmaktadır. Bunun sonucunda ergenler aşırı ve yoğun tepkiler vermektedir (Larsen, vd., 2013: 184). Bu dönemde bilişsel becerilerin daha da artmasıyla ergenler; yeniden değerlendirme, başkalarının bakış açısıyla bakma, belirli bir uzaklık ve oranda hedefler belirleme gibi bazı duygu düzenleme biçimleri sergilemektedirler. Ergenlerin belirledikleri bu duygu düzenleme stratejileriyle birlikte, kendilik algıları da gelişmektedir (Thompson ve Goodman, 2010; Akt. Daşçı, 2015: 42-43).

Duygu düzenleme stratejileri açısından değerlendirildiğinde, bu dönemde ergenlerin bilişsel yeniden değerlendirme stratejisini kullandıkları gözlenmiştir (Garnefski, vd., 2002: 606). Yeniden değerlendirme olarak kullanılan duygu düzenleme stratejisi; mevcut durum ile ilgili düşünce biçimini değiştirerek veya baş etmek için yeni kaynakların incelenmesi şeklinde olmaktadır (Ben-Naim, vd., 2013: 507). Duyguları sergileme açısından ise ergenler, verdiği duygusal tepki konusunda kendisini destekleyebileceğini düşündükleri bireylere karşı daha çok duygusal tepkilerini gösterme eğilimindedirler (Zeman ve Gaber, 1996; Akt. Işık-Uslu, 2016: 13).

2.2.4. Duygu Düzenleme İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Cole ve arkadaşları (1996), okul öncesi çocuklarda duygu düzenleme ve davranış problemlerindeki bireysel farklılıklar üzerine bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın örneklemini, 79 okul öncesi dönem çocuğu oluşturmuştur. Çocuklar, kişisel özellikleri açısından kendi içlerinde gruplara ayrılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, duygu ifadelerini daha az düzeyde kullanan çocuklarda daha depresif ve kaygılı semptomlar gözlenmiştir.

Calkins ve Johnson (1998), annelerin etkileşim tarzları ile çocukların fizyolojik olarak uyarılma, sıkıntı veya hayal kırıklığı, duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma laboratuvar ortamında gerçekleşmiştir. Araştırmaya 18 aylık çocuklar ve anneleri katılmıştır. Çocukların duygu düzenleme yöntemleri; dikkatini başka tarafa çevirme, saldırganlık, anne-çocuk uyumu ve yapıcı baş etme şeklindedir. Annelerin etkileşim yöntemleri ise; olumsuz kontrol, olumlu rehberlik ve önleyici müdahale olarak belirtilmiştir. Araştırmanın bulguları; annelerin kullandıkları etkileşim tarzlarının, çocukların duygu düzenleme yöntemleri üzerinde olumlu ya da olumsuz açıdan etkileri olduğu bulunmuştur.

Diener ve Mangelsdorf (1999), 18-24 ayları arasında yürüme becerileri gösteren 94 çocuk ve annelerini laboratuvar ortamında gözlemleyerek bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada, annelerin davranışının çocukların duygu ve davranışları üzerindeki etkisine bakılmıştır. Araştırma sonuçları annelerin, çocuklarıyla ilgilendiklerinde çocukların öfke, korku gibi olumsuz duygudan ziyade olumlu duygular yansıttıklarını göstermişlerdir. Elde edilen bir diğer bulgu ise; çalışmaya annenin katılması durumunun, çocuklardaki duyguların ortaya çıkmasını sağlayan bir unsur olduğu yönündedir. Sıkıntıların azalması açısından davranışsal yöntemlerin etkili olduğu bulunmuştur. Son olarak; anne ile çocuklar arasında kurulan etkileşimlerin, çocukların davranışsal yöntemleri üzerinde etkili bir unsur olduğu sonucuna varılmıştır.

Garner ve Spears (2000) çalışmalarında, ailesinin düşük geliri olan okul öncesi dönem çocuklarının olumsuz duygularının nedenlerini ve buna yönelik kullandıkları en yaygın duygu düzenleme yöntemlerini incelemişlerdir. Yapılan çalışma, anaokullarında çocukların gözlemlenmesiyle gerçekleşmiştir. Çocukların öfke ve üzüntü duygularını neden gösterdikleri ve duygusal tepileri izlenmiştir. Araştırmanın sonucunda; düşük gelirin duygu düzenleme becerisi üzerinde olumsuz etkisi olduğu, buna rağmen ebeveynlerin davranışlarının bu olumsuz etkiyi ortadan kaldırdığı gözlenmiştir. Ebeveynlerin, çocuklarıyla kurdukları ilişkide uygun duygusal ifadeleri kullanmalarının sonucunda, çocukların duygu düzenleme becerilerinin durumdan olumsuz olarak etkilenmediğini göstermiştir.

Carlson ve Wang (2007) yaptıkları çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinde ve kontrol yönteminde oluşan bireysel farklılıkları

araştırmışlardır. 4-6 yaş arası okul öncesi dönem çocukları, örneklem olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre; çocukların kontrol yöntemlerindeki kişisel farklılıklarla duygularını düzenleme yetenekleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ancak duygu düzenleme becerisinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca elde edilen sonuçlar çocukların; dikkat ve duyguyu kontrol etme yönetimlerinin, okul öncesi dönemde gelişme gösterdiğini belirlemiştir.

Cole ve arkadaşları (2009), okul öncesi dönem çocukların duygu düzenlemeye ilişkin stratejilerini incelemiştir. 3-4 yaş grubu 116 okul öncesi dönem çocukları araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocuklar olumsuz öfke, kızgınlık ve üzüntü için daha çok duygu düzenleme stratejisi oluşturmuştur. Elde edilen diğer bir bulgu ise, dil gelişimin çocukların duygu düzenleme stratejilerinin farklılaşmasında etken rolde olduğudur.

Cipriano (2010), anneden kötü muamele görmeyen, çocukların duygu düzenleme yöntemleri üzerindeki etkisini ele almak üzere bir doktora çalışması yürütmüştür. Çalışmaya, okul öncesi döneminde olan 85 çocuk ve anneleri katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; kötü muamele yaşamamış çocukların daha az öfke duydukları, buna karşın kötü muameleye maruz kalan çocukların öfkelerini daha çok yansıttıkları ve duygusal açıdan zorluklar yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca olumsuz duygular sergileyen ve düşmanca tavırlarda bulunan bir anneye sahip çocukların, kontrollü ve sıcak davranan annesi olan çocuklara göre; bastırma yöntemini daha çok kullandıkları ve işlevsiz duygu düzenleme yöntemleri edindikleri sonucuna varılmıştır.

Roque ve Verissimo (2011) yaptıkları araştırmada, çocukların davranış yöntemlerinin, duygularını nasıl ifade etmelerinin ve duygu düzenlemelerin üzerinde annelerinin kısıtlı veya ilgili davranışlarının etkisinin olup olmadığını incelemiştir. Çalışmaya 18-26 ay arası çocuklar ve anneleri dahil edilmiştir. Annelerin çocuklara karşı olumlu duygularda ve ilgili davranışlarda bulduklarında, ilgi gösterdiklerinde ve düşük düzeyde öfkelendiklerinde; çocuklar da duygularını ifade ederken işlevselliği olan duygu düzenleme yöntemlerini kullandıkları belirlenmiştir. Buna karşın annelerin kısıtlayıcı ve ilgisiz davranışlarından sonra çocukların da olumsuz duygular yansıttıkları gözlenmiştir. Çocukların duygularının

yoğunluğunu işlevsel bir şekilde ifade etmeleri ile annelerinin kendilerine ilgili davranması ve etkileşime girmesi arasında ilişki bulunmuştur.

Morris ve arkadaşları (2011), anne ve çocuğun duygu düzenleme stratejilerinin, çocuğun öfkeli ve üzüntülü davranışları üzerine etkisi ile ilgili araştırmada bulunmuşlardır. Örneklem olarak okul öncesi dönemdeki 153 çocuk ve anneleri belirlenmiştir. Araştırmada çocukların anneleri, çocuklarını kasıtlı olarak hayal kırıklığına uğratmış veya çocukların öfke düzeylerini artıracak davranışlar sergilemişlerdir. Daha sonrasında annelerin bu davranışlarına karşın, çocukların yüz ifadeleri ve duygu düzenleme stratejileri gözlenmiştir. Araştırma bulguları; annelerin kasıtlı davranışlarına karşı küçük yaş grubu çocukların daha fazla üzüntü duygusunu yaşadıkları ve bu duyguyu azaltmak için annelerine odaklandıkları, büyük yaş grubu çocukların ise annelerini sakinleştirmek için bilişsel düzeyleri açısından duygu düzenleme becerileri daha iyi kullandıkları şeklindedir.

Warfield (2012) araştırmasında, çocukların duygularına annelerinin olumsuz tepkilerde bulunmaları ile çocukların davranış problemleri arasında duygu düzenlemenin aracılığını incelemiştir. Araştırma, çocukların 1. ve 2. sınıf dönemlerinde anneleri ile birlikte, boylamsal bir çalışma şeklinde gerçekleşmiştir. Araştırma bulguları; duygu düzenlemenin annelerin, çocuklarının duygularına olumsuz tepki vermeleri ile çocuklarda meydana gelen içsel ve dışsal davranış sorunları arasında aracı olduğunu göstermiştir. Öfke ve kaygı duyguları ile düşük düzeyde baş etme ve annelerin duygusal olarak ceza vermesi ile çocukların içsel ve dışsal davranışları arasında aracı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Çocukların öfke duygularını düzenleyememeleri ile kontrol etme uğraşları, anne cezalandırması ile çocukların içsel problemleri arasında aracılık ilişkisi belirlenmiştir. Çocukların endişe duygularını düzenleyememeleri ve öfke ile zayıf baş etme durumu, anne babaların çocukların duygularını sıkıntılı olarak yanıtlamaları ve içsel problemleri arasında aracılık yaptığı gözlenmiştir.

Chen (2015) yaptığı araştırmada; çocukların yaşadıkları deneyimleri anne babaların desteklemesinin, çocuğun duygusal gelişimine olan etkisi açısından bütüncül bir bakış açısı ile ele almıştır. Okul öncesi dönem çocukları ve aileleri, araştırmanın örneklemi oluşturmuştur. Araştırmada, gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Bulgular; çocukların duygusal gelişiminde ailelerin olumlu pedagojik

uygulama, tutum ve kendi duygu düzenleme becerilerinin olması, çocuğun yaşadıkları deneyimlerde daha iyi baş ettiklerini göstermiştir.

2.2.5. Duygu Düzenleme İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de yapılan araştırmalara bakıldığında; okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerileri üzerine yapılan sınırlı sayıda araştırmanın olduğu, genellikle ergenlik ve yetişkinlik dönemine yönelik araştırmaların yapıldığı görülmüştür.

Altan (2006) araştırmasında; anne sosyalizasyonu ile çocuğun mizaç özelliklerinin, duygu düzenleme becerisine olan etkisini ele almıştır. Araştırmaya; 4-6 yaşlarında 145 okul öncesi dönem çocuğu, onların anneleri ve anaokulu öğretmenleri katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar; annelerin olumlu ebeveyn davranışları, tepkisel mizaç ve sıcakkanlı mizaç arasındaki etkileşim, duygu düzenleme becerisi açısından anlamlı farklılıklar olduğu yönündedir. Ebeveyn davranışlarının olumluluğu orta düzeyde ve sıcakkanlılık en yüksek düzeyde iken, çocuğun duygu düzenleme becerisinin de en yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Yılmaz (2012), 60-72 aylık çocukların duyguları anlama becerilerinin sosyal problem çözme becerileri üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya okul öncesi eğitim alan çocuk katılmıştır. Sonuçlar; çocukların duyguları anlama becerileri, yaş, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi ve anne öğrenim durumuna göre çocukların sosyal problem çözme becerilerinde farklılık olmadığını göstermiştir.

Kuyucu ve Tepeli’nin (2013) yaptığı araştırmada, 60-72 aylık çocukların akranlarına karşı sergiledikleri duygusal ve davranışsal tepkiler, çocukların duyguları anlama becerileri yönünden ele alınmıştır. Araştırmanın örneklemini okul öncesi eğitim alan 359 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgu, çocukların duyguları anlama becerilerine göre akranlarına karşı sergiledikleri duygusal ve davranışsal tepkilerin farklılaştığı yönündedir.

Ural ve arkadaşları (2015), okul öncesi dönem çocuklarının anneleri ile aralarında oluşan bağlanma biçimleri ile yetkinlik ve duygu düzenleme beceri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın örneklemini 60-72 aylık 224 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; güvensiz bağlanma biçimine

sahip çocukların içedönüklük ve anksiyete düzeylerinin daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte çocukların duygu düzenleme becerilerinin anneye bağlanma biçimine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Kayhan-Aktürk (2015), okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin akran ilişkilerini yordaması üzerine bir çalışmada bulunmuştur. Araştırma, okul öncesi eğitim alan 880 çocuk ve çocukların öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda duygu düzenleyememe ile akranlarına saldırgan veya çekingen davranışlarda bulunma, aşırı hareketlilik puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç, duygu düzenleyememe ile akranlara karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu yönündedir. Son olarak; çocukların akranlarıyla olan ilişkileri ile duygu düzenleme becerilerinin cinsiyet, izlenen çizgi film türü, okula uyum güçlüğü gibi değişkenlere göre farklılaştığı bulunmuştur.

Sille (2016), annenin duygusal sosyalizasyonu ile çocukların duygu düzenleme becerisi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma yapmıştır. Örneklem, 48-72 aylık çocukların anneleri ve okul öncesine devam eden bu çocukların öğretmenlerinden oluşturmaktadır. Çalışmaya 172 anne ve 14 okul öncesi öğretmen dahil edilmiştir. Araştırma sonuçları, çocukların annelerinin duygusal sosyalizasyonu ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte, annenin eğitim seviyesi yükseldikçe, çocukların duygu düzenleme becerisinin değişkenlik/olumsuzluk alt boyutunda artış olduğu saptanmıştır. Cinsiyet açısından duygu düzenleme becerilerine bakıldığında; erkek çocuklarının kız çocuklarına göre duygu düzenleme becerilerinden değişkenlik/olumsuzluk alt boyutunu daha çok tercih ettikleri, kız çocuklarının ise duygu düzenleme alt boyutunu daha çok kullandığı görülmüştür.

Işık-Uslu (2016) araştırmasında; annelerin duygulara ilişkin inançları, anne ve çocuğun duygu içerikli konuşması ve çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma, iki kısımdan oluşmaktadır. Anne ve çocuğun duygu içerikli konuşması ve çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği kısımdaki çalışmanın örneklemini, 4-6 yaş arası okul öncesi eğitim alan 50 çocuk ve annelerinden oluşmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre; annelerin çocuklarının duygularına ilişkin inançlarıyla çocukların duygu

düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra çocuğun duygu düzenleme becerileri ile anne-çocuk arasındaki geçen duygu içerikli konuşma arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Bozkurt-Yükçü (2017) yayınlanan yüksek lisans tez çalışmasında, çocukların duygu düzenleme ve sosyal problem çözme becerileri ile ebeveynlerinin duygusal okuryazarlıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya, okul öncesi eğitim alan 4-6 yaş arası 240 çocuk ve ebeveyni katılmıştır. Araştırmanın sonucunda; çocuğun duygu düzenleme becerisi ile sosyal problem çözme becerisi ve ebeveynin duygusal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı farklılıklar olduğu elde edilmiştir.

Bozkurt-Yükçü ve Demircioğlu (2017), okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerini farklı değişkenler bazında incelemiştir. Araştırmaya, bağımsız anaokullarında eğitim gören 4-6 yaş arası 240 çocuk ve ebeveynleri katılmıştır. Elde edilen bulgular; çocukların duygu düzenleme becerileri ile cinsiyet, yaş, annenin çalışma durumu, kardeş sayısı, babanın yaşı ve eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılığın bulunmadığını ortaya koymuştur. Buna karşın çocukların duygu düzenleme becerileri ile annenin yaşı ve eğitim düzeyi ile ailenin aylık kazancına göre farklılaşma olduğu bulunmuştur.

Akbaba (2017) araştırmasında, çocuklarının duygu düzenlemesinde çocuk mizacıyla anne davranışları arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırmaya, 5-6 yaş grubu 551 çocuk ve bu çocukların anneleri katılmıştır. Araştırma sonuçlarında çocukların duygu düzenleme becerilerinin; çocuğun cinsiyetine, kardeş sayısına, aile tipine, anne yaşına, anne evlenme yaşına ve anne öğrenim düzeyine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna karşın çocukların duygu düzenleme becerilerinin; çocuğun yaşına, doğum sırasına, annenin çalışma durumuna göre farklılık göstermediği ulunmuştur. Ayrıca çocuklardaki duygu düzenleme becerileri ile çocuğun mizacı ve anne davranışları arasında anlamlı ilişkinin belirlenmesi, araştırmadan elde edilen bir diğer bulgudur.

2.3. AİLE KAVRAMI VE AİLE İŞLEVLERİ

2.3.1. Ailenin Tanımı, Yapısı ve Özellikleri

Aile toplumu oluşturan en önemli birimdir. Toplumdaki değişimlerden etkilenme ve aynı zamanlarda toplumu etkileme konusunda etkin şekildedir. Bu özelliğinden dolayı aile kavramı, birçok disiplin tarafından farklı şekilde tanımlanmıştır.

Aile denildiği zaman; anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile düşünülmektedir. Ailenin dört ayrı tanımı yapılabilir. Birinci tanımlamaya göre; aile üyelerinden birinin düşüncesine dayanarak, duygu ve beğenileri aracılığıyla ifade edilmektedir. Bu tanım psikiyatride en çok kullanılan tanım olarak belirtilmektedir. İkinci tanımlamaya aile kültürel yaklaşıma göre ele alınmıştır ve hem çekirdeksel hem geniş yönüyle bir kurum olarak değerlendirilmiştir. Sosyoloji ve sosyal psikoloji tarafından kullanılan kuramsal yaklaşıma dayalı bir tanımlamadır. Üçüncü tanıma göre ise aile sosyal bir birim olarak görülmektedir. Buna göre aile; çeşitli parçaların bir arada bulunmasıyla meydana gelen sistemin tümüdür. Küçük bir grup olarak incelenir. Sosyal psikolojinin davranışlar boyutu yönüyle ele alınmaktadır. Dördüncü tanımda ise toplumun değerleri ile sınırlı olan bir topluluk olarak değerlendirilmiştir. Buna göre; bazı kurallar yasalarla belirlenmiştir fakat aileyi yönetimini sağlayan bazı açık ve kapalı yasalar da bulunmaktadır. (Bell, 1975; Akt. Çelik, 2017: 3). Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu tarafından yapılan tanım ise bu dört tanımı kapsar niteliktedir. Bu bağlamda aile; aralarında kan bağı bulunan, evlilik veya başka yasal yollardan akrabalık ilişkisi olan ve çoğu kez aynı evde bir arada yaşamını sürdüren insanlardan meydana gelen, kişilerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik birtakım gereksinimlerini karşıladığı, topluma katılma ve uyum sağlama durumlarının düzenlendiği temel bir birimdir (Nazlı, 2016: 17-18).

Dönmezler (1999) aileyi; insan türünün sürekliliğine yol açan, toplumsallaşmada ilk süreci meydana getiren, belirli kurallar çerçevesinde karşılıklı ilişkileri yürüten, toplumsal kültürü nesilden nesile taşıyan, biyolojik, psikolojik, ekonomik, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumun birimi olarak tanımlamıştır (İkiz, 2009: 48). Kavramsal analizler değerlendirildiğinde ailenin; bir “toplum” olduğu ve “küçük toplum” olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır. Buna göre aile; toplumda yaşamını sürdüren en küçük birim olarak ifade edilmiştir (Canatan ve Yıldırım, 2011: 55).

Aile kavramı genel olarak Bertalanffy'nin sistem teorisine yönelik olarak incelenmiştir. Bertalanffy'e göre, organizma birbirlerinden bağımsız olan parçaların karşılıklı olarak etkileşiminden meydana gelmektedir ve aile de sistem olarak değerlendirilmiştir. Sistem yaklaşımına göre aile; ortak bir geçmişi olan, üyelerinin arasında duygusal bir bağ bulunan, ailedeki diğer kişilerin ve ailenin gereksinimlerini yerine getirmek amacıyla stratejiler oluşturan kişilerden meydana gelen karmaşık bir yapı olarak ifade edilmektedir (Sabatelli ve Bartle, 1995; Akt. Doğan, 2006: 11).

Her aile sisteminin kendine özgü belli nitelikleri vardır. Bunun yanı sıra tüm ailelerde olan nitelikler Maclever ve Page (1991) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

- Aile kökleri; soyun devamlılığını isteme, annelik, babalık ve arkadaşlık gibi temel olarak hissedilen duygular ile bir etnik topluluğun içinde yer alma, şefkat, ekonomik olarak güvende hissetme ve toplumsal ilişkiler sonucu ortaya çıkan birbirine bağlılık gibi ikincil duyguların yer aldığı duygusal bir temel üzerine oluşmaktadır.
- Aile; çocuğun kişilik yapısının ve alışkanlıklarının oluşmasına ve sosyalleşme sürecine etki eden bir yapıdadır. Çevresel koşullar düşünüldüğünde sınırlı olarak nitelendirilen bir büyüklüktedir fakat sosyal yapıların arasında en küçüğüdür. Bu sosyal yapılar içerisinde çekirdek olma özelliğindedir.
- Aile üyelerinin birbirlerinden, yaşam boyunca devam eden beklentileri bulunmaktadır. Bu sebepten, her bir aile üyesinin diğer üyelere karşı belli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra aile, yasaklardan ve yasalardan oluşan toplumsal düzen içerisinde şekillenmektedir.
- Evlilik kurumu ise kurallar çerçevesinde meydana gelen bir hukuksal anlaşma niteliğindedir. Eşler; belirlenen yasaklara uyma zorunluluğu vardır ve bu kuralları değiştirme hakları bulunmamaktadır.
- Evlilik hukuksal bir anlaşma ile başlamakta ve son bulması yine hukuksal işlemler çerçevesinde olmaktadır.
- Aile, sürekliliği olan, evrensel ve iki kişinin bir araya gelmesi ile oluşan bir kurumdur. Toplumdaki diğer gruplar içerisinde geçici ve değişken bir özelliğe sahiptir. Bu da ailenin sosyolojik açıdan konumunun saptanmasını zorlaştıran bir unsurdur (Karakoyun, 2011: 14-15).

Ailelerin genel özellikleri ele alındığında, Türk ailelerinde de ön plana çıkan birtakım özellikler incelenmiştir. Türk ailelerinin özellikleri ise şu şekilde sıralanmıştır:

- Biyolojik açıdan yasal olarak uygun görülen yollar üzerinden cinsel ve üreme ihtiyaçlarının karşılanması
- Ekonomik olarak aile üyelerinin temel ihtiyaçlarının karşılayacak düzeyde üretimin sağlanması
- Duygusal açıdan başta küçük çocukların bakımının sağlanması ve aile üyelerine sevgi gösterilmesi
- Sağlık ve güvenlik açısından korumanın sağlanması
- Toplumsallaşma ele alındığında kültürel değerlerin ve sosyal kodların sonraki nesillere aktarılması
- Yeni nesillerin eğitilmesi
- Rekreasyon (İnsanların boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları etkinlikler) işlemleri (İkiz, 2009: 50).

Aileyi incelerken ele alınması gereken en önemli unsurlardan biri de ailenin işlevleridir. Ailenin yapısı, aile işlevleri incelenerek anlaşılabilir.

2.3.2. Aile İşlevleri

Aile; toplum içerisinde ayrı kişilik yapısına, değerlere, rol beklentilerine ve yeteneklere sahip olan iki veya daha fazla bireyden meydana gelen bir birimdir. Temel fonksiyonlara bakıldığında; tüm aileler aynı işlevlere sahiptir. Bununla birlikte her bir aile yapısı benzersizdir ve kendilerine özgü özellik ve özgeçmişe sahiptirler (Bulut, 1993: 3).

Aile biyolojik, sosyolojik ve psikolojik yapılar ele alındığında; kişinin ve toplumun gereksinimi olarak nitelendirilen cinsel birliktelik, üreme, korunma, barınma ve güven gereksinimi, sevme ve sevilme duygularının paylaşımı, bağımlı ve bağımsız olma, bireyin mevki edinmesi ve kendisini gerçekleştirme, ait olma, çocukların bakım ve eğitiminin sağlanması, sonraki kuşaklara toplumsal olan birtakım ideal ve bilgilerin aktarılması birçok unsuru görev niteliğinde gerçekleştirmektedir. Her aile yapısı toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bununla birlikte üreme işleviyle neslin devamının sağlanması, ailede bulunan kişilerin sosyal, psikolojik, eğitimsel ve

ekonomik açıdan gereksinimlerinin karşılanması evrenselleşmiş bazı özelliklere de sahiptir (Özgüven, 2001: 2).

Murdock (1949), Lundberg (1963) ve Yorburg (1983) aile fonksiyonlarını; ekonomik açıdan, cinsellik ve üreme ve çocukların bakımı ile sosyalizasyonu olarak gruplandırmıştır. Lundberg aile üyeleri arasında rol dağılımı ve karşılıklı olarak doyum sağlama durumunu da aile fonksiyonları arasına eklemiştir. Ackerman (1958) ise genel çerçevede belirtilen bu aile işlevlerini; biyolojik, psikolojik, ekonomik ve sosyal başlıkları altında kapsamlı olarak nitelendirmiştir (Bulut, 1993: 3). Fitzpatrick (2005) aile işlevlerini; sınırlarını geliştirmek, çocukların sosyalizasyonunu sağlamak, rekreasyon işlemlerini gerçekleştirmek, ailenin refahını sağlamak adına fiziksel ve ruhsal çevreyi uygun hale getirerek ailede bulunan kişilerin doyumunu gidermek olarak belirtmiştir (Demircioğlu, 2010: 22).

Değerlendirilmesi gereken bir diğer husus da, Türk toplumunun aile kavramını nasıl anlamlandırdığıdır. Gülerce ve Topaç (1994) yatıkları çalışmada, aileye olumlu ve güçlü bir anlam yüklediğini ve aile fonksiyonlarının oldukça çeşitlilik gösterdiğini ifade etmişlerdir. Aile işlevleri şu şekilde sıralanmıştır:

- Aile içerisinde yer alan üyelere düzenli bir yaşam oluşturulması
- Bireylerin sevgi ve şefkat ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir ortam sağlanması
- Neslin devamının sağlanması
- Çocukların ruh sağlığının korunması (Yıldırım, 1997; Akt, İkiz, 2009: 51).

Kongar (1972) aileyi, çok yönlü işlevleri olan toplumsal bir yapı olarak belirtmiş ve ailenin işlevlerini şöyle sıralamıştır:

1. Ekonomik İşlev: Aileler, bir üretim ve tüketim kaynağıdır. Mal ve hizmetler ihtiyaçlara bağlı olarak üretilmekte ve tüketilmektedir. Gelir tek elde toplanmakta, buna bağlı olarak da giderler tek elden yapılmaktadır. Bununla birlikte aile üyeleri arasında gelişmiş düzeyde bir iş bölümü ve işbirliği bulunmaktadır.

2. Saygınlık İşlevi: Aile içerisinde bulunan kişiler, toplumda edindikleri statülerini ailelerinden alırlar. Soyluluk statüsü buna örnek olarak gösterilebilir.

3. Koruma İşlevi: Bireyin korunma işlevi aile tarafından gerçekleştirilmektedir. Aile hem maddi hem de manevi açıdan koruyucu bir işleve sahiptir.

4. *Dinsel İşlev:* Aile; üyelerine dinsel bir eğitim vermenin yanı sıra, üyelerinin ibadetlerini yerine getirme durumlarını incelemektedir.

5. *Eğlenme ve Dinlenme İşlevi:* Aile üyeleri tüm boş zamanlarında ailedeki diğer kişilerle etkinlikler gerçekleştirmektedir. Eğlenme ve dinlenme işlevi aile tarafından birlikte düzenlenmektedir.

6. *Eşler Arasında Sevgiyi Sağlama ve Çocuk Yapma İşlevi:* Tüm ailelerde görülen temel işlev, neslin devamlılığı işlevidir. Bu işlev, ailede bulunan kişilerin birbirlerine karşı sevgiyi ve saygı göstermesini ve aile üyelerinin psikolojik doyumunu sağlamaktadır (Özatça, 2009: 48-49).

Ailenin fonksiyonları bazı etmenler tarafından düzenlenmektedir. Bu etmenler, topluma ve toplumun içinde yer alan ailelere ait etmenlerdir. Aileye ait olan etmenler; aile tipi, sosyoekonomik düzeyi, toplum pozisyonu, ailenin içinde yer aldığı fiziki ortam, aile yaşam döngüsü ve dinamikleri şeklindedir. Topluma ait olan etmenler ise; örf ve adetler, gelenekler, toplumsal olarak verilen hizmetler ve sunulan imkanlar, cinsel davranış modelleri, cinsiyete bağlı olarak oluşan birtakım roller, çocuğun bakım ve eğitimi ile ilgili davranışların içinde yer alan toplumsal kurallardan meydana gelmektedir (Demiröz-Gündoğan, vd., 2005; Akt. Çakıcı, 2006: 25).

2.3.3. İşlevsellik Bakımından Aile Türleri

Aile yapısı birçok farklı sınıflandırma içinde yer almıştır. İşlevsellik boyutuna bakıldığında aileler; işlevlerini yerine getirme veya getirmeme durumlarına göre “sağlıklı-işlevsel aile” ve “sağlıksız-işlevsel olmayan aile” olmak üzere iki grupta incelenmektedir (Epstein, Myers ve Ilfeld, 1983; Chan, 2002; Akt. Demircioğlu, 2010; Schrodt, 2005). Liewis, Beavers, Gosselt ve Philips; aile fonksiyonlarını beklendiği gibi gerçekleştiren aileleri sağlıklı/işlevsel aileler; aile içi iletişim problemi yaşanması sebebiyle, işlevlerini yerine getirmeyen aileleri ise sağlıksız/işlevsel olmayan aileler olarak belirtmiştir (Bulut, 1990: 1).

2.3.3.1. Sağlıklı-İşlevsel Ailelerin Özellikleri

Sağlıklı işlevleri iyi olan aileler; karşılıklı saygı ve işbirliğine de önem vermektedirler. Çatışmalar; etkili bir iletişim ve saygı çerçevesinde, önemli izler

bırakmadan çözüme kavuşturulabilmektedir. Aile üyeleri buldukları ailede, bağımsız bir birey olarak yaşamını sürdürebilmekte ve ailenin ortak hayatları haricinde kişisel uğraşlara sahip olabilmektedir. Üyeler; birbirlerinin gereksinimlerini zamanında ve yeterli düzeyde karşılamakta, aile içinde yer almaktan mutluluk duymakta, birbirlerine önem vermekte, birbirlerini koşul olmadan sevmekte, saygı göstermekte ve görev ve sorumluluklarını yerine getirmektedirler. Sağlıklı fonksiyonellikleri olan ailelerde kurulan ilişkiler devamlılık göstermektedir. Ayrıca yeni tecrübeler edinmeye karşı açık görüşlüdürler ve esnek bir otorite yapıları vardır (Topçu-Kabasakal, 2001, s. 9-10; Bulut, 1993: 6).

Sağlıklı ailenin üyeleri aralarında kurdukları etkileşimlerini 'birliktelik' olarak nitelendirmektedirler ve aile içerisinde etkileşim kontrolünün kimin kontrolünde olduğu belirlenmiştir. Bu sebepten alınan kararlar gerçekçi bir temele dayandırılmaktadır. Ailede esnek olmayan bir hiyerarşik yapı bulunmamaktadır ve büyük düzeyde ayrılıklar yaşanmamaktadır. Ailede bulunan üyeler; etkileşimin, simetrik ya da tamamlayıcı olduğunu ayırt edebilmektedirler. Bu sebeple ailede yer alan hak ve sorumluluklar; ailede bulunan tüm üyelerin ortak kararları sonucu, kabul edilir şekilde dağıtılmaktadır (Textor, 1989; Akt. Nazlı, 2016: 25).

Lewis, Beavers, Gosselt ve Philips aile işlevlerinin özelliklerini şu şekilde belirtmişlerdir (Bulut, 1990: 1):

- Aile üyeleri birlikte vakit geçirmekten ve bir arada bulunmaktan keyif duymakta ve birbirlerine destek olmakta ve birbirlerini cesaretlendirmektedirler.
- Kendilerinin ve diğer aile üyelerinin subjektif olarak belirtilen görüş ve düşüncelerine saygı duymaktadırlar.
- Aralarında açık bir iletişim söz konusudur.
- Ailede bulunan üyeler işi bitirmeye odaklanmakta ve iş yapmaktan kaçınmamaktadırlar.
- Ebeveynler arasındaki evlilik durumu birinci derecede, anne-babalık ise ikinci derecede doyum oluşturmaktadır. Evlilik ilişkilerinde yaşanan birtakım problemler, ebeveynliğin getirdiği sorumluluğu da etkilemektedir.
- Aile üyeleri bir arada bulunma, birbirine yakın olmanın yanı sıra; bireysel olarak meydana gelen farklılıklara da saygı göstermektedirler.

- Aile üyelerini birbirleriyle aralarında oluşan bir etkileşim söz konusudur. Katı kurallar bulunmaz, üyeler yeni deneyimlere karşı açık ve esnektir.
- Her konu ile ilgili fikir alışverişi yapıлып, ortak sonuca ulaşılmaktadır. Üyeler arasında; otorite veya fazla kontrol sahibi bireyler bulunmamaktadır.

Becvar ve Becvar'a (1982) göre; sağlıklı işleve sahip ailelerin büyük çoğunluğunda bulunan özellikler şu şekildedir:

- Üyeler arasında akla uygun olarak bulunmuş ve aile tarafından destek görmüş bir otorite kaynağı mevcuttur.
- Uygun bir şekilde işleyen değişmez kurallar sistemi vardır.
- Bakma, büyütme ve yetiştirme davranışları değişmez şekilde olur.
- Evlilik geçimleri iyi düzeydedir ve etkin, kararlı çocuk yetiştirme özellikleri bulunmaktadır.
- Ailenin ve ailede bulunan her bireyin bazı çalışmalarla ilgili hedefleri bulunmaktadır.
- Beklenmeyen bir kriz zamanında veya normal şekilde gelişimsel ilerleme gösteren durumlara uyum sağlama gözlenmektedir (Özbesler, 2001: 26-27).

Tüm bunların yanı sıra aile içindeki etkileşimin olumlu olması; özellikle temel güven duygusu bakımından, çocuğun bakımını sağlayan anne ile olan ilişkisi ve diğer aile üyeleri ile kurduğu ilişki çocuğun psikolojik gelişimi açısından önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu olumlu ya da olumsuz etkileşim ve ilişkiler; çocuğun dünyayı, ya güvenli ve yaşanabilecek veya korku duyulacak ve güvensiz bir yer olarak anlamlandırmasına sebep olmaktadır (Frude, 1991; Nystul, 1999; Akt. Demircioğlu, 2010: 24).

Çocuk, ebeveynlerinin ilişkisini her şekliyle gözlemlemekte ve onlarla yaşamını sürdürmektedir. Ebeveynlerin çocuğa karşı olan tutumu ve kendi aralarında oluşan ilişkilerin çocuğa da yansması; çocuğun yaşamında yer alan diğer kişilerle arasında kurulan ilişkilerdeki duygu, tutum ve davranışların şekillenmesinde model konumundadır (Epözdemir, 2013: 21). Dönmezler'e (1999) göre; sağlıklı işlevlere sahip ailelerde çocukların kendilerinde özgü kişilik yapıları bulunmaktadır. Çocukların yetenek ve kapasiteleri, doğal eğilim gibi bazı açılardan çeşitlilik göstermekte ve bu durum kabul edilmektedir. Çocuğun kendine özgü oluşan bu

özelliklere değer gösterilmekte ve özelliklerini geliştirebilmesi açısından uygun ortam ve koşullar sağlanmaktadır. (İkiz, 2009: 57).

2.3.3.2. Sağlıksız-İşlevsel Olmayan Ailelerin Özellikleri

Sağlıksız aileler, işlevlerini beraber olacak şekilde ve bir bütünlük içerisinde gerçekleştiremeyen ailelerdir. Bir grubun fonksiyonlarını gerçekleştirebilmesi; grubun kendi içerisindeki iç dinamiğe ve dış dünya ile oluşturduğu ilişkilere ve bazı dışsal faktörlere de bağlı olmaktadır. Sağlıksız ailelerde eşler arasında etkili bir iletişim söz konusu değildir. Eşler, farklı konular üzerinde anlaşmaya varamamakta ve farklı birtakım hedef ve idealleri bulunmaktadır (Bulut, 1993: 11).

Sağlıksız aile işlevlerine sahip ailelerde üyeler; birbirleriyle az olacak şekilde diyalog kurmaktadır. Kapalı bir iletişime sahiptirler, aile içerisinde katı kurallar mevcuttur, sorunların çözümünü birlikte aramamakta ve gereksinimlerini yeterli düzeyde yerine getirememektedirler. Aile üyeleri birbirlerinden izole haldedirler veya aşırı olacak biçimde iç içe geçmişlerdir. Aile içerisinde, hakim olan bir otorite kaynağı bulunmaktadır. (Demiriz-Gündoğan, vd., 2005; Akt. Çakıcı, 2006: 27).

Beavers'e göre işlevsel olmayan sağlıksız aileler şu özelliklere sahiptir:

- Aile üyeleri arasında açık bir iletişim bulunmamaktadır. Aralarındaki ilişki doğrudan kurulan bir ilişki değildir, kişilerarası dolaylı ilişkiler bulunmaktadır.
- Üyelerde benmerkezcilik bulunmaktadır. Buna bağlı olarak kişilerin yaşamlarında önce yalnızlık, sonrasında ise çaresizlik gözlemlenmektedir.
- Ailede bulunan kişiler, beklentileri hangi doğrultudaysa birbirlerine o beklentiye göre davranışlar sergilemektedir. Bu sebeple birbirlerinin gerçek özelliklerini görememektedir.
- Üyeler arasında duygusal problemleri birbirlerine yansıtmama durumu söz konusudur.
- Aile içinde yer alan kişiler, gerçekte var olan gereksinimlerini zayıf ya da güçlü görünerek diğer üyelere yansıtmamaktadırlar (Bulut, 1990: 2).

Glick ve Kessler'e (1980) sağlıksız işlevsel özelliğe sahip aileleri; birbiri ile az düzeyde ve kapalı bir iletişim kuran, ailevi mevzularda ortak çözümler üretemeyen, birbirlerine karşı yakınlık hissedemeyen ve olumsuz duygular içinde olan aileler

olarak ifade etmişlerdir (Turan, 1988; Akt. Bulut, 1993: 11). Whirter'a (1993) göre işlevselliği sağlıksız olan ailelerde, aile üyeleri arasında düşük düzeyde birbirine bağlılık söz konusudur. Bir problem yaşandığında tepkisiz kalmaktadırlar. Sağlıksız işlev türündeki ailelerde katı sınırlar bulunmaktadır. Aile üyeleri kişisel olan sosyal ve duygusal gereksinimlerini yerine getirememenin yanı sıra, ailedeki diğer bireylerin de gereksinimlerini uygun şekilde karşılayamamaktadır (Nazlı, 2016: 28).

Sağlıksız ailenin temelinde; aralarında anlaşma sağlanamayan ve etkili bir iletişimi bulunmayan, farklı ego ideallerine sahip eşler yer almaktadır. Özellikle sosyal ve duygusal açıdan bu doyumsuzluğun yaşanması, aile içerisinde eşler arasında veya çocukların üzerinde bazı patolojik davranış bozukluklarına yol açabilmektedir. Ailenin sağlıklı ve sağlıksız işleve sahip olmasında, dış uyaranların etkisi de gözlenmektedir. Hastalık, ölüm, ekonomik problemler, işsizlik gibi ailenin içinde veya dışında gerçekleşen bazı olay veya durumlar, ailedeki fonksiyonların bozulmasına yol açmaktadır. Bu tür etkenler, aile içerisinde bireylerin alışkanlık haline gelmiş uyumlarını bozmaktadır. Aile içerisinde rolleri bulunan bireylerde eksiklik veya ilavenin olması, kişilerin hayatında rol değişikliklerine ya da kendilerine uygun olmayan rollere sahip olmalarına yol açmaktadır. Bu durum aile içerisinde problem oluşturabilmekte ve buna bağlı olarak ailede sağlıksız davranış türleri oluşabilmektedir (Bulut, 1990: 5).

Aile ortamında ebeveynin, özellikle de annenin çocuğuyla aralarında kurulan etkileşim; çocuğun fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel gelişim alanlarının ve kişilik yapısının oluşmasında temel etken niteliğindedir (Örgün-Kuru, 2000: 24). Sağlıksız işlev gösteren ailelerin, kişilerarası etkileşim ve iletişimleri korku ve nefret duyguları üzerine temellendirilmektedir. Aile üyeleri arasında sevgi ve bağlılık bulunmamaktadır. Bir arada buldukları zaman, gerçek hislerini hafif düzeyde göstermekte veya hiç göstermemektedirler. Aile üyelerinin aralarında zayıf bir duygusal bağ oluşmuştur. Her aile üyesi kendi dünyasında yaşam sürmekte, üyeler arasında bir paylaşım bulunmamaktadır. Eşlerin arasında ve anne-babanın çocuklar ile arasında bir yabancılaşma görülmektedir (Chung, 1990; Horwitz, 2005; Akt. Demircioğlu, 2010: 26). Çocuk ebeveynlerinin istediklerini yaptığı zaman sevgi görmekte, istekleri yapılmadığında cezalandırılmaktadır. Bu durum çocuğun düşmanca duygular edinmesine yol açar ve kendisini savunmak ya da bir birey

olarak varlığını kabullendirmek temel hedefi haline gelir (Richter, 1991; Akt. Erürker, 2007: 16).

Sağlıksız ailelerde gelişim gösteren çocukların; kendine özgü bir kişilik yapısının oluştuğu, yapabilecekleri, ilgi ve eğilimleri ile ilgili farklı yönelimlerinin olabileceği kabul edilememekte ve gelişimsel desteğin de bu yönden verilmesi gerektiği düşünülememektedir. Çocuklar, önceden belirli hale gelmiş olan kalıplar içine sokulmaya çalışılmaktadır. Buna bağlı olarak ebeveynler de; kendilerinin hissettikleri korku ve endişeleri çocuklarının da hissetmeleri hususunda istek duymakta ve bununla ilgili çocuklarına baskı uygulamaktadırlar (Demirsar, 1992; Akt. Özatça, 2009: 54). Sağlıksız bir aile işlevine sahip ailenin yanında büyüyen çocuklar, normal bir gelişim sürecinde değildirler. Bu bireylerin kendileri de yetişkinlik döneminde ebeveyn olduklarında, çocukları için sağlıksız bir işleve sahip aile ortamı oluşturmaktadırlar (Dönmezler, 1999; Akt. İkiz, 2009: 65).

2.3.4. Aile İşlevleri Modelleri

Aile işlevleri kavramını günümüze kadar birçok kuram ve kuramcı açıklamaya çalışmıştır. Ancak bu kavramı en kapsamlı şekilde ele alan üç model bulunmaktadır. Bu modeller: Olson'ın Circumplex Modeli (Olson, 2000), Beaver'ın Sistem Modeli (Beavers ve Hampson, 2000) ve McMaster Modelidir (Miller, vd., 2000). Bu modelleri temeldeki hedefleri; ailedeki fonksiyonların hangi boyutlarda olduğunu açıklamak ve sağlıklı-zayıf işlevlere sahip ailelerin aralarındaki oluşan farkları incelemektir (Kocayörük, 2007: 17).

2.3.4.1. Olson'ın Circumplex Modeli

Aile işlevleri ile ilgili kuramsal yaklaşımlar ve araştırmalar arasında meydana gelen farkı azaltmak ve kavramsal olarak bütünlük oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir. Olson ve arkadaşları, sağlıklı ve sağlıksız aile işlevlerini belirlemenin temeli olarak; bütünlük (aile birlikteliği), uyum ve iletişim kavramlarını aile etkileşiminin üç boyutu olarak açıklamışlardır (Olson, 2000: 144).

Bütünlük boyutu, aile üyeleri arasındaki meydana gelen duygusal bağı nitelendirmektedir. Aile bağlılığı kopuk, ayrı, bağlı ve iç içe olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır. Aile bağlılığının en fazla olduğu boyut iç içe olan boyuttur.

Bu boyutta duygusal, zihinsel ve fiziksel yakınlığı bulunan aile üyeleri arasında aşırı özdeşleşme söz konusudur (Olson, vd., 1980; Akt. Demircioğlu, 2010: 27). Bütünlüğün en düşük olduğu kopuk (ayrılma) boyutunda ise aileden duygusal, zihinsel ve fiziksel olarak izole olma durumu meydana gelmektedir. Öte yandan, bütünlük açısından aile üyeleri arasında bir denge oluştuğunda, aile içi problemler ile etkili bir biçimde başa çıkılabilir. Olson, Russel ve Sprenkle (2000) bir diğer çalışmada; dengeli aile bütünlüğünün, ayrı ve bağlı olarak adlandırılan boyutlarının bulunduğunu ve kişilerin, ailelerinden bağımsız olma ya da onlara bağlı olma durumları arasında denge kurabileceklerini belirtmişlerdir (Kocayörük, 2007: 18).

Uyum; ailenin yapısını, aile üyelerinin rol davranışlarını ve aile içi kuralları belli durumlara göre değiştirebilmesini içermektedir. Başka bir deyişle uyum, sistemin stres faktörüne karşı tepkisel durumunu düzenlemesi olarak anlamlandırılmaktadır. Uyum boyutu; katı, yapılandırılmış, esnek ve düzensiz düzeylerinden meydana gelmektedir. Aralarında uyum düzeyinin azlığına göre aileler "katı" ve uyumu düzeyi fazla olan aileler ise "düzensiz" olarak ifade edilmektedir. Bu iki uç boyuttaki düzeyler, uyumsuzluk olarak belirtilmiştir. Bu iki uç boyut arasında yer alan aile ortamı içerisinde kurallar, uzlaşma yoluyla belirlenmektedir. Bir problem meydana geldiğinde çözüm, demokratik yollar üzerinden bulunmaktadır. Ailelerde etkin bir disiplin oluşturulmakta, çocukların gereksinim ve isteklerine de dikkat edilmektedir. Bir sorun yaşandığında uyum sağlayabilmek için, aile üyelerinin rol davranışlarında esneklikler oluşabilmektedir (Barnes ve Olson, 1985; Akt. Doğan, 2006: 14).

Olson (2000) üçüncü boyut olan iletişimin, diğer iki boyutun kolaylaştırıcısı niteliğinde yan boyut olarak ele almıştır. Aile içi iletişimin etkin bir biçimde oluşması durumunda, bütünlük ve uyumun da sağlıklı işleve en çok katkı sağlar nitelikte olacağını vurgulamıştır. Olson'a (2000) göre aile iletişimi; aktif dinleme, iletişime geçme, konuşma, kendini açma, açıklık, tutarlı iletişim sürekliliği, dikkat gibi beceriler değerlendirilerek incelenebilmektedir (Olson, 2000: 149-150).

2.3.4.2. Beavers'ın Sistem Modeli

Beavers sistem modelinde aile işlevlerini, yetkinlik ve aile stili olmak üzere iki temel boyutta adlandırmıştır. Yetkinlik boyutunda, aile içinde üyeler arası kurulan iletişim ve ilişkinin güçlü ve zayıf tarafları, tartışma-problem çözme becerileri ve ailenin

adaptasyona uyum durumları yer almaktadır. Yüksek aile yetkinliği, ailenin tartışma-sorun çözüme yeteneğinin bulunmasını ve stresli faktörünün olduğu durumlarda, stresle baş edebilmesini içermektedir (Beavers ve Hampson, 2000: 128). Aile stili boyutu ise aile üyelerinin aralarında oluşan etkileşimin kalitesi ile ilişkilendirilmiştir. Aile stili, ailenin içe ya da dışa odaklı olma seviyesini kapsamaktadır. İçe odaklı aileler ilişki memnuniyetini, dış dünyadaki diğer unsurlardan ziyade aile içerisinde edinebileceğini varsaymaktadır. Dışa odaklı aileler ise bunun tersini düşünmektedir (Goldenberg ve Goldenberg, 2000; Akt. Demircioğlu, 2010: 28).

Robert Beavers'ın çalışması, aile etkileşim şeklinin merkeze doğru ve merkez dışı uçlarını belirtmektedir. Beavers'a göre; belirli kuvvetteki unsurlar aile üyelerini bir arada tutarken, belli kuvvetler de aile üyelerini birbirinden uzaklaştırmaktadırlar. Merkez dışında yer alan dış kuvvetler, aile ortamında yer alan üyelerin aileden bağımsız olmasına neden olmaktadır. Sağlıklı ailelerde her iki güç de işlevsel olarak bulunmalıdır fakat bu zıt kuvvetler, engeli olmazsa aile üyeleri açısından zarar teşkil edebilmektedir. Aile ortamında sağlıklı aile işlevlerinin sürdürülebilmesi için, hem aile içerisinde üyelerin birbirine karşı verdikleri destek (merkeze doğru) hem de bireysel yeterlikler (merkez dışı) için cesaretlendirme ve kabul etme durumları dengelenmelidir (Nazlı, 2016: 33-34).

2.3.4.3. McMaster Modeli

McMaster Modeli, Nathan Epstein ve arkadaşları tarafından, genel sistem teorisi temelinde geliştirilen bir modeldir. Genel sistem teorisi ailenin sürdürdüğü yaşamı; aile yapısını ve üyelerinin kişilik özelliklerini etkinleştiren bir sistem olarak ifade edilmiştir (Nichols ve Schwartz, 2001; Akt. Demircioğlu, 2010: 28).

McMaster Modelinin amacı; aile yapısını, ailede bulunan ilişki dinamiklerini ve fonksiyonel olan/olmayan faktörleri ortaya çıkarmaktır. Bu model aile işlevlerini; problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki, duygusal ilgi ve davranış kontrolü olmak üzere altı boyutta ele almaktadır (Miller, vd., 2000: 170). Aile işlevlerinin sağlıklı ya da sağlıklısız olma durumunu genel olarak değerlendirmek amacıyla, ülkemizde bu altı boyuta ek olarak “genel fonksiyonlar” boyutu da eklenmiştir (Bulut, 1990: 6).

Bu modeli oluşturan varsayımlar şunlardır:

- Aileyi meydana getiren parçalar birbirleriyle bağlantılıdır ve ilişki halindedir.
- Aile sistemini oluşturan parçaların sistemden ayrılmasıyla, aile yapısının anlaşılması mümkün değildir.
- Aile işlevleri, aileyi oluşturan parçaların tek tek değerlendirilmesiyle anlaşılabilir.
- Ailenin yapı ve organizasyonu, ailede yer alan üyelerin davranışlarını belirleme konusunda önemli bir etkidir.
- Nesilden nesile aktarılan kalıplaşmış birtakım yargılar, aile sisteminde, üyelerin davranışlarına da şekil vermektedir (Miller, vd., 2000: 169).

Epstein'in bu modeline göre sağlıklı işleve sahip olan aileler; yakınlık düzeyinin dengeli bir şekilde sağlayan ve davranış kontrolünde esneklik gösterebilen ailelerdir. Bu modele göre, fonksiyonlarını sağlıklı bir şekilde gerçekleştirebilen bir aile üyeleri; sorunları çözmek konusunda uğraş veren, iletişime açık, kendi görev, rol ve sorumluluklarının bilincinde olan, karşısındaki kişileri anlama konusunda empati geliştirebilen, diğer aile üyelerine karşı ilgi ve duyarlılık gösteren, davranışlarını kontrol edebilen kişilerdir (Demircioğlu, 2010: 29).

2.3.5. Aile İşlevleri İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Yurtdışı çalışmalarına bakıldığında; okul öncesi döneme yönelik sınırlı araştırmanın olduğu ve genellikle ergen gruplar üzerinden aile işlevlerine yönelik çalışmalar yapıldığı görülmüştür.

Kleinman ve arkadaşları (1989), algılanan aile ortamı ve ergen uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. 351'i kız ve 615'i erkek olmak üzere toplam 966 ergen çalışmaya katılmıştır. Araştırma sonucunda; aile ortamındaki bütünlüğün, çatışma, aktif yönelim alt ölçeklerinin ergenlerin yaş ve cinsiyet değişkenlerine bakılmaksızın, üzüntülü ve stresli olmayla ilişkili olduğu saptanmıştır.

Masselam ve Marcus (1990) çalışmalarında, devlet okuluna devam eden öğrenciler ile bu okullarda başarısız olup, özel eğitimsel ve psikolojik desteğin sağlandığı başka alternatif okullara devam eden öğrencilerin aile işlevleri ile ergen-aile ilişkilerini ele almışlardır. Bulgular incelendiğinde; devlet okulunda okuyan öğrencilerin ailelerinin

çocukları ile daha olumlu ilişki kurdukları, bağlılık ve uyum boyutlarında daha sağlıklı işlevlere sahip oldukları belirlenmiştir.

Tubman (1993), okul çağı çocuklarında aile risk faktörleri olarak, ebeveynlerin alkol kullanımı ve problem davranışlarını inceleyen bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışma, 26'sı alkol bağımlısı erkeklerin olduğu ailelerden, 27'si ise karşılaştırma için alınan ailelerden oluşan toplam 53 aileyle yapılmıştır. Araştırmada annelerin aile işlevselliğini değerlendirmeleri ile çocukların depresyon, kaygı ve problem davranışları incelenmiştir. Araştırmanın bulguları; alkol bağımlısı eşi olan annelerin daha fazla evlilik ve aile sorunları olduğunu, bununla birlikte çocuklarının da problem davranışlarının daha fazla olduğunu belirttiklerini göstermiştir.

Fallon ve Bowles (1997) yaptıkları araştırmada, aile yapısının ve aile işlevselliğinin ergenlerin ebeveynleri, kardeşleri ve akranlarıyla geçirdikleri zamanı algılamaları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmada ergenlere anne-baba, kardeş ve akranlarıyla ne kadar zaman geçirdikleri sorulmuş ve aile işlevselliğini belirleyen ebeveyn stili, yakınlık ve çatışma olmak üzere üç faktörden oluşan bir anketi cevaplandırmaları istenmiştir. Araştırmanın bulguları üzerinden; karmaşık aile yapısı ve işlevsellikle ilgili faktörlerin, kız ve erkeklerin aile üyeleri ve akranlarıyla zaman geçirme durumunu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Shek (1997) çalışmasında, aile işlevleri ile ergenlerin psikolojik iyilik hali, okula uyum ve problem davranışları arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. 429 Çinli ergen çocukların ve ebeveynlerin katılımıyla çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulardan; aile işlevselliği ile ergenlerin psikolojik iyilikleri, okula uyumları ve problem davranışları arasında bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Lee (2001) gerçekleştirdiği çalışmasında; 3-6 yaş arası çocuğa sahip annelere uyguladığı 3 aylık (12 hafta şeklinde) aile eğitimi programının, annelerin aile işlevleri üzerindeki etkisini değerlendirmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; aile eğitim programı alan annelerin aile ortamında oluşan problemleri daha etkili bir şekilde çözüme kavuşturdukları, eşleriyle daha rahat iletişim kurdukları, çocuklarıyla aralarında oluşan iletişimde de daha sağlıklı boyutta tepki göstermeye başladıkları ve kendilerini ifade etmede yaşadıkları sorunları fark ettikleri tespit edilmiştir (Güneş, 2017).

Bihum ve arkadaşları (2002) yaptıkları çalışmada, okul çağı çocukların aile fonksiyonları ile 12 yaş üstü çocukların aile işlevlerinin karşılaştırılmasında Aile Değerlendirme Ölçeği'nin (ADÖ) yararını incelemiştir. 12 yaş altı 132 ve 12 yaş üstü 62 olmak üzere toplam 192 çocuktan alınan bilgiler, aile fonksiyonlarını ölçen diğer iki ölçek ile (Aile Yaşam Olayları Envanteri ve Ailede Çatışma Ölçeği) karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak, üç farklı aile fonksiyonları ölçümlerinin anne değerleri iyi bir geçerlilik ortaya çıkarmıştır. Daha büyük yaş grubu çocuklarda ADÖ değerleri daha fazla güvenilirlik gösterse de annelerin çeşitli ölçümleri daha zayıf uyumsuzluk oluşturmuştur.

Hughes ve arkadaşları (2008), anne ve babanın aile işlevinin çocuklar üzerindeki etkisini ele alan bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda; anne ve babanın düşük aile işlevlerine sahip olması çocukta anksiyete belirtileri görülmesine, buna yönelik anksiyete bozukluğu yaşamasına ve genel işlevlerinin ve gelişimlerinin olumsuz etkilenmesine yol açtığı bulunmuştur.

Schroder ve Kelley (2010) çalışmasında, çocuklarda işlevlerle ilgili olarak aile çevresi ve anne-baba ve çocuk ilişkilerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemi, 5-12 yaş arası 100 çocuk ve ailesinden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; olumlu ebeveynlik uygulamaları ile birlikte olumlu aile ortamına sahip çocukların gelişimlerinin de olumlu yönde olduğunu bulunmuştur.

Letoumeau ve arkadaşları (2013) araştırmalarında; anne depresyonu, aile işlevleri ve çocukların gelişimlerini ele almışlardır. Araştırma sonucunda; düşük aile işlevselliğinin 4-5 yaş aralığındaki çocuklar açısından, dikkatsizlik ve fiziksel saldırganlık durumlarında bir risk unsuru olarak ortaya çıktığı ve çocuklarda anksiyeteye yol açabileceği bulunmuştur. Bunun yanı sıra aile yapısı incelendiğinde; hem evli hem de ayrı olan ebeveynlerin sağlıklı aile işlevlerine sahip olması durumunda, çocuklarının gelişiminin olumsuz yönde gerçekleştiği belirlenmiştir.

2.3.6. Aile İşlevleri İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Türkiye'de yapılan araştırmalara bakıldığında; okul öncesi dönem çocuklarının örneklem olarak alındığı, aile işlevleri üzerine yapılan sınırlı sayıda araştırmanın olduğu, genellikle ergenlik dönemine yönelik araştırmaların yapıldığı görülmüştür.

Balcı ve Yılmaz (2000), çocuğu anaokuluna giden 20 anne ile bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. 10 anne deney grubu, 10 anne ise kontrol grubunu oluşturmaktadır. Deney grubundaki annelere iletişim becerilerin ile ilgili eğitim verilmiş ve verilen iletişim becerileri eğitiminin annelerin aile işlevleri düzeyine etkisine bakılmıştır. Araştırma sonucu; verilen iletişim becerileri eğitiminin, annelerin aile işlevleri düzeyini olumlu açıdan etkilediği yönündedir.

Demiral-Büküşoğlu (2000) yaptığı çalışmada, okul fobisinin gelişiminde etkili olduğu düşünölen faktörleri incelemiştir. Araştırmaya, 6-11 yaş arası toplam 70 çocuk ve bu çocukların anneleri katılmıştır. Okul fobisinin başlamasında çocuğun, ailenin ve okulun özelliklerini içeren risk faktörleri normal çocuklarla karşılaştırılmıştır. Risk faktörleri kapsamında çocukların davranışsal özellikleri, annelerin ruhsal belirti düzeyleri ve aile işlevleriyle olan ilişkileri bir arada değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, okul fobisinin başlamasında risk faktörlerinin önemli olduğunu saptanmıştır. Çocukların problem davranışları, aile fonksiyonları ve annelerin ruh sağlığında bozulmaların birçoğu için geçerli olmasının yanı sıra, önemli sayıda çocuk ve anne alt ölçeklerin her birinde normal sınırlar içerisinde yer almış, aile işlevleri sağlıklı olarak belirlenmiştir.

Topçugil (2002), 3-6 yaş grubu çocukların gelişim dönemlerine ilişkin görevlerini yerine getirmede aile işlevlerinin etkisini incelemek üzerine bir araştırmada bulunmuştur. Sonuçta, anne-babaların tüm aile işlevlerini sağlıklı olarak gerçekleştirdikleri saptanmıştır. Ayrıca annelerin ve babaların benzer aile işlevleri açısından yüksek oranda uyum gösterdiği belirlenmiştir. Annenin, aile işlevlerinden “Davranış Kontrolü” at boyutu ile çocukların algılama, kavram gelişimi ve sosyal-duygusal gelişim puanları arasında anlamlı ilişki olduğu bulunan sonuçlar arasındadır. Ayrıca babaların “Genel Fonksiyonlar” alt boyutu ile çocukların ince kas gelişimi arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çakıcı (2006), aile işlevleri ve anne-çocuk ilişkileri üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırmada, alt sosyo-ekonomik düzeyden 169 ve üst sosyoekonomik düzeyden 221 olmak üzere, toplam 390 çocuk ve annesi araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonucunda sosyo-ekonomik düzeyin belirleyici bir etken olduğunu bulunmuştur. Bunun yanı sıra sosyo-ekonomik düzeyle ilgili, alt ve üst sosyo-ekonomik gruplar arasında anne-çocuk ilişkisi ve aile işlevleri bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu

belirlenmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin ADÖ'nün tüm alt boyutlarında üst sosyo-ekonomik düzeydeki annelere göre anlamlı derecede sağlıklı aile işlevleri gösterdikleri görülmüştür.

Kibar (2008) araştırmasında, büyükanneleriyle yetişen ve yetişmeyen 5-6 yaş çocuklarının sosyo-duygusal gelişim düzeyleri, davranış sorunları ile aile işlevlerini incelemiştir. Büyükanneleriyle birlikte yetişen 50 çocuk ve onların ebeveynleri ile yalnızca aileleriyle yetişen 50 çocuk ve onların ebeveynleri örneklem olarak belirlenmiştir. Ailelerin yapısal niteliği ile çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyi ve davranış sorunları arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Buna göre ailelerin işlevleri sağlıklı yönde oluştukça, çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyi de anlamlı bir şekilde azaldığı, bununla birlikte ailelerin işlevleri sağlıklılaştıkça, çocuklarının davranış sorunlarının da anlamlı bir şekilde arttığı gözlenmiştir.

İkiz (2012), 6 yaş grubundaki çocukların benlik algısı düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkiyi bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 6 yaş grubu 100 çocuk anne-babaları oluşturmaktadır. Buğular sonucunda, Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutlarından iletişim ve duygusal tepki verme alt boyutları ile annenin öğrenim durumu arasında; problem çözme, iletişim ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutları ile de babanın öğrenim durumu arasında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Ailenin gelir düzeyi ile aile işlevlerinin davranış kontrolü alt boyutunda anlamlı değişikliğin olduğu saptanmıştır. Çocukların benlik algıları ile aile işlevleri arasında ilişki incelendiğinde; ailedeki davranış kontrolü işlevi ile çocuğun öz yeterlilik, öz saygı ve benlik algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Demircioğlu (2012), 6 yaşında çocuğu olan annelere yönelik uygulanan eğitici anne eğitimi, anneden anneye eğitim ve haber mektupları yoluyla eğitim yaklaşımlarının, annelerin aile işlevleri ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların gelişimleri üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma; ön test, son test kontrol gruplu deneysel desene göre yapılmış ve araştırmaya 128 anne katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, deney grubunda yer alan annelerin aile işlevleri ve çocuk yetiştirme tutumlarının olumlu yönde değiştiği saptanmıştır.

Demircioğlu ve Ömeroğlu (2014) araştırmalarında, eğitici anne eğitimi ve anneden anneye eğitim yaklaşımlarının, annelerin aile işlevleri ve ocuk yetiştirme tutumlarına etkisini incelemişlerdir. Araştırmaya, 28'i eğitici anne eğitimi grubunda, 28'i anneden anneye eğitim grubunda ve 40'ı kontrol grubunda olmak üzere toplam 96 anne katılmıştır. Araştırmanın sonucunda; deney grubunda bulunan annelerin aile işlevleri ve ocuk yetiştirme tutumlarının olumlu yönde değiştiği bulunmuştur. Gruplar arası karşılaştırmada ise eğitici anne eğitimi alan grubun lehine anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

Nalbantoğlu (2016), 6-11 yaş arası çocuklarda görölen ruhsal sorunları; annelerin bağlanma düzeyi, ocuk yetiştirme tutumları ve aile işlevleri açısından değerlendiren bir çalışma yapmıştır. Araştırma örneklemi, 6-11 grubu çocuğa sahip 91 anneden oluşmaktadır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, aile işlevlerinin demografik özelliklere göre anlamlı şekilde farklılaştığı görüşmüştür. Bununla birlikte aile işlevleri ile ocuk davranışları ve annelerin ocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir.

Güneş (2017) alışmasında, 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri ile annelerinin aile işlevleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya, toplam 201 anne ve 0-6 yaş arası çocuklar (102 kız ve 99 erkek) katılmıştır. Araştırma bulgularından; ADÖ'nün problem çözme alt boyutu ile ocukların AGTE dil-bilişsel gelişim sonucu ve genel işlevler alt boyutu ile Denver II kaba motor gelişim sonucu arasında anlamlı bir ilişki olduğu elde edilmiştir. Ayrıca annelerin aile işlevleri ile çocukların gelişim puanları arasında negatif yönde çok zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmada yer alan çalışma grupları, veri toplama araçları ile verilerin toplanmasına ve çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada; çocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmayan okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri ve duygu düzenleme becerileri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi sebebiyle, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasında bulunan ilişkilerin derecesini ve bu değişkenlerin nedenleri ile oluşan sonuçları belirlemeyi amaçlayan modeldir (Büyüköztürk, vd., 2016: 15). İlişkisel tarama modelinde değişkenlere herhangi bir müdahalede bulunulmadan inceleme yapılır (Büyüköztürk, vd., 2016: 185).

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırma çalışma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Avrupa yakasında yer alan Küçükçekmece ilçesindeki beş ilkokul bünyesindeki (dört devlet, bir özel) anasınıflarında eğitim gören 5-6 yaş grubu 125 çocuk ve ebeveyni ile Sağlık Bilimleri Üniversitesi Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Psikiyatri Kliniği'ne başvuran 5-6 yaş grubu 125 çocuk ve ebeveyni olmak üzere toplam 250 çocuk ve ebeveynleri oluşturmaktadır.

Çocuk psikiyatri kliniklerine başvuran 5-6 yaş grubu çocuklardan; kronik, genetik ve nörolojik rahatsızlığı olan veya herhangi bir süreğen fiziksel ya da zihinsel rahatsızlığı olan, mental retardasyon, otizm gibi psikiyatrik tanı almış çocuklar araştırmaya dahil edilmemiştir. Bağlanma bozukluğu-seperasyon anksiyetesi, okula uyum problemleri ve davranışsal bozukluklar gibi şikayetlerle, çocuk ve ergen

psikiyatri kliniklerine başvurmuş 5-6 yaş grubu çocuklar ve ebeveynleri araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunun tespiti; tabakalı amaçsal örnekleme yöntemi ile elde edilmiştir. Tabakalı amaçsal örnekleme yönteminde amaç; araştırmada yer alan ilgili alt grupların özelliklerinin belirlenmesi, tasvir edilmesi ve gruplar arasındaki karşılaştırmaların yapılmasıdır. Bu araştırma yönteminde gözlemlenen birimler rastgele seçilmemektedir ve örneklem biriminden eleman seçilirken tabakanın evrendeki oranı dikkate alınmamaktadır. Tüm tabakalardan sabit sayıda eleman da seçilebilmektedir (Büyüköztürk, vd., 2016: 91).

Araştırmada yer alan katılımcıların; cinsiyete, yaşa, okul öncesi eğitim alma durumuna, bebeklik döneminde bakım veren kişi/kişilere, ebeveynin medeni durumuna, annenin ve babanın yaşına, annenin ve babanın eğitim düzeyine, anne ve babanın çalışma durumuna ve aile yapısına göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.1’de yer almaktadır. Katılımcıların çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna ve başvuranların kliniğe başvurma sebebine göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.2’de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Katılımcıların Cinsiyete, Yaşa, Okul Öncesi Eğitim Alma Durumuna, Bebeklik Döneminde Bakım Veren Kişi/Kişilere, Ebeveynin Medeni Durumuna, Annenin ve Babanın Yaşına, Annenin ve Babanın Eğitim Düzeyine, Anne ve Babanın Çalışma Durumuna ve Aile Yapısına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Gruplar	<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kız	120	48,0
	Erkek	130	52,0
Yaş	5 yaş	131	52,4
	6 yaş	119	47,6
Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu	1 yıl	135	54,0
	2 yıl	57	22,8
	3 yıl	11	4,4
	OÖE (okul öncesi eğitim) almamış	47	18,8
Bebeklik Döneminde Bakım Veren Kişi/Kişiler	Anne-baba	215	86,0
	Büyükanne-büyükbaba	27	10,8
	Bakıcı	8	3,2
Ebeveynin Medeni Durumu	Evli	233	93,2
	Bekar	17	6,8
Annenin Yaşı	20-24 yaş	6	2,4
	25-29 yaş	53	21,2
	30-34 yaş	83	33,2
	35-39 yaş	64	25,6
	40 yaş ve üzeri	44	17,6
Babanın Yaşı	20-29 yaş	11	4,4
	30-34 yaş	61	24,4
	35-39 yaş	95	38,0
	40 yaş ve üzeri	83	33,2
Annenin Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	11	4,4
	İlkokul	82	32,8
	Ortaokul	54	21,6
	Lise	72	28,8
	Üniversite	31	12,4
Babanın Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil/İlkokul	86	34,4
	Ortaokul	47	18,8
	Lise	79	31,6
	Üniversite/Y. lisans/Doktora	38	15,2
Annenin Çalışma Durumu	Çalışıyor	52	20,8
	Çalışmıyor	198	79,2
Babanın Çalışma Durumu	Çalışıyor	240	96,0
	Çalışmıyor	10	4,0
Aile Yapısı	Anne-Baba ve Çocuk/Çocuklar	191	76,4
	Anne-Baba-Çocuk/Çocuklar ve Yakın Akrabalar	42	16,8
	Anne ya da Baba-Çocuk/Çocuklar ve Yakın Akrabalar	17	6,8
Toplam		250	100,0

Araştırmaya katılan çocukların %48'i (120) kızlardan, %52'si (130) erkeklerden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların %52,4'ü (131) 5 yaş , %47,6'sı (119) 6 yaş grubundadır.

Araştırmaya katılan çocukların %54'ü (135) 1 sene, %22,8'i (52) 2 sene, %4,4'ü (11) 3 sene okul öncesi eğitim almışken, %18,8'i (47) okul öncesi eğitim almamıştır.

Araştırmaya katılan çocukların %86'sına (215) bebeklik döneminde anne-babası, %10,8'ine (27) büyükanne-büyükbabası, %3,2'sine (8) ise bakıcı bakım vermiştir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin %93,2'si (233) evli, %6,8'i (17) bekadır.

Araştırmaya katılan annelerin %2,4'ü (6) 20-24 yaşında, %21,2'si (53) 25-29 yaşında, %33,2'si (83) 30-34 yaşında, %25,6'ı (64) 35-39 yaşında, %17,6'sı (44) 40 ve üzeri yaştaadır.

Araştırmaya katılan babaların %4,4'ü (11) 20-29 yaşında, %24,4'ü (61) 30-34 yaşında, %38'i (95) 35-39 yaşında, %33,2'si (83) 40 ve üzeri yaştaadır.

Araştırmaya katılanların annelerin %4,4'ü (11) okuryazar değil iken, %32,8'i (82) ilkokul, %21,6'sı (54) ortaokul, %28,8'i (72) lise, %12,4'ü (31) üniversite mezunudur.

Araştırmaya katılanların babaların %34,4'ü (86) okuryazar değil ya da ilkokul mezunu, %18,8'i (47) ortaokul, %31,6'sı (79) lise, %15,2'si (38) ise üniversite, yüksek lisans ya da doktora mezunudur.

Araştırmaya katılanların annelerin %20,8'i (52) çalışırken, %79,2'si (198) çalışmamaktadır.

Araştırmaya katılanların babaların %96'sı (240) çalışırken, %4'ü (10) çalışmamaktadır.

Araştırmaya katılan ailelerin %76,4'ü (191) anne-baba-çocuk, %16,8'i (42) anne-baba-çocuk-yakın akraba, %6,8'i (17) anne ya da baba-çocuk-yakın akraba şeklinde aile yapısına sahiptir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurma Durumuna ve Başvuranların Kliniğe Başvurma Sebebine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Gruplar	<i>f</i>	%
Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurma Durumu	Başvurmuş	125	50
	Başvurmamış	125	50
	Toplam	250	100,0
Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurma Sebebi	Seperasyon Anksiyetesi	46	18,4
	Okula Uyum Problemi	39	15,6
	Davranış Bozukluğu	40	16,0
	Toplam	125	50,0

Araştırmaya katılan çocukların %50'si (120) psikiyatri kliniğine başvurmuş, %50'si ise (120) psikiyatri kliniğine başvurmamıştır.

Araştırmaya katılan çocukların %18,4'ü (46) seperasyon anksiyetesi, %15,6'sı (39) okula uyum problemi, %16'sı (40) davranış bozukluğu sebebi ile psikiyatri kliniğine başvurmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada; Demografik Bilgi Formu, Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği (TOBAHÖ), Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ) ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) olmak üzere dört adet veri toplama araçları ile ilgili ayrıntılı bilgiye aşağıda değinilmiştir.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmada, araştırmanın amaç ve alt amaçları bağlamında önem taşıyan, okul öncesi dönem çocukları ve ailelerinin demografik özelliklerini saptayabilmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve akademik danışman tarafından incelendikten sonra son şekli verilmiş olan “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Formda; okul öncesi dönem çocuklarının yaşı ve cinsiyeti, çocuğun okul öncesi eğitim alma durumu ve eğitim alma süresi, çocuğun bebeklik döneminde bakımını sağlayan kişi, ailedeki çocuk sayısı, ebeveynin medeni durumu, annenin ve babanın yaşı, annenin ve babanın eğitim düzeyi, annenin ve babanın çalışma durumu ve aile yapısı ile ilgili sorular bulunmaktadır. Demografik Bilgi Formu Ek-1'de yer almaktadır.

3.3.2. Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği (TOBAHÖ)

Bu araştırmada, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini de kapsayan, bağlanma biçimlerini belirlemek amacıyla Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri (TOBAH) Ölçeği (Incomplete Stories With Doll Family) kullanılmıştır. Araştırmada ölçeğin kullanımı ile ilgili gerekli izin, ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışmasını yapmış olan Seven'den alınmıştır. Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri (TOBAH) Ölçeği'nin kullanım izni ile ilgili mail yazışmaları Ek-2'de ve ölçeğin puanlama formu Ek-3'te yer almaktadır.

Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği (TOBAHÖ), Cassidy (1988) tarafından, altı yaş grubu çocuklar için geliştirilmiştir. Bu ölçekte çocuğun, bağlanma biçimiyle ilgili zihinsel simgelerini hikayeler üzerinden yansıtması beklenir. Ölçek; bebek ailesi ile ilgili olan ve her bir hikayenin yaklaşık olarak üç dakika sürdüğü, toplamda altı hikayenin çocuk tarafından tamamlanması şeklinde uygulanır. Bu ölçekle çocuğun kendisi ve annesi ile arasında oluşan güven ilişkisi değerlendirilebilmektedir (Seven ve Güngör-Aytar, 2006: 494).

Ölçeğin uygulamasında hikayelerle uyumlu olacak biçimde, oyuncak bebekler ve bebeklerin yaşadıkları oyuncak ev düzenlenir. Ardından, çocuğun kendini bir bebek evi ve bebek ailesi içerisinde düşünmesi sağlanır. Bunun için çocuktan, kendisine benzeyen bebekleri temsil etmesi istenir. Çocuğun bebekleri, evlerini ve bebeklerin ailesini tanıması amacıyla kısa bir süre için serbest oyun oynama fırsatı oluşturulur.

Her bir hikaye, hikayelerin ayrıntılarına uygun şekilde beş dereceli bir ölçekle puanlanmaktadır. Bağlanma figürüyle güvenli ilişkiyi yansıtan hikayelere ölçeğin üst ucundaki puanlar (4, 5) verilir. Düşmanca-olumsuz ilişkiyi yansıtan hikayeler 1, 2; kaçınma ilişkisi yansıtan hikayeler ise 3 olarak puanlanır. Ölçekten alınan puanlar 6-30 arasında değişmektedir. 30 puan en yüksek bağlanma güvenliğini, 6 puan ise en yüksek güvensizliği belirtmektedir.

Bunun yanı sıra hikayeler, sınıflandırılmış üç gruba uygun olarak temellendirilir. Güvenli olarak sınıflanan hikayelerde; söz konusu bebeğin tanımladığı kişi değerlidir, annesiyle ilişkisi önemli bir boyuttadır, özeldir ve samimidir. Çocuk, stresli durumlarda annesiyle görüşmeye açıktır. Dışsal faktörlerden kaynaklı stresli bir durumda korunmak ve güvende olmak için annesine dönme yönelimi

bulunmaktadır. Genelde olumlu bir sonuç bulunur. Kaçınma olarak sınıflanan hikayelerde bebek ayrılmış ve/veya dışlanmış ve ilişkinin önemi kabul edilmemektedir. Stresli durumlarda bir engelin var olma durumunun aile içinden veya dışarıdan geldiğini reddeder ve ailesinin yardımına ihtiyacı olduğunu kabul etmez. Çözüm başarılı bir şekilde sonuçlandığında, bu tamamen ona aittir. Düşmanca-olumsuz olarak sınıflanan hikayelerde baş oyuncu bebeğin şiddet ve olumsuzluk içeren düşmanca ifade ve davranışları vardır. Annesiyle ilişkisi bozuktur. Kodlama, çocuğu daha önce hiç tanımayan kişi tarafından anlattığı hikayeler doğrultusunda, harfi harfine yapılır. Her hikaye çocuk hakkında bir ön bilgisi olmayan kodlayıcı tarafından ayrı ayrı olarak kodlanır. Her hikayenin bağımsız şekilde kodlanması, hikayelere verilen cevapların kodlanmasında “hale (halo) etkisin” den koruma amaçlıdır (Seven ve Güngör-Aytar, 2006: 496-497).

Ölçeğin; Cassidy (1988) tarafından yapılan geçerlik güvenilirlik çalışmasında; “Cassidy Kukla Görüşmesi”, “Harter Sosyal Kabul ve Yeterlilik Algısı Ölçeği” ve “Öz Görüşme” ölçekleriyle tutarlılığı .47-.68 arasında bulunmuştur. Ayrıca, alfa güvenilirlik katsayısı .78, test tekrar test kat sayısı da .63 olarak belirlenmiştir.

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması ve geçerlik güvenilirlik çalışması: Öncelikle ölçeğin Türkçeye uyarlanmasının yapılması konusunda yazar ile gerekli yazışmalar yapılmış, yazardan izin alınmış ve ölçek Türkçeye çevrilmiştir. Çevirisi yapılan ölçek iki dil uzmanı tarafından tekrar incelenmiş ve çeviri ile orijinal ölçek arasındaki anlam farklılıklarına bakılmıştır. Ardından Türk dil uzmanı tarafından tekrar ele alınmış, öneriler doğrultusunda araştırmacı tarafından ölçeğin İngilizce ve Türkçe anlam karşılığı gözden geçirilerek, ölçek üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Ölçeğin ifadelerinin Türk kültüründeki popülasyona uygunluğunun, çocuk gelişimi ve okul öncesi alanlarında çalışan on bir uzman tarafından incelenmesi istenmiştir. Sonuç itibariyle on bir uzmandan yedisi ölçeğin Türk kültürüne uygunluğu ve ölçülmek istenen özellikleri ölçme konusunda ölçeğin yeterli olduğuna “uygun” kanaatini belirtmiştir.

Ölçeğin anlaşılabilirlik düzeyini ve aktarmada oluşacak aksaklıkları önlemek amacıyla tesadüfi yöntem ile seçilen altı yaşındaki 13 çocukla pilot uygulama yapılmıştır. Ortaya çıkan sorunlara yönelik, uygulama ortamında ve ölçek metninde gerekli düzenlemeler yapılmıştır (Seven ve Güngör-Aytar, 2006: 495).

Ölçeğin geçerlik çalışmalarında ilk aşama olarak ölçme aracının uygulanması sonucu elde edilen verilerin örneklem grubuna uygunluğu 0.001 düzeyinde, KMO değeri .83 Barlett Testi anlamlılık değeri 0.000 olarak bulunmuştur. Açımlayıcı faktör analizi yapılırken, veriler temel bileşenler analizi yöntemi kullanılarak faktör analizi çözümlenmesine uygun hale getirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre açıklanan varyans %55.92'dir. Faktörün maddelerde açıkladığı ortak varyans yaklaşık %39-73 arasında değişmektedir. Ölçeğin faktör yük değerleri, .60-.85 arasında değişmektedir. Ölçekte yer alan maddelerin madde toplam korelasyonları .64 ile .85 arasındadır (Seven ve Güngör-Aytar, 2006: 498-499).

TOBAH Ölçeği için uygulamalar ses kaydına alınmış ve kodlayıcılar tarafından çocukların cevapları dikkate alınarak 1-5 arasında puanlar verilerek kodlanmıştır.

Ölçekten elde edilen puanların iç tutarlılığını değerlendirmek amacıyla hesaplanan alfa kat sayısı .83'dür. Altı maddeden oluşan ölçek puanları için hesaplanan iki yarı güvenilirliği ise .83 olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, ölçek üzerinden elde edilen puanların güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Yapılan analizler doğrultusunda TOBAH Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır (Seven ve Güngör-Aytar, 2006: 501).

3.3.3. Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ)

Okul öncesi dönem çocuklarının duygularını değerlendirmek ve duygu düzenleme becerilerini ölçmek amacıyla Duygu Düzenleme (DDÖ) Ölçeği (Emotion Regulation Checklist-ERC) kullanılmıştır. Araştırmada ölçeğin kullanımı ile ilgili gerekli izin, ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışmasını yapmış olan Yağmurlu'dan alınmıştır. Duygu Düzenleme (DDÖ) Ölçeği'nin kullanım izni ile ilgili mail yazışmaları Ek-4'te ve ölçeğin örnek maddeleri Ek-5'te yer almaktadır.

Duygu Düzenleme Ölçeği, Shields ve Cicchetti (1997) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, okul öncesi dönem çocuklarının hem anneleri hem de öğretmenleri tarafından doldurulabilmektedir. Okul öncesi ölçek, toplam 24 maddeden oluşmakta ve 4'lü likert tipte (1-hiçbir zaman/nadiren, 4-her zaman) değerlendirmesi yapılmaktadır. Ölçek, iki alt boyut içermektedir. Bu alt boyutlar; dayanıksızlık-olumsuzluk ve duygu düzenleme şeklindedir. Dayanıksızlık-olumsuzluk alt boyutu; harekete geçme, tepkisellik, öfke kontrolü, huysuzluk ve esnek olmamaya ilişkin maddeleri içermekte

ve bu durumları ölçmektedir. Duygu düzenleme alt boyutu ise uygun gelişimsel davranış, empati, uygun duyguyu sergileme ve duygusal farkındalığa ilişkin maddeleri içermektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, çocukta duygu düzenlemenin yüksek düzeyde olduğunu belirtmektedir. Shields ve Cicchetti (1997) geliştirdikleri ölçekte, cronbach alpha iç tutarlılık katsayısını dayanıksızlık-olumsuzluk alt boyutu için .96, duygu düzenleme alt boyutu için ise .83 olarak saptamıştır. Yapılan çalışmalarla, ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasında güvenilirliğin yüksek düzeyde olduğu ve ayırt edici geçerliliğe sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Altan (2006) anne formunda ölçeğin geneli için cronbach alpha katsayısını .75; Batum ve Yağmurlu (2007: 279) .73; Yağmurlu ve Altan (2010: 281) ise .75 olarak bulmuşlardır.

3.3.4. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Ebeveynin, aile işlevlerinin ne düzeyde olduğunu belirlenmesi amacıyla Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) Ölçeği (Family Assessment Device-FAD) kullanılmıştır. Araştırmada ölçeğin kullanımı ile ilgili gerekli izin, ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışmasını yapmış olan Bulut'tan alınmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) Ölçeği'nin kullanım izni ile ilgili mail yazışmaları Ek-6'da ve ölçeğin örnek maddeleri Ek-7'de yer almaktadır.

Aile Değerlendirme Ölçeği, Amerika Birleşik Devletlerinde Brown Hastanesi Tıp Fakültesi Psikiyatri ve İnsan Davranışları Bölümü ile Butler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiştir. McMaster Aile İşlevleri Modelinin (McMaster Model of Family Functioning-MMFF) klinik olarak aileler üzerinde uygulanmasıyla elde edilmiştir. Ölçeğin geçerlik çalışması Epstein ve Bishop (1983) tarafından yapılmıştır. Bu ölçek, aile içindeki işlevlerin hangi konularda yerine getirilip hangi konularda yerine getirilmediğini ve aile üyeleri arasındaki sorun olan durumları tespit eder. Ölçek; ailenin yapısını, arasındaki birlikteliği ve ailede bulunan kişilerin aralarında oluşan iletişim ve etkileşimi "sağlıklı" ve "sağlıksız" olarak ikiye ayırmıştır. Ölçeğin yedi alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlardan altı tanesi McMaster Aile İşlevleri Modelinde (MMFF) incelenmiştir ve ölçeklerin her biri ailenin fonksiyonunda sorun olan durumları araştırmaktadır. Yedinci alt ölçek ise ADÖ'nde eklenmiştir ve ailenin sağlıklı ya da sağlıksız olma durumunu genel olarak ele almaktadır (Bulut, 1990: 6).

Yedi alt ölçeğin tanım ve kısaca açıklamaları şu şekildedir:

1- *Problem Çözme (Problem Solving)*: Aile üyelerinin aralarında oluşan maddi ve manevi sorunlarını, etkili bir şekilde fonksiyonlarını sağlayabileceği düzeyde çözüme kavuşturma becerisi olarak ifade edilmektedir. Bu süreç, sorunun meydana gelmesinden çözümlenmesine kadar olan zaman dilimidir. Aile Değerlendirme Ölçeği'nin problem çözme alt boyutu ile ilgili maddeleri 2, 12, 24, 38, 50 ve 60. sorulardır.

2- *İletişim (Communication)*: İletişim; aile üyeleri arasında; duygu, düşünce, bilgi ve haberlerin karşılıklı olarak aktarılması şeklinde ifade edilir. Bu durumda aile üyelerin aralarında oluşan iletişimin etkililiği ölçülmek istenmektedir. Bu sebepten, ailede bulunan bireyler arasında sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı ve üyelerin belirtmek istedikleri duygu ve düşünceleri doğrudan aktarıp aktaramadıkları üzerinde durulmaktadır. İletişim alt boyutu ile ilgili ifadeler 3, 14, 18, 22, 29, 35, 43, 52 ve 59. maddelerdir.

3- *Roller (Roles)*: Roller, ailedeki bireylerin her türlü maddi ve manevi gereksinimlerini yerine getiren davranış kalıplarıdır. Aile bütçesi ile ilgili kaynakların kullanımı, beslenme ve büyütme gibi temel ihtiyaçların karşılanması, destek verme, kişisel gelişim sağlama, aile mekanizmasını belli bir düzen içinde idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştirmediğini değerlendirir. Ayrıca roller alt boyutu, aile üyeleri arasında belirlenen görevlerin açık ve denk bir şekilde dağılım yapılıp yapılmadığını ve bu görevlerin her bir aile üyesi tarafından sorumlulukla yapılıp yapılmadığını da ele almaktadır. Roller boyutu ile ilgili ifadeler 4, 8, 10, 15, 23, 30, 34, 40, 45, 53 ve 58. maddelerde yer almaktadır.

4- *Duygusal Tepki Verebilme (Affective Responsiveness)*: Aile üyelerinin her türlü uyaran karşısında en uygun tepkiyi verebilme yetisi olarak ifade edilmektedir. Burada ifade edilen; sevgi, mutluluk, neşe gibi olumlu duyguların yanı sıra kızgınlık, üzüntü, korku gibi olumsuz duygulardır. Bu boyut ile ilgili maddeler 9, 19, 28, 39, 49 ve 59. maddeler şeklindedir.

5- *Gereken İlgiyi Gösterme (Affective Involvement)*: Ailede bulunan kişilerin, birbirlerine karşı gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi ifade eder. En sağlıklı denecek boyutta aile üyeleri, birbirleri ile orta derecede ilgilenir. Gerekli olan durumdan az veya çok ilgilenen aileler fonksiyonlarını gerçekleştiriyor demektir. Çok ilgilenme ailedeki kişilerin birbirlerine bağımlılığının fazla düzeyde olduğunu, az ilgilenmenin ise birbirlerine karşı az düzeyde sevgi duydukları ve ilgi gösterdikleri anlamına geldiğini belirtmektedir. Bu alt boyuta yönelik ifadeler ölçeğin 5, 13, 25, 33, 37, 42 ve 54. maddelerinde yer almaktadır.

6- *Davranış Kontrolü (Behavior Control)*: Aile üyelerinin davranışlarını belli bir standartta oluşturma ve davranışlarına disiplin içinde bir düzen sağlama biçimidir. Psikolojik ve sosyal tehlikelere karşı ne tür davranışlar sergilediğini incelemektedir. Davranış kontrolü alt boyutu ile ilgili ifadeler 7, 17, 20, 27, 32, 44, 47, 48 ve 55. maddelerde yer almaktadır.

7- *Genel Fonksiyonlar (General Functions)*: Genel fonksiyonlar alt boyutu yukarıda belirtilen alt boyutu da kapsayacak bir biçimde aile işlevleri ile ilgili bilgi toplamayı hedeflemektedir. Bu alt boyut ile ilgili maddeler 1, 6, 11, 16, 21, 26, 31, 36, 41, 46, 51 ve 56. maddeler şeklindedir.

Ölçek, toplamda 60 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler; aile yaşamıyla ilişkili olan, olumlu ve olumsuz ifadelerin yer aldığı cümlelerden oluşmaktadır. Katılımcılar, kendileri ve aile üyeleri ile ilgili soruları dördümlük likert tipte cevaplandırmaktadır. Katılımcılar ifadeler ile ilgili görüşlerini, “aynen katılıyorum-(1)”, “büyük ölçüde katılıyorum-(2)”, “biraz katılıyorum-(3)” ve “hiç katılmıyorum-(4)” seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtmektedir. Ölçeğin değerlendirilmesinde, “aynen katılıyorum” seçeneği en sağlıklı aile işlevlerini, “hiç katılmıyorum” seçeneği ise en sağlıksız aile işlevini göstermektedir. Ancak bazı maddelerde olumlu, bazı maddelerde ise olumsuz ifadeler yer aldığından, bazı sorularda “hiç katılmıyorum” cevabı sağlıklı aile ilişkilerini, “aynen katılıyorum” cevabı ise sağlıksız aile işlevini belirtmektedir. Bu bağlamda, ölçeğin değerlendirilmesinde puan hesaplamalarında kolaylık olması açısından olumsuz ifadelerin yer aldığı maddelere verilen puanlar 5’ten çıkarılarak her maddede “aynen

katılıyorum” seçeneğinin en sağlıklı aile işlevini, “hiç katılmıyorum” seçeneğinin ise en sağlıksız aile işlevini belirtmesi sağlanmaktadır.

Ölçeğin hesaplanmasında bu şekilde elde edilen puanların, her alt boyut için toplanarak ortalaması alınmaktadır. Her alt boyut için hesaplanan puanlar 4’e yaklaştıkça o boyut açısından ailenin işlevlerinde sağlıksızlığa giden bir yapıda olduğu yorumu yapılmaktadır. Teorik olarak, 2 ayırt edici puan olarak belirlenmiştir. 2 puanın altı sağlıklı aile işlevlerini, 2’nin üzerindeki puanlar ise sağlıksız aile işlevlerini göstermektedir. Eğer her bir alt boyutun içerdiği maddelerin %40’ından fazlası cevaplanmamış ve katılımcı tarafından boş bırakılmışsa, ölçeğin ortalama puanı hesaplanmamaktadır (Bulut, 1990: 10-11).

McMaster Aile İşlevleri Modeli, Aile Değerlendirme Ölçeği için 53 soruya indirgenirken her boyuttan tesadüfi yöntemle sorular seçilmiş ve her boyutun iç tutarlılığı Cronbach alfa katsayısı ile hesaplanmıştır. Her boyutun alfa katsayısı en az 0.70 olana kadar bu işleme devam edilmiştir. İç tutarlılık altı boyutta 0.72 ile 0.92 arasında değişmektedir. Bu da ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin geçerlik çalışması, Epstein ve Bishop tarafından (1983) yapılmıştır. Ölçek, 218 normal bireylerden oluşan ailelerden ve 98 psikiyatrik hasta ailesinden yalnız birer kişiye uygulanmış, her ölçekte normal ailelerin aldıkları puan ortalamaları hasta ailelerin aldıkları puan ortalamalarından daha düşük, yani sağlıklı işlev düzeyinde çıkmıştır. İki grubun aldığı puanlar arasındaki fark, istatistiksel olarak yüksek düzeyde anlamlı bulunmuştur (Bulut, 1990: 12).

Epstein ve Bishop; Aile Değerlendirme Ölçeği’nin benzer ölçeklerle uyum geçerliliğini saptamak amacıyla 60 yaşlarında, 178 emekli çifte Aile Değerlendirme Ölçeği’nin yanı sıra, Philadelphia Moral Ölçeği ve Locke Wallace Evlilik Doyum Ölçeği’ni aynı anda uygulayarak regresyon analizi yapmışlar ve Locke Wallace Evlilik Doyum Ölçeği ile aralarında önemli ölçüde bir ilişki olduğunu saptamışlardır (Benzer ölçekler geçerlik katsayısı $r=0.53$). Aynı şekilde Aile Değerlendirme Ölçeği’nden alınan puanlarla gerek erkekler gerekse kadın katılımcıların Philadelphia Moral Ölçeği puanları arasında benzer ölçekler geçerlik katsayısı $r=0.47$ şeklinde bulunmuştur (Bulut, 1990: 13).

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması ve geçerlik güvenirlik çalışması: Ölçeğin orijinali Türkçe'ye çevrildikten sonra Aile Terapisi alanında uzman olan bir öğretim üyesinin önerisi alınmış ve her maddeyi en iyi açıklayan çeviri kabul edilmiştir. Çeviriden sonra hazırlanan Türkçe form psikiyatrist, psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarından oluşan 20 kişilik bir gruba dağıtılmış, bu kişiler tarafından her bir madde gözden geçirilmiş, ölçek üzerinde gerekli görülen düzeltmeler yapılmış ve bu çalışmanın sonucunda ölçeğin orijinali ile aynı yapıda olduğu kabul edilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliliği bilinen grupların karşılaştırılması tekniğiyle sınanmıştır. Boşanma durumunun ailelerde, aile işlevlerini olumsuz ölçüde etkileyebileceği düşünülerek bu işlevlerin sağlıklı olduğu varsayılmış, bu sebeple boşanma sürecinde olan 25 çift ve evliliklerini sürdüren 25 çifte ölçek uygulanmış ve sonuçlar her boyut için t testi ile karşılaştırılmıştır. Buna göre iki grup arasındaki puan ortalamalarında, altı alt boyutta $p < 0.001$, Davranış Kontrolü alt boyutunda ise $p < 0.01$ şeklinde, anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmuştur (Bulut, 1990: 15-16).

Yine ölçeğin, ailedeki üyeler arasında ruh hastası bulunan ve bulunmayan gruplar arasındaki farkı saptamak amacıyla Ankara Üniversitesi Psikiyatri Kliniğinde 1985-1988 yıllarında yatarak tedavi görmüş 100 hastanın ailelerine ve aile üyelerinde ruh hastası bulunmayan 70 aileye, Aile Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve Genel Fonksiyonlar alt boyutlarında $p = 0.0001$ düzeyinde, İletişim, Roller ve Davranış Kontrolü alt boyutlarında $p = 0.001$ düzeyinde ve Problem Çözme alt boyutundaysa $p = 0.01$ düzeyinde anlamlı farklılıklar belirlenmiştir (Bulut, 1990: 15, 17).

Ölçeğin uyum geçerliliğini analiz etmek amacıyla ADÖ evli olan 25 kişiye, Evlilik Yaşam Ölçeği'yle birlikte uygulanmış ve Evlilik Yaşam Ölçeği çiftler arasındaki evlilik doyumunu ölçtüğünden bu ölçek ile Aile Değerlendirme Ölçeği yalnızca Genel Fonksiyonlar alt boyutu açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların her iki ölçekten de alınan puanlarının hesaplanması doğrultusunda Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı 0.66 olarak bulunmuş ve $p = 0.001$ düzeyinde anlamlılık göstermiştir (Bulut, 1990: 16,-17).

Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlılık ve puan değişmezliği yönünden ele alınmıştır. 67 deneğin verdikleri cevaplar üzerinden her alt boyut için Cronbach alfa katsayıları hesaplanarak, ölçeğin iç tutarlılık analizi yapılmıştır. Puan değişmezliğini ortaya koymak amacıyla ölçek, 51 katılımcıya üç hafta ara ile iki kez uygulanmış ve katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda puanlar arasındaki ilişki, Pearson Momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. Bu doğrultuda ilk uygulama sonuçlarına göre; Problem Çözme alt boyutu için 0.80, İletişim alt boyutu için 0.71, Roller alt boyutu için 0.42, Duygusal Tepki Verebilme alt boyutu için 0.59, Gereken İlgiyi gösterme için 0.38, Davranış Kontrolü için 0.52 ve Genel Fonksiyonlar için 0.86 şeklinde bulunmuştur. Ölçeğin aynı gruba ikinci kez uygulanması sonucu test-tekrar test katsayıları Problem çözme alt boyutu için 0.90, Roller alt boyutu için 0.82, İletişim alt boyutu için 0.84, Gereken İlgiyi Gösterme alt boyutu için 0.620, Duygusal Tepki Verebilme alt boyutu için 0.78, Davranış Kontrolü alt boyutu için 0.80 ve Genel Fonksiyonlar alt boyutu için 0.89 olarak belirlenmiştir.

Bu analiz sonuçları doğrultusunda; Aile Değerlendirme Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliğine yönelik bulgular, neredeyse tüm konularda ölçeğin orijinalinde yapılan çalışmalar sonucunda belirlenen bulgularını destekler niteliktedir (Bulut, 1990: 17-19).

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde; “Demografik Bilgi Formu”, “Duygu Düzenleme Ölçeği” ve “Aile Değerlendirme Ölçeği”; çocuk psikiyatri kliniklerine başvurmamış, okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim görmekte olan çocukların aileleri ile bağlanma bozukluğu, seperasyon anksiyetesi, uyum problemleri ve davranışsal bozukluklar gibi şikayetlerle çocuk psikiyatri kliniklerine başvuran çocukların aileleri tarafından doldurulmuştur. Katılımcılara araştırmanın amacı ve gizliliğine dair açıklayıcı bilgiler sunulmuştur.

“Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği” araştırmacı tarafından, okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim görmekte olan çocuklarla ve hastanenin çocuk psikiyatri kliniğinden çocuk gelişimi birimine yönlendirilen okul öncesi dönem çocuklarıyla uygulanmıştır. Bununla ilgili olarak araştırmacı, TOBAH

ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışmasını yapan Doç. Dr. Serdal Seven'in, ölçek ile ilgili verdiği uygulayıcı eğitimine katılmıştır.

Araştırma doğrultusunda çocuk psikiyatri kliniğine başvuran okul öncesi dönem çocukları ve aileleriyle yapılan çalışmanın izni, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Başhekimliğinden alınmıştır. İlgili araştırma izni yazısı Ek-8'de sunulmuştur. Çocuk psikiyatri kliniğine başvurmeyen okul öncesi dönem çocukları ve aileleriyle yapılan araştırmanın izni ise İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmıştır. İlgili araştırma izni yazısı Ek-9'da sunulmuştur.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen araştırma verilerinin istatistiksel çözümlenmesi, IBM SPSS Statistics 22 programında uygun istatistiksel işlemler yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.3. ADÖ, DDÖ ve TOBAHÖ Puanlarının Güvenirlik Katsayıları ve Normal Dağılım Göstermesi İçin Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

	N	Cronbach's Alpha	Kolmogorov-Smirnov İstatistik	sd	p	
ADÖ	Problem Çözme	250	,690	,132	250	,000
	İletişim	250	,692	,147	250	,000
	Roller	250	,707	,097	250	,000
	Duygusal Tepki Verebilme	250	,661	,176	250	,000
	Gereken İlgiyi Gösterme	250	,568	,168	250	,000
	Davranış Kontrolü	250	,402	,122	250	,000
	Genel Fonksiyonlar	250	,823	,138	250	,000
DDÖ	Dayanısızlık/Olumsuzluk	250	,808	,100	250	,000
	Duygu Düzenleme	250	,581	,082	250	,000
TOBAHÖ	Bağlanma Güvenliği	250	,823	,153	250	,000

Araştırma kapsamında ölçeklerin güvenirlik düzeylerinin belirlenmesi amacı ile Cronbach's Alfa katsayısı hesaplanırken normal dağılıma uygunluğunun belirlenmesi amacı ile Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır.

Aile Değerlendirme Ölçeği puanlarının Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna bakıldığında alt faktörlerden Problem Çözme (K-S=,132, p <.05), İletişim (K-S=,147, p <.05), Roller (K-S= ,097, p <.05), Duygusal Tepki Verebilme (K-S=,176, p <.05), Gereken İlgiyi Gösterme (K-S=,168, p <.05), Davranış Kontrolü (K-S=,122, p <.05) ve Genel Fonksiyonların (K-S=,138, p <.05) normal dağılım göstermediği belirlenmiştir.

Duygu Düzenleme Ölçeği puanlarının Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna bakıldığında alt faktörlerden Dayanısızlık/Olumsuzluk (K-S=,100, p<.05) ve Duygu Düzenlemenin (K-S=,082, p<.05) normal dağılım göstermediği belirlenmiştir.

Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği puanlarının Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna bakıldığında (K-S=,153, p<.05) normal dağılım göstermediği belirlenmiştir.

Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutlarından Problem Çözmenin Cronbach's Alfa katsayısı 0,690, İletişimin Cronbach's Alfa katsayısı 0,692, Rollerin Cronbach's Alfa katsayısı 0,707, Duygusal Tepki Verebilmenin Cronbach's Alfa katsayısı 0,661, Gereken İlgiyi Göstermenin Cronbach's Alfa katsayısı 0,568, Davranış Kontrolü Cronbach's Alfa katsayısı 0,402 ve Genel Fonksiyonların Cronbach's Alfa katsayısı 0,823 olarak hesaplanmıştır.

Duygu Düzenleme Ölçeğinin alt boyutlarından Dayanısızlık/Olumsuzluk Cronbach's Alfa katsayısı 0,808, Duygu Düzenlemenin Cronbach's Alfa katsayısı 0,581 olarak hesaplanmıştır.

Tamamlanmamış Aile Hikâyeleri Ölçeğinin Cronbach's Alfa katsayısı 0,823 olarak hesaplanmıştır.

Cronbach's Alfa katsayısının 0-1 arasında değiştiği, değerlendirme kriterlerine göre "0.00<0.40 ise ölçek güvenilir değil, 0.40<0.60 ise ölçek düşük güvenilirlikte, 0.60<0.80 ise ölçek oldukça güvenilir ve 0.80<1.00 ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek" olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir (Tavşancıl, 2005).

Buna göre Aile Değerlendirme Ölçeğinin Problem Çözme, İletişim, Roller ve Duygusal Tepki Verebilme alt boyutları oldukça güvenilir; Gereken İlgiyi Gösterme ve Davranış Kontrolü alt boyutları düşük güvenilirlikte, Genel Fonksiyonlar alt boyutu ise yüksek düzeyde güvenilirlikte, Duygu Düzenleme Ölçeğinin alt boyutlarından Dayanısızlık/Olumsuzluk yüksek düzeyde güvenilir iken Duygu Düzenleme alt

boyutu düşük düzeyde güvenilirdir. Son olarak Tamamlanmamış Aile Hikayeleri Ölçeği yüksek düzeyde güvenilirdir.

Normallik dağılımlarına uygun şekilde yapılan istatistik analizleri alt amaç sıralamasına göre aşağıdaki şekildedir:

Okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stillerinde çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Çocuk psikiyatri kliniğine başvuran okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stillerinde kliniğe başvuru sebebine göre gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır.

Çocuk psikiyatri kliniğine başvuran okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri ile duygu düzenleme becerileri; bağlanma stilleri ile aile işlevleri ve duygu düzenleme becerileri ile aile işlevleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek için Spearman sıra farkları korelasyon analizi kullanılmıştır.

Çocuk psikiyatri kliniğine başvurmayan okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri ile duygu düzenleme becerileri; bağlanma stilleri ile aile işlevleri ve duygu düzenleme becerileri ile aile işlevleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek için Spearman sıra farkları korelasyon analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın her bir alt amacı ele alınarak elde edilen bulgular, tablolar halinde sunulup açıklanmıştır.

4.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı, okul öncesi dönem çocuklarının ailelerinin aile işlevlerinin, çocukların duygu düzenleme becerilerinin ve bağlanma stillerinin çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yöneliktir. Birinci alt amaca ilişkin bulgular Tablo 4.1.1-4.1.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.1.1. Çocukların Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanların Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurma Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Program	N	Sıra Ort.	Sıra Topl.	Z	U	p
Problem Çözme	Başvurmamış	125	99,24	12404,50	-5,773	4529,50	,000*
	Başvurmuş	125	151,76	18970,50			
İletişim	Başvurmamış	125	99,32	12414,50	-5,741	4539,50	,000*
	Başvurmuş	125	151,68	18960,50			
Roller	Başvurmamış	125	102,08	12759,50	-5,131	4884,50	,000*
	Başvurmuş	125	148,92	18615,50			
Duygusal Tepki Verebilme	Başvurmamış	125	100,29	12536,50	-5,559	4661,50	,000*
	Başvurmuş	125	150,71	18838,50			
Gereken İlgiyi Gösterme	Başvurmamış	125	100,49	12561,00	-5,501	4686,00	,000*
	Başvurmuş	125	150,51	18814,00			
Davranış Kontrolü	Başvurmamış	125	104,16	13020,50	-4,684	5145,50	,000*
	Başvurmuş	125	146,84	18354,50			
Genel Fonksiyonlar	Başvurmamış	125	96,10	12012,00	-6,445	4137,00	,000*
	Başvurmuş	125	154,90	19363,00			

*p<.05

Tablo 4.1.1'de görüldüğü gibi, çocukların psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre ailelerin ADÖ'nün alt boyutlarından *Problem Çözme* (U=4529,50; p<.05),

İletişim (U=4539,50; p<.05), *Roller* (U=4884,50; p<.05), *Duygusal Tepki Verebilme* (U=4661,50; p<.05), *Gereken İlgiyi Gösterme* (U=4686,0; p<.05), *Davranış Kontrolü* (U=5145,50; p<.05) ve *Genel Fonksiyonlardan* (U=4137,0; p<.05) aldıkları puanlarda gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların ailelerinin (sıra ort.=151,76) *başvurmamış* olan çocukların ailelerine (sıra ort.=99,24) oranla *Problem Çözme* alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.
- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların ailelerinin (sıra ort.=151,68) *başvurmamış* olan çocukların ailelerine (sıra ort.=99,32) oranla *İletişim* alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.
- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların ailelerinin (sıra ort.=148,92) *başvurmamış* olan çocukların ailelerine (sıra ort.=102,82) oranla *Roller* alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.
- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların ailelerinin (sıra ort.=150,71) *başvurmamış* olan çocukların ailelerine (sıra ort.=100,29) oranla *Duygusal Tepki Verebilme* alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.
- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların ailelerinin (sıra ort.=150,51) *başvurmamış* olan çocukların ailelerine (sıra ort.=100,49) oranla *Gereken İlgiyi Gösterme* alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.
- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların ailelerinin (sıra ort.=146,84) *başvurmamış* olan çocukların ailelerine (sıra ort.=104,16) oranla *Davranış Kontrolü* alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.
- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların ailelerinin (sıra ort.=154,90) *başvurmamış* olan çocukların ailelerine (sıra ort.=96,10) oranla *Genel Fonksiyonlardan* alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Tablo 4.1.2. Çocukların DDÖ'den Aldıkları Puanların Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurma Durumuna Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Program	N	Sıra Ort.	Sıra Topl.	Z	U	p
Dayanısızlık /Olumsuzluk	Başvurmamış	125	96,71	12088,50	-6,303	4213,50	,000*
	Başvurmuş	125	154,29	19286,50			
Duygu Düzenleme	Başvurmamış	125	147,02	18377,00	-4,719	5123,00	,000*
	Başvurmuş	125	103,98	12998,00			

*p<.05

Tablo 4.1.2'de görüldüğü gibi, çocukların *DDÖ'nün* alt boyutlarından *Dayanısızlık/Olumsuzluk* (U=4213,50; p<.05) ve *Duygu Düzenlemeden* (U=5123,0; p<.05) aldıkları puanlarda psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olanların (sıra ort.=154,29) *başvurmamış* olanlara (sıra ort.=96,71) oranla *Dayanısızlık/Olumsuzluk* alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.
- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olanların (sıra ort.=103,98) *başvurmamış* olanlara (sıra ort.=147,02) oranla *Duygu Düzenleme* alt boyutundan daha düşük puan aldıkları görülmüştür.

Tablo 4.1.3. Çocukların TOBAHÖ'den Aldıkları Puanların Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurma Durumuna Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Program	N	Sıra Ort.	Sıra Topl.	Z	U	p
Bağlanma Güvenliği	Başvurmamış	125	148,811	18601,50	-5,110	4898,500	,000*
	Başvurmuş	125	102,19	12773,50			

*p<.05

Tablo 4.1.3'de görüldüğü gibi, çocukların *TOBAHÖ'den* aldıkları puanlarda psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (U=4898,50; p<.05).

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olanların (sıra ort.=102,19) *başvurmamış* olanlara (sıra ort.=148,81) oranla *TOBAHÖ'den* daha düşük puan aldıkları görülmüştür.

4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacı, çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının ailelerinin aile işlevlerinin, çocukların duygu düzenleme becerilerinin ve bağlanma stillerinin çocuk psikiyatri kliniğine başvurma sebebine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yöneliktir. İkinci alt amaca ilişkin bulgular Tablo 4.2.1-4.2.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.2.1. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanların Kliniğine Başvurma Sebebine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığı Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark
Problem Çözme	Seperasyon Anksiyetesi	46	60,23	2	,701	,704	-
	Okula Uyum Problemi	39	62,47				
	Davranış Bozukluğu	40	66,70				
İletişim	Seperasyon Anksiyetesi	46	65,90	2	1,678	,432	-
	Okula Uyum Problemi	39	56,78				
	Davranış Bozukluğu	40	65,73				
Roller	Seperasyon Anksiyetesi	46	65,18	2	,321	,852	-
	Okula Uyum Problemi	39	62,69				
	Davranış Bozukluğu	40	60,79				
Duygusal Tepki Verebilme	Seperasyon Anksiyetesi	46	61,52	2	,850	,654	-
	Okula Uyum Problemi	39	60,36				
	Davranış Bozukluğu	40	67,28				
Gereken İlgiyi Gösterme	Seperasyon Anksiyetesi	46	65,21	2	1,491	,475	-
	Okula Uyum Problemi	39	57,18				
	Davranış Bozukluğu	40	66,14				
Davranış Kontrolü	Seperasyon Anksiyetesi	46	67,89	2	1,471	,479	-
	Okula Uyum Problemi	39	58,64				
	Davranış Bozukluğu	40	61,63				
Genel Fonksiyonlar	Seperasyon Anksiyetesi	46	62,43	2	,497	,780	-
	Okula Uyum Problemi	39	60,47				
	Davranış Bozukluğu	40	66,11				

Tablo 4.2.1’de görüldüğü gibi, çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocukların ailelerinin *ADÖ’nün* alt boyutlarından *Problem Çözme* ($X^2=,701$; $p>.05$), *İletişim* ($X^2=1,678$; $p>.05$), *Roller* ($X^2=,321$; $p>.05$), *Duygusal Tepki Verebilme* ($X^2=,850$; $p>.05$), *Gereken İlgiyi Gösterme* ($X^2=1,491$; $p>.05$), *Davranış Kontrolü* ($X^2=1,471$; $p>.05$) ve *Genel Fonksiyonlardan* ($X^2=,497$; $p>.05$) aldıkları puanlarda psikiyatri kliniğine başvurma sebebine göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 4.2.2. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocuklarının DDÖ’den Aldıkları Puanların Kliniğe Başvurma Sebebine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X^2	p	Anlamlı Fark
Dayanısızlık/ Olumsuzluk	Seperasyon Anksiyetesi	46	66,03	2	1,780	,411	-
	Okula Uyum Problemi	39	56,59				
	Davranış Bozukluğu	40	65,76				
Duygu Düzenleme	Seperasyon Anksiyetesi	46	57,49	2	1,753	,416	-
	Okula Uyum Problemi	39	67,21				
	Davranış Bozukluğu	40	65,24				

Tablo 4.2.2’de görüldüğü gibi, çocukların *DDÖ’nün* alt boyutlarından *Dayanısızlık/Olumsuzluk* ($X^2=1,780$; $p>.05$) ve *Duygu Düzenlemeden* ($X^2=1,753$; $p>.05$) aldıkları puanlarda psikiyatri kliniğine başvurma sebebine göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 4.2.3. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocuklarının TOBAHÖ’den Aldıkları Puanların Kliniğe Başvurma Sebebine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X^2	p	Anlamlı Fark
Bağlanma Güvenliği	Seperasyon Anksiyetesi	46	68,32	2	1,994	,369	-
	Okula Uyum Problemi	39	62,56				
	Davranış Bozukluğu	40	57,31				

Tablo 4.2.3'te görüldüğü gibi, çocukların *TOBAHÖ*'den aldıkları puanlarda psikiyatri kliniğine başvurma sebebine göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2=1,994$; $p>.05$).

4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt amacı çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının; bağlanma stilleri ile duygu düzenleme becerileri arasında, çocukların bağlanma stilleri ile ailelerinin aile işlevleri arasında ve çocukların duygu düzenleme becerileri ile ailelerinin aile işlevleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Üçüncü alt amaca ilişkin bulgular Tablo 4.3.1-4.3.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.3.1. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocuklarının TOBAHÖ ve DDÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları

Boyut		Dayanısızlık/Olumsuzluk	Duygu Düzenleme
Bağlanma Güvenliği	r	-,144	,270
	p	,108	,002*

* $p<.05$

Tablo 4.3.1'de görüldüğü gibi, *TOBAHÖ* ile *DDÖ'nün* alt boyutlarından *Dayanısızlık/Olumsuzluktan* ($r=-,144$ $p>.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmazken; *Duygu Düzenlemeden* ($r=.270$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocuklardaki bağlanma güvenliği düzeyleri arttıkça, duygu düzenleme düzeyleri artmaktadır.

Tablo 4.3.2. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocuklarının TOBAHÖ'den ve Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları

Boyut		Problem Çözme	İletişim	Roller	Duygusal Tepki Verebilme	Gereken İlgiyi Gösterme	Davranış Kontrolü	Genel Fonk.
Bağlanma Güvenliği	r p	-,378 ,000*	-,464 ,000*	-,394 ,000*	-,384 ,000*	-,282 ,001*	-,240 ,007*	-,415 ,000*

*p<.05

Tablo 4.3.2'de görüldüğü gibi, *TOBAHÖ* ile *ADÖ'nün* alt boyutlarından *Problem Çözme* ($r=-,378$ p<.05), *İletişim* ($r=-,464$; p<.05), *Roller* ($r=-,394$; p<.05), *Duygusal Tepki Verebilme* ($r=-,384$; p<.05), *Gereken İlgiyi Gösterebilme* ($r=-,282$; p<.05), *Davranış Kontrolü* ($r=-,240$; p<.05) ve *Genel Fonksiyonlardan* ($r=-,415$; p<.05) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı, negatif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocukların ailelerindeki problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyon düzeylerine ilişkin sağlıksızlık aile işlevleri arttıkça, çocukların bağlanma güvenliği düzeyleri azalmaktadır.

Tablo 4.3.3. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Okul Öncesi Dönem Çocuklarının DDÖ'den ve Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları

Boyut		Problem Çözme	İletişim	Roller	Duygusal Tepki Verebilme	Gereken İlgiyi Gösterme	Davranış Kontrolü	Genel Fonk.
Dayanısızlık /Olumsuzluk	r p	,050 ,582	,278 ,002*	,301 ,001*	,245 ,006*	,240 ,007*	,218 ,014*	,332 ,000*
Duygu Düzenleme	r p	-,164 ,068	-,246 ,006*	-,315 ,000*	-,317 ,000*	-,213 ,017*	-,326 ,000*	-,297 ,001*

*p<.05

Tablo 4.3.3'te görüldüğü gibi, *DDÖ'nün* alt boyutlarından *Dayanısızlık/Olumsuzluk* ile *ADÖ'nün* alt boyutlarından *Problem Çözmeden* ($r=.050$; p>.05) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. *DDÖ'nün* alt boyutlarından *Dayanısızlık/Olumsuzluk* ile *ADÖ'nün* alt boyutlarından *İletişim*

($r=.278$; $p<.05$), *Roller* ($r=.301$; $p<.05$), *Duygusal Tepki Verebilme* ($r=.245$; $p<.05$), *Gereken İlgiyi Gösterebilme* ($r=.240$; $p<.05$), *Davranış Kontrolü* ($r=.218$; $p<.05$) ve *Genel Fonksiyonlardan* ($r=.332$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı, pozitif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocuklardaki dayanıksızlık/olumsuzluk düzeyleri arttıkça aile işlevlerinden iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyon düzeylerinde sağlıksızlık artmaktadır. *DDÖ'nün* alt boyutlarından *Duygu Düzenleme* ile *ADÖ'nün* alt boyutlarından *Problem Çözmeden* ($r=-.164$; $p>.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. *DDÖ'nün* alt boyutlarından *Duygu Düzenleme* ile *ADÖ'nün* alt boyutlarından *İletişim* ($r=-.246$; $p<.05$), *Roller* ($r=-.315$; $p<.05$), *Duygusal Tepki Verebilme* ($r=-.317$; $p<.05$), *Gereken İlgiyi Gösterebilme* ($r=-.213$; $p<.05$), *Davranış Kontrolü* ($r=-.326$; $p<.05$) ve *Genel Fonksiyonlardan* ($r=-.297$; $p<.05$) alınan puanlar arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı, negatif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocuklardaki duygu düzenleme düzeyleri azaldıkça aile işlevlerinden iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyon düzeylerinde sağlıksızlık artmaktadır.

4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt amacı çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* okul öncesi dönem çocuklarının; bağlanma stilleri ile duygu düzenleme becerileri arasında, çocukların bağlanma stilleri ile ailelerinin aile işlevleri arasında ve çocukların duygu düzenleme becerileri ile ailelerinin aile işlevleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Dördüncü alt amaca ilişkin bulgular Tablo 4.4.1-4.4.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.4.1. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurmayan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının TOBAHÖ ve DDÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları

Boyut		Dayanısızlık/Olumsuzluk	Duygu Düzenleme
Bağlanma Güvenliği	r	-,196	,292
	p	,029*	,001*

*p<.05

Tablo 4.4.1'de görüldüğü gibi, *TOBAHÖ* ile *DDÖ'nün* alt boyutlarından *Dayanısızlık/Olumsuzluktan* ($r=-,196$ $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif; *Duygu Düzenlemeden* ($r=,292$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* çocuklardaki bağlanma güvenliği düzeyleri arttıkça dayanısızlık/olumsuzluk düzeyleri azalmakta; duygu düzenleme düzeyleri artmaktadır.

Tablo 4.4.2. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurmayan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının TOBAHÖ'den ve Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları

Boyut		Problem Çözme	İletişim	Roller	Duygusal Tepki Verebilme	Gereken İlgiyi Gösterme	Davranış Kontrolü	Genel Fonk.
Bağlanma Güvenliği	r	-,153	-,396	-,393	-,427	-,194	-,317	-,506
	p	,088	,000*	,000*	,000*	,030*	,000*	,000*

*p<.05

Tablo 4.4.2'de görüldüğü gibi, *TOBAHÖ* ile *ADÖ'nün* alt boyutlarından *Problem Çözmeden* ($r=-,153$; $p>.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. *TOBAHÖ* ile *ADÖ'nün* alt boyutlarından *İletişim* ($r=-,396$; $p<.05$), *Roller* ($r=-,393$; $p<.05$), *Duygusal Tepki Verebilme* ($r=-,427$; $p<.05$), *Gereken İlgiyi Gösterebilme* ($r=-,194$; $p<.05$), *Davranış Kontrolü* ($r=-,317$; $p<.05$) ve *Genel Fonksiyonlardan* ($r=-,506$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı, negatif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* çocuklardaki bağlanma güvenliği düzeyleri azaldıkça aile işlevlerinden problem

çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyon düzeylerinde sağlıksızlık artmaktadır.

Tablo 4.4.3. Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurmayan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının DDÖ'den ve Ailelerinin ADÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları

Boyut		Problem Çözme	İletişim	Roller	Duygusal Tepki Verebilme	Gereken İlgiyi Gösterme	Davranış Kontrolü	Genel Fonk.
Dayanısızlık/ Olumsuzluk	r	,020	,255	,447	,194	,312	,270	,305
	p	,828	,004*	,000*	,030*	,000*	,002*	,001*
Duygu Düzenleme	r	-,266*	-,269	-,395	-,311	-,368	-,217	-,403
	p	,003	,002*	,000*	,000*	,000*	,015*	,000*

*p<.05

Tablo 4.4.3'te görüldüğü gibi, *DDÖ'nün* alt boyutlarından *Dayanısızlık/Olumsuzluk* ile *ADÖ'nün* alt boyutlarından *Problem Çözmeden* ($r=.020$; $p>.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. *DDÖ'nün* alt boyutlarından *Dayanısızlık/Olumsuzluk* ile *ADÖ'nün* alt boyutlarından *İletişim* ($r=.255$; $p<.05$), *Roller* ($r=.447$; $p<.05$), *Duygusal Tepki Verebilme* ($r=.194$; $p<.05$), *Gereken İlgiyi Gösterebilme* ($r=.312$; $p<.05$), *Davranış Kontrolü* ($r=.270$; $p<.05$) ve *Genel Fonksiyonlardan* ($r=.305$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı, pozitif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* çocuklardaki dayanısızlık/olumsuzluk düzeyleri arttıkça aile işlevlerinden problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyon düzeylerinde sağlıksızlık artmaktadır. *DDÖ'nün* alt boyutlarından *Duygu Düzenleme* ile *ADÖ'nün* alt boyutlarından *Problem Çözme* ($r=-.266$ $p<.05$), *İletişim* ($r=-.269$; $p<.05$), *Roller* ($r=-.395$; $p<.05$), *Duygusal Tepki Verebilme* ($r=-.311$; $p<.05$), *Gereken İlgiyi Gösterebilme* ($r=-.368$; $p<.05$), *Davranış Kontrolü* ($r=-.217$; $p<.05$) ve *Genel Fonksiyonlardan* ($r=-.403$; $p<.05$) alınan puanlar arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı, negatif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre psikiyatri kliniğine *başvurmayan* çocuklardaki duygu düzenleme düzeyleri azaldıkça aile işlevlerinden problem

çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyon düzeylerinde sağlıksızlık artmaktadır.

4.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt amacı, okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stillerinin frekans ve yüzde dağılımlarını belirlemeye yöneliktir. Beşinci alt amaca ilişkin bulgular Tablo 4.5'te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Çocukların Bağlanma Stillere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	Bağlanma Stilleri	f	%
Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran	Güvenli	22	8,8
	Kaçınmalı	59	23,6
	Negatif	44	17,6
		125	50,0
Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvurmayan	Güvenli	69	27,6
	Kaçınmalı	40	16,0
	Negatif	16	6,4
		125	50,0
Toplam	Güvenli	91	36,4
	Kaçınmalı	99	39,6
	Negatif	60	24
		250	100,0

Tablo 4.5'te görüldüğü gibi çocukların %36,4'ü (91) güvenli bağlanma, %39,6'sı (99) kaçınmalı bağlanma, %24'ü (60) ise negatif bağlanma stiline sahiptir. Gruplar arası dağılıma bakıldığında ise;

- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocukların %23,6'sı (59) kaçınmalı bağlanma, %17,6'sı (44) negatif bağlanma, %8,8'i (22) güvenli bağlanma stiline sahiptir.
- Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* çocukların %27,6'sı (69) güvenli bağlanma, %16'sı (40) kaçınmalı bağlanma, %6,4'ü (16) negatif bağlanma stiline sahiptir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Çocukların duygu düzenleme becerileri çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Buna göre; çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocukların *başvurmamış* olanlara göre dayanıksızlık-olumsuzluk düzeylerinin yüksek olduğu saptanırken, duygu düzenleme düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır.

Çocukların ailelerinin aile işlevleri çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Buna göre çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların ailelerinin problem çözmeye, iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne, genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri *başvurmamış* olan çocukların ailelerine göre daha yüksektir.

Çocukların bağlanma güvenliği düzeylerinin çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Buna göre, çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların *başvurmamış* olanlara göre bağlanma güvenliği düzeyi daha düşüktür.

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin, aile işlevlerinin ve bağlanma güvenliği düzeylerinin çocuk psikiyatri kliniğine başvuru sebebine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır.

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma güvenliği düzeyi ile dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki

saptanmazken; duygu düzenleme düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre; çocuk psikiyatri kliniğine başvuran çocukların bağlanma güvenliği düzeyleri arttıkça duygu düzenleme düzeyleri de artmaktadır.

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma güvenliği düzeyi ile ailelerinin aile işlevleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre; ailelerin problem çözmeye, iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri arttıkça çocukların bağlanma güvenliği düzeyleri azalmaktadır.

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocukların ailelerinin problem çözmeye yönelik sağlıklı aile işlevleri ile çocukların dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri ve duygu düzenleme düzeyleri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bundan farklı olarak çocukların ailelerinin iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri ile çocukların dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri arasında pozitif yönlü; duygu düzenleme düzeyleri arasında ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre ailelerin iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri arttıkça çocukların dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri artmakta; duygu düzenleme düzeyleri ise azalmaktadır.

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma güvenliği düzeyleri ile dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri arasında negatif yönlü; duygu düzenleme düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre çocukların bağlanma güvenliği düzeyleri arttıkça, dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri azalmakta; duygu düzenleme düzeyleri ise artmaktadır.

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* çocukların bağlanma güvenliği düzeyleri ile ailelerinin problem çözmeye ilişkin sağlıklı aile işlevleri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bundan farklı olarak çocukların bağlanma güvenliği düzeyleri ile ailelerinin iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri arasında negatif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre ailelerin iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel

fonksiyonlara ilişkin sağlıksız aile işlevleri arttıkça çocukların bağlanma güvenliği düzeyi azalmaktadır.

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* okul öncesi dönem çocuklarının dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri ile ailelerinin problem çözmeye ilişkin sağlıksız aile işlevleri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bundan farklı olarak ailelerin iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıksız aile işlevleri ile çocukların dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri arasında pozitif yönlü; duygu düzenleme düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre ailelerin iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıksız aile işlevleri arttıkça çocukların dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri artmakta; duygu düzenleme düzeyleri azalmaktadır.

Okul öncesi dönem çocuklarının %36,4'ü (91) güvenli bağlanma, %39,6'sı (99) kaçınmalı bağlanma, %24'ü (60) ise negatif bağlanma stiline sahiptir. Gruplar arası dağılıma bakıldığında ise; çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocukların %23,6'sı (59) kaçınmalı bağlanma, %17,6'sı (44) negatif bağlanma, %8,8'i (22) güvenli bağlanma stiline sahiptir. Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* çocukların %27,6'sı (69) güvenli bağlanma, %16'sı (40) kaçınmalı bağlanma, %6,4'ü (16) negatif bağlanma stiline sahiptir.

5.2. Tartışma

5.2.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Tartışma

Çocukların duygu düzenleme becerileri çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Buna göre; çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocukların *başvurmamış* olanlara göre dayanıksızlık-olumsuzluk düzeylerinin yüksek olduğu saptanırken, duygu düzenleme düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır.

Literatür incelendiğinde bu araştırmayı destekler nitelikte bir araştırma bulunmuştur. Kayhan-Aktürk'ün (2015) araştırmasında, çocukların duygu düzenleme becerilerinin herhangi bir soruna ilişkin uzmana yönlendirilme ve psikolojik destek alma durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Buna göre; herhangi bir

yerden psikolojik destek alan çocukların duygu düzenleyememe puanlarının, psikolojik destek almayan çocuklara oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocukların psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre ailelerinin işlevlerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Buna göre çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların ailelerinin problem çözmeye, iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne, genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri, çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmamış* olan çocukların ailelerine göre daha yüksektir.

Literatür incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarında; aile işlevleri değişkeninin, çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığı ile ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Çocukların bağlanma güvenliği düzeylerinin çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Buna göre, çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmuş* olan çocukların *başvurmamış* olanlara göre bağlanma güvenliği düzeyi daha düşüktür.

Çocuk psikiyatri kliniğine başvuran okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri ile ilgili ise araştırmayı destekler nitelikte bir çalışma bulunmaktadır. Taş-Zalluhoğlu'nun (2015) yaptığı çalışmada; çocuk psikiyatri kliniğine başvuran çocukların bağlanma örüntülerinin kaçınma boyutundan yüksek puan aldıkları, kliniğe başvurmayan çocukların ise güvenli bağlanma puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur.

Çocukların bağlanma güvenliği düzeylerinin, duygu düzenleme becerilerinin ve aile işlevlerinin çocuk psikiyatri kliniğine başvurma durumuna göre farklılaşması; güvenli bağlanmaya, duygu düzenleme becerilerine ve sağlıklı aile işlevlerine sahip olmanın, çocuğun psikolojik durumunun iyi olmasındaki önemini açığa çıkarmaktadır.

Araştırma sonucunda çocuk psikiyatri kliniğine başvuran çocukların başvurmayanlara göre bağlanma güvenliği ve duygu düzenleme düzeylerinin daha düşük, aile işlevlerinin ise sağlıklı yönde olması beklenen bir durumdur ve beklentilerin bulgulara yansıdığı sonucuna varılmıştır.

5.2.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Tartışma

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin, aile işlevlerinin ve bağlanma güvenliği düzeylerinin çocuk psikiyatri kliniğine başvuru sebebine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır.

Literatür incelendiğinde, konu ile ilgili yapılmış bir çalışma bulunamamıştır. Çocukların kliniğe başvurma sebepleri; seperasyon anksiyetesi, davranış bozuklukları ve okula uyum problemi şeklinde ele alınmıştır. Çocukların ve ailelerin kliniğe başvurma sebepleri birinci alt amaca ilişkin sonuçlar açısından da değerlendirildiğinde; çocuk psikiyatri kliniğine başvuran çocukların başvurmayan çocuklara göre daha sağlıklı aile işlevlerinin olduğu bir aile ortamında bulunmaları, bağlanma güvenliğinin ve duygu düzenleme becerilerinin daha düşük düzeyde olması; kliniğe başvuru sebeplerinin meydana gelmesine neden olduğu ve başvuru nedenlerinin birbirleriyle olan bağlantısı doğrultusunda aralarında anlamlı farklılıklar oluşmadığı düşünülmüştür.

5.2.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Tartışma

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma güvenliği düzeyi ile dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmazken; duygu düzenleme düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre; çocuk psikiyatri kliniğine başvuran çocukların bağlanma güvenliği düzeyleri arttıkça duygu düzenleme düzeyleri de artmaktadır. Dayanıksızlık-olumsuzluk alt boyutu; harekete geçme, tepkisellik gibi unsurları içermektedir.

Literatür incelendiğinde araştırma sonucunu destekleyen bir çalışma bulunmaktadır. Taş-Zalluhoğlu (2015) çocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmayan çocuklarla yaptığı çalışmanın sonucunda, bağlanma örüntüleri değişkenini ölçmek amaçlı kullandığı Güvenli Yer Senaryoları Testi'nin bağlanma ve tepkisellik alt boyutlarında, klinik gruba ilişkin anlamlı bir farklılık elde edememiştir. Duygu düzenleme alt boyutu ise; uygun davranışı sergileme, ifade edebilme, empati kurabilme gibi becerileri kapsamaktadır ve bunun güvenli bağlanma ile ilişkisinin olabileceği düşünülmektedir. Thompson (2000) erken çocukluk dönemindeki

bağlanmanın; duyguların düzenlenmesi, anlamlandırılması ve ifade edilmesi ile ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Shorey'e (2009) göre; güvenli bağlanan çocuklar, duygularını düzenleme konusunda daha iyi bir beceriye sahiptirler. Bir tehdit unsuruyla karşılaştıklarında, ebeveynleri onlar için güven temeli haline gelmektedirler. Böylece çocuklarda rahatlık ve güven unsuru oluşmakta, buna bağlı olarak da olumsuz duyguları düzenleyebilmekte ve yönetilebilmektedirler (Yıldız, 2014: 177).

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma güvenliği düzeyi ile aile işlevleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre; çocukların problem çözmeye, iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri arttıkça bağlanma güvenliği düzeyleri azalmaktadır.

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* okul öncesi dönem çocuklarının problem çözmeye yönelik sağlıklı aile işlevleri ile dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri ve duygu düzenleme düzeyleri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bundan farklı olarak çocukların iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri ile dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri arasında pozitif yönlü; duygu düzenleme düzeyleri arasında ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre çocukların iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri arttıkça dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri artmakta; duygu düzenleme düzeyleri ise azalmaktadır.

Literatür incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri ile aile işlevleri ve aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi, klinik bir grupta inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırma sonucuna göre aile üyelerinden her birinin belirli sorumluluklara sahip olması, bu sorumluluklarını yerine getirmesi, maddi ve manevi kaynakların kullanımı, temel ihtiyaçların belirlenmesi ve sağlanması gibi işlevlerinin sağlıklı yönde olması; böyle bir aile ortamında yetişen çocuklarda da güvenli bağlanmanın oluşması, bunun yanı sıra duygu düzenleme becerilerine sahip olması ile ilişkilendirilebilir.

5.2.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Tartışma

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma güvenliği düzeyleri ile dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri arasında negatif yönlü; duygu düzenleme düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre çocukların bağlanma güvenliği düzeyleri arttıkça, dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri azalmakta; duygu düzenleme düzeyleri ise artmaktadır.

Bağlanma teorisi ve duygu düzenleme arasındaki ilişkiye bakıldığında; bağlanmanın duygu düzenleme üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bilinmektedir. Gross ve Thompson (2007) bağlanma faktörlerinin, duygu düzenlemenin gelişmesinde önemli bir unsur olduğu belirtmektedir (Gross ve Thompson, 2007: 19). Cassidy'e (1994) göre; güvenli bağlanma gerçekleştiren bir çocuk, duygularını daha rahat bir şekilde düzenleyebilmektedir. Allen ve Miga (2010), kişilerdeki duygu düzenleme becerilerinin oluşmasındaki etkili olan durumun, çocukluk döneminde güvenli bağlanma davranışının meydana gelmesi olduğunu öne sürmüşlerdir (Allen ve Miga, 2010: 187).

Bu ifadelerin yanı sıra araştırmada ortaya çıkan bu sonucu destekler nitelikte olan çalışmalar da mevcuttur (Contreras, vd., 2000; Kullik ve Peterman, 2013; Kerns, vd., 2007; Roque, vd., 2013). Şahin'in (2015) yapmış olduğu çalışmada; güvenli bağlanma stiline sahip çocukların, negatif ve kaçınmalı bağlanma stiline sahip çocuklara göre daha yüksek duygu düzenleme becerilerine sahip olduğunu bulunmuştur. Kogan'ın (1997) çocukların anne-babalarına bağlanmaları ile duygu düzenleme yöntemleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, annelerine güvenli bağlanan çocukların duygularını daha iyi düzenleyebildikleri sonucuna ulaşmıştır (Yıldız, 2014: 180). Ural ve arkadaşlarının (2015) yaptığı araştırmada, anneleri ile güvenli bağlanma gerçekleştiren çocukların duygu düzenleme becerileri daha yüksek düzeyde, buna karşın dayanıksızlık-olumsuzluk düzeylerini ise daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* çocukların bağlanma güvenliği düzeyleri ile problem çözmeye ilişkin sağlıklı aile işlevleri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bundan farklı olarak çocukların bağlanma güvenliği düzeyleri ile iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri arasında negatif

yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre çocukların iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri arttıkça bağlanma güvenliği düzeyi azalmaktadır.

Literatür incelemesi yapıldığında okul öncesi dönem çocuklarındaki bağlanma stilleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma bulunamamıştır. Farklı yaş grubuyla ise yapılan bir araştırma bulunabilmiştir. Caffery (1999); üniversite öğrencilerinin aile işlevlerinin, bağlanma güvenlikleri üzerindeki etkisini incelediği araştırmasında, öğrencilerin duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, iletişim ve roller alt boyutlarında sağlıklı aile işlevselliğinin, güven boyutundan yüksek puan almaya etkisi olduğunu belirlemiştir (Sözüğeçer, 2011: 49).

Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* okul öncesi dönem çocuklarının dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri ile problem çözmeye ilişkin sağlıklı aile işlevleri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bundan farklı olarak çocukların iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri ile dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Buna göre çocukların iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri arttıkça dayanıksızlık-olumsuzluk düzeyleri artmaktadır. Çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* okul öncesi dönem çocuklarının problem çözmeye, iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri ile duygu düzenleme düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre çocukların problem çözmeye, iletişime, rollere, duygusal tepki verebilmeye, gereken ilgiyi göstermeye, davranış kontrolüne ve genel fonksiyonlara ilişkin sağlıklı aile işlevleri arttıkça duygu düzenleme düzeyleri azalmaktadır.

Literatür incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerileri ve aile işlevleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırma sonucuna göre çocuğun aile ortamı içerisinde uygun rollere sahip olması, diğer aile üyeleriyle ve çevresindeki kişilerle etkili iletişim kurabilmesi, sevgi, mutluluk, kızgınlık veya üzüntü gibi duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi,

duygularına uygun tepkiler verebilmesi, bu duygularını kontrol edebilmesi, yönetebilmesi gibi becerileri sağlıklı işlevlere sahip bir aile ortamında gerçekleştirebileceği düşünülmüştür. Bu çerçevede, araştırma sonucu beklenen bir durumdur.

5.2.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Tartışma

Okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stillerinin dağılımı incelendiğinde; kaçınmalı bağlanma gösteren çocuklar % 39.6'lık bir oranla en büyük grubu oluşturmaktadır. Çocukların % 36.4'ü güvenli bağlanma, % 24'ü ise negatif bağlanma stiline sahiptir. Güvenli ve güvensiz bağlama dağılımlarına bakıldığında çocukların; % 63.6'lık bir oranla güvensiz bağlanma stiline sahip oldukları, % 36.4'ünün güvenli bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Gruplar arası dağılıma bakıldığında ise çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocukların % 23.6'lık en yüksek oranla kaçınmalı bağlanma stiline sahip oldukları, çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* çocukların ise % 27.6'lık en yüksek oranla güvenli bağlanma stiline sahip oldukları saptanmıştır. Literatür incelendiğinde bu araştırmanın sonucunu destekleyen ya da bu sonuçtan farklı sonuçlar elde eden çalışmalar bulunmaktadır.

Cassidy (1988) tarafından Amerika'da yapılan, altı yaş çocuklarında bağlanma ve öz benlik ilişkisinin incelendiği araştırma sonucunda çocukların % 42'sinde güvenli % 58'sinde güvensiz bağlanma tespit edilmiştir. Seven (2006) araştırmasında; % 60 ile kaçınmalı bağlanma gösteren çocukların büyük bir grubu oluşturduğunu; çocukların % 19.1'inin güvenli ve % 20.9'unun ise negatif bağlanan grubunu oluşturduğunu saptamıştır. Güvenli, kaçınma ve negatif bağlanma oranlarına bakıldığında çocukların % 80.9'unu güvensiz, % 19.1'inin ise güvenli olduğu belirlenmiştir. Geçin (2016) çalışmasında anasınıfına devam eden çocukların bağlanma durumu dağılımı incelendiğinde, kaçınma bağlanması gözlenen çocukların % 70 ile en büyük grup olduğu görülmüştür. Bunun yanında güvenli bağlananlar % 21 ve negatif bağlananlar % 9 olarak gözlemlenmiştir. Güvenli, kaçınma ve negatif bağlanma oranlarına bakıldığında çocukların % 79'unun güvensiz, % 21'inin ise güvenli olduğu belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmalar, araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Cohn (1990) yaptığı araştırmada altı yaşındaki Amerikan çocuklarının % 55'inin güvenli % 45'inin ise güvensiz olduğunu saptamıştır. Türköz (2007), BÖTT ile yapılan sınıflamaya göre, güvenli bağlananların oranı % 80.5 güvensiz bağlananların oranı ise % 19.5 olarak bulmuştur. Kaymak'ın (2015) yaptığı araştırmaya göre; çocukların % 37'si güvensiz bağlanma, % 63'ü güvenli ise bağlanma davranışı sergilemektedir.

Araştırma sonucunda çocuklardaki bağlanma stillerinin en büyük grubunu, kaçınmalı bağlanma stiline sahip çocukların olduğu görölmektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasında; örneklemin yarısının belli şikayetler doğrultusunda çocuk psikiyatri kliniğine başvuran çocuklar ile ailelerden oluşmasının etken olabileceği düşünölmüştür. Ayrıca çocuk psikiyatri kliniğine başvurmayan gruptaki ailelerinin de çocuklarıyla olan ilişkilerinde ve tutumlarında farklılıkların olabileceği, bu farklılıklar doğrultusunda da çocuklarda kaçınmalı bağlanma stili oluşabileceği ve bu durumun da genel sonucu etkileyebileceği düşünölmüştür. Gruplar arası dağlımda ise; çocuk psikiyatri kliniğine *başvuran* çocukların en yüksek oranının kaçınmalı bağlanma stilinde ve çocuk psikiyatri kliniğine *başvurmayan* çocukların ise en yüksek oranının güvenli bağlanma stilinde bulunması, beklentilerin bulgulara yansıdığını göstermektedir.

5.3. Öneriler

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri, duygu düzenleme becerileri ve aile işlevleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve bağlanma stillerinin, duygu düzenleme becerilerinin ve aile işlevlerinin çocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmayan çocuklara göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar çerçevesinde öneriler sunulmuştur.

5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Literatür incelendiğinde okul öncesi dönem çocukları ve ailelerine ilişkin bağlanma, duygu düzenleme ve aile işlevleri ile ilgili çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu, çoğunlukla daha büyük yaş gruplarıyla çalışmalar yapıldığı saptanmıştır. Bunun haricinde araştırmaya klinik grup dahil edilerek çocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmayan çocuklar ve aileleri arasında, bu değişkenlerin

incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda literatürde, klinik örneklemlerin kullanıldığı çalışmaların artırılması önerilmektedir.

- Araştırmaya dahil edilen ocuk psikiyatri kliniğine başvuran çocukların ve ailelerin örneklemleri, kliniğe belirli şikayetlerle başvuranlar arasından seçilmiş ancak belirli bir tanı ölçütüne dayandırılmamıştır. Bu bakımdan ocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmayan çocukların bazı özelliklerinin benzer olabileceği ve ocuk psikiyatri kliniğine başvuran çocukların başvuru şikayetlerinin de birbiriyle bağlantılı olabileceği, bu durumların da anlamlı farklılıkların oluşmamasına etken olmuş olabileceği düşünölmüştür. Bu açıdan düşünöldüğünde daha sonraki araştırmalar için, kliniğe başvuran grubun belirli tanı ölçütü kriterleri çerçevesinde seçilerek araştırmaya alınması önerilmektedir.
- ocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmayan çocuklar arasında bazı özelliklerin benzer olabilmesi; ailelerin, gerektiğinde uzman desteği alabilmesi adına önemli bir etkidir. Ancak araştırmaya, okul öncesi dönem çocuklarının dahil edildiği düşünöldüğünde; anne ve babaların, çocuklarında herhangi bir problem gözlemleseler dahi, çocuğun yaş durumundan dolayı uzman desteğine başvurmamış olabileceği söylenebilir. Özellikle ilkokul sürecinde davranış veya uyum problemlerine yönelik ebeveyn şikayetlerinin arttığı gözlenmektedir. Anne ve babaların, çocuğun daha önceki yaşlarında, sürecin geçici olduğunu düşünerek uzman desteği alma konusunda adım atmamış olabileceğinin bir olasılık olduğu düşünölmektedir. Tüm bunların yanı sıra ailenin, sağlık hizmetlerine ulaşabilmesi yönünden koşulların ne düzeyde yeterli olduğu da değerlendirilmelidir. Bu olası değerkenlerin ele alındığı çalışmalar yapılabilir.
- Çocuklardaki bağlanma stillerinin, anneye karşı bağlanmalarının, bu bağlanmaların çocukların duygu düzenlemelerine etkilerinin incelendiği pek çok araştırma bulunmaktadır. Ancak aile işlevlerinin genel çerçevede değerlendirilerek babaların da dahil edildiği çalışmalar ikinci planda kalmaktadır ve oldukça kısıtlıdır. Bu nedenle annelerin olduğu kadar babaların da çocukların bağlanma, duygu düzenleme ve aile işlevleri üzerinde hangi özellikleri bakımından etkisinin olduğunu anlamaya yönelik çok sayıda araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmaların da artırılması önerilmektedir.

- Sadece İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde yapılan bu araştırmanın farklı illerde de yapılması ve sonuçların farklı illerdeki yaşam koşulları değerlendirilerek, farklı sosyo demografik değişkenler açısından da karşılaştırılması önerilmektedir.
- Bu çalışmada anlamlı farklılıkları incelemeye yönelik sonuçların oluşması açısından, örneklemin yeterli sayıya ulaşmış olduğu görülmektedir. Ancak bu bağlamda daha geniş ve çeşitli gruplarla da karşılaştırma yapılması yararlı olabilir.
- Araştırma kapsamında incelenen çocukların bağlanma stilleri, duygu düzenleme becerileri ve ailelerinin aile işlevleri ile ilgili daha güvenilir sonuçlar elde etmek adına, boylamsal çalışmalar yapılabileceği düşünülmektedir. Çocuklar, okul öncesi süreçte takip edilebilir ve sonraki yıllarda oluşan farklılıklar ele alınabilir.

5.3.2. Anne-Babalara Ve Eğitimcilere Yönelik Öneriler

- Bağlanma, çocuğun gelişim süreci içerisindeki ilk sosyal-duygusal deneyimdir. Bebeklik döneminde birincil bakım veren kişiye karşı bağlanmanın meydana geldiği düşünüldüğünde, çocuğun ilk olarak anneyle sonrasında da babayla etkileşime girdiği öngörülmektedir. Bu açıdan anne babalar; çocuğun özellikle temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda duyarlı olmalı, sevgi, ilgi gibi duygularını çocuklarına yansıtmalı ve tutarlı davranışlar sergilemelidir.
- Çocukların, anne ve babalarını davranışsal açıdan da rol model aldıkları düşünüldüğünde; çocuğun içinde yaşadığı ailenin de sağlıklı işlevlere sahip olması oldukça önemlidir. Çocuklar aile içerisinde, anne ve babalarından gördükleri davranış kalıplarını benimsemekte ve sergilemektedirler. Bu nedenle anne ve babalar; aile içerisindeki rollerine yönelik görevlerinin ve sorumluluklarının farkına varmalı, iletişim, duygusal tepki verebilme, problem çözme gibi temel aile dinamikleri ile ilgili konularda bilinçlenmeli ve uygun davranışlarda bulunmalıdır. Bu sayede çocukların da sosyal-duygusal açıdan gelişimleri desteklenmiş olup, doğru duygu ve davranışlar sergileyebilecekleri düşünülmüştür.
- Anne ve babalar, çocuklarının gelişimlerini her yönden desteklemek adına rehberliğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu açıdan anne babalar; çocuklarının

gelişimleriyle ilgili çeşitli kurs, sempozyum, panel, konferans gibi etkinliklere katılmak suretiyle kendilerini geliştirme fırsatını edinebilirler. Bunun yanı sıra çeşitli kurum ve kuruluşların bünyesinde açılan aile eğitimlerine de katılabilirler.

- Çocukların gelişimlerinde anne-babaları ve içinde buldukları aile ortamı önemli bir unsurdur. Bunun yanı sıra aile ortamı dışında çocukların en çok vakit geçirdikleri yer okul ortamı ve kişi ise öğretmenleridir. Bu bakımdan öğretmenlerin de bağlanma ve duygu düzenleme gibi konularda belirli bir bilgiye sahip olması oldukça önemlidir. Eğitimcilerin de bu konularda, ilgili eğitimlere katılım sağlamaları önerilmektedir.
- Eğitimcilerin eğitime katılımının yanı sıra edindikleri bilgileri ailelere aktarmaları da oldukça önemlidir. Özellikle çocuğa yaklaşım, çocuğun içinde bulunduğu aile ortamının sağlıklı işlevlere sahip olması, etkili iletişim kurabilme, ailenin problemlerini çözebilmesi, çocuğa uygun rol model olma, aile üyelerinin görev ve sorumlulukları, güvenli bağlanma davranışı, çocukların duygularını ifade edebilmesi gibi birçok konuda aileyi bilinçlendirmelidirler. Bu konularla ilgili farkındalık ve duyarlılık arttırmak amacıyla; el kitabı, broşür veya afiş hazırlayabilir ve bunları ailelere dağıtabilirler.

5.3.3. Kamu Kurum Ve Kuruluşları İle Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Öneriler

- Çocukların gelişim alanlarının her açıdan desteklenmesi oldukça önemlidir. Araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı gibi çocuğun okul öncesi eğitim alması; bağlanma güvenliği, duygu düzenleme becerilerinin kazanımı gibi birçok konuda gelişimini destekler niteliktedir. Bu bakımdan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okul öncesi kurumların sayısının artırılması, çocukların okul öncesi eğitim alabilmeleri için özellikle maddi koşulların düzenlenmesi ve kurumlardaki mevcut olan kalitenin artırılması önerilmektedir.
- Milli Eğitim Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı başta olmak üzere ilgili tüm birimler tarafından hazırlanan önleme odaklı mevzuat, stratejik eylem planı gibi belgelerde farklı aile eğitimi yaklaşımlarının oluşturulması önerilmektedir.

- Ailelerin bağlanma, duygu düzenleme veya sağlıklı aile işlevlerine sahip olması gibi konularda bilinçlenmeleri için faydalı olan aile danışma merkezlerinin, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin veya anne-baba okullarının yurt içinde yaygınlaştırılması önerilmektedir. Bunun yanı sıra çocuklarla etkili iletişim, çocuk bakımı, duyguların ifade edilebilmesi gibi konularda toplumu bilinçlendirmeye yönelik seminer, konferans gibi kültürel faaliyetlerin, ilgili kurumlar tarafından desteklenmesi de önemli bir unsurdur.
- Okul öncesi dönemde veya daha sonraki eğitim sürecinde çocukların duygu düzenleme becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programlarının düzenlenmesinin; bunun yanı sıra bağlanma, duygu düzenleme, aile işlevleri gibi konular ile ilgili anne babalara yönelik yazılı veya görsel eğitim setlerinin hazırlanmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object Relations, Dependency And Attachment: A Theoretical Review Of The Infant-Mother Relationship. *Child Development*, 40(4): 969-1025.
- Ainsworth, M. D. S., vd. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study Of The Strange Solution*. NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Akbaba, G. (2017). *Beş Ve Altı Yaş Çocuklarının Duygu Düzenlemesinde Çocuk Mizacıyla Anne Davranışları Arasındaki Etkileşimin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akdağ, S. T. (2011). *Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Ebeveynlerin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki* (Uzmanlık Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Anabilim Dalı, Antalya.
- Akseki, E. (2017). *60 Ay ve Üzeri Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Bağlanma Stillерinin, Ahlaki Ve Sosyal Kural Algısı Ve Sosyal Davranışları İle İlişisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Allen, J. P. & Miga, E. M. (2010). Attachment In Adolescence: A Move To The Level Of Emotion Regulation. *Journal Of Social And Personal Relationship*, 27(2): 181-190.
- Altan, Ö. (2006). *The Effects Of Maternal Socialization And Temperament On Children's Emotion Regulation*. (Unpublished Master's Thesis). Graduate School Of Social Sciences, Koç University, İstanbul.
- Bacanlı, F. & Sürücü, M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri İle

- Ebeveyne Bağlanmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4): 679-700.
- Balcı, S. & Yılmaz, M. (2000). Çocukları Anaokuluna Devam Eden Annelere Verilen İletişim Becerileri Eğitiminin Ailenin İşlevlerine Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(14): 17-24.
- Beavers, R., & Hampson, R., B. (2000). The Beavers Systems Model Of Family Functioning. *Journal Of Family Therapy*, 22(2): 128-143.
- Ben-Naim, S., vd. (2013). An Experimental Study Of Emotion Regulation During Relationship Conflict Interactions: The Moderating Role Of Attachment Orientations. *Emotion*, 13(3): 506-519.
- Benware, J. P. (2013). *Predictors of Father-Child and Mother-Child Attachment in Two-Parent Families* (All Graduate Theses and Dissertations). Utah State University, Utah.
- Bihum, J. T., vd. (2002). Can The Family Assessment (FAD) Device Be Used With School Aged Children?. *Family Process*, 41(4): 723-731.
- Bolattekin, A. (2014). *Anne Babanın Bağlanma Stilleri, Anne Baba Tutumları Ve Çocuklarındaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment And Loss. Vol. 1: Attachment*, New York, NY: Basic Books.
- (1977). The Making And Breaking Of Aff Ectional Bonds: Aetiology And Psychopathology In The Light Of Attachment Theory. *British Journal Of Psychiatry*, 130(3), 201-210.
- (1980). *Attachment And Loss. Vol. 3: Loss Sadness & Depression*, London, NY: Hogarth Press.

- (1988). *A Secure Base: Parent-Child Attachment And Healthy Human Development*, NY: Basic Books.
- Bozkurt-Yükçü, Ş. (2017). *Bağımsız Anaokullarına Devam Eden Çocukların Duygu Düzenleme Ve Sosyal Problem Çözme Becerileri İle Ebeveynlerinin Duygusal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt-Yükçü, Ş. & Demircioğlu, H. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44): 442-466.
- Bretherton, I. (1992). The Origins Of Attachment Theory: John Bowlby And Mary Ainsworth. *Development Psychology*, (28): 759-775.
- Budak, S. (2017). *Psikoloji Sözlüğü* (5. basım). Ankara: Sanat Yayınları.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Özgüzelış Matbaası.
- (1993). *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın Ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., vd. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Calkins, S. D. & Johnson, M. C. (1998). Toddler Regulation Of Distress To Frustrating Events: Temperamental And Maternal Correlates. *Infant Behavior And Development*, 21(3): 379-395.
- Campos, J., Campos, R. ve Barrett, K. (1989). Emergent Themes In The Study Of Emotional Development And Emotion Regulation. *Developmental Psychology*, 25(3): 394-402.
- Canatan, K. & Yıldırım, E. (2011). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Carlson, S. M. & Wang, T. S. (2007). Inhibitory Control And Emotion Regulation In Preschool Children. *Cognitive Development*, 22(4): 489-510.

- Cassidy, J. (1988). Child-Mother Attachment And The Self In Six-Year-Olds. *Child Development*, 59(1): 121-134.
- (1994). Emotion Regulation: Influence Of Attachment Relationships. In N. A. Fox & J. J. Campos (Eds.), *The Development Of Emotion Regulation: Biological And Behavioral Considerations. Monographs Of The Society For Research In Child Development*, 59(2-3), 228–249.
- (1999). The Nature Of The Child's Ties. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications* (3-20). New York: Guilford.
- Chen, F. (2015). Parents' Perekhivaniye Supports Children's Development Of Emotion Regulation: A Holistic View. *Early Child Development And Care*, 185(6): 851-867.
- Cipriano, E. A. (2010). *Emotion Regulation In Children Exposed To Maltreatment: The Interplay Between Maltreatment Status, Parenting Quality, And Temperament*. (Unpublished Doctoral Dissertation). The Pennsylvania State University, Pennsylvania.
- Cohn, D. A. (1990). Child-Mother Attachment Of Six-Year-Olds And Social Competence At School. *Child Development*, 61(1): 152-162.
- Cole, P. M., Michel, M. K. ve Teti, L. O. D. (1994). The Development Of Emotion Regulation And Dysregulation: A Clinical Perspective. *Monographs Of The Society For Research In Child Development*, 59(2-3): 73-102.
- Cole, P. M., vd. (1996). Individual Differences In Emotion Regulation And Behavior Problems In Preschool Children. *Journal Of Abnormal Psychology*, 105(4): 518-529.
- Cole, P. M., Martin, S. E. ve Dennis, T. A. (2004). Emotion Regulation As A Scientific Construct: Methodological Challenges And Directions For Child Development Research. *Child Development*, 75(2): 317-333.

- Cole, P. M., vd. (2009). Preschoolers' Emotion Regulation Strategy Understanding: Relations With Emotion Socialization And Child Self Regulation. *Social Development*, 18(2): 324-352.
- Cole, P. M. (2014). Moving Ahead In The Study Of The Development Of Emotion Regulation. *International Journal Of Behavioral Development*, 38(2): 203-207.
- Contreras, J. M., vd. (2000). Emotion Regulation As A Mediator Of Associations Between Mother–Child Attachment And Peer Relationships In Middle Childhood. *Journal Of Family Psychology*, 14(1): 111-124.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan Ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çakıcı, S. (2006). *Alt Ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin Ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, E. (2017). *4-6 Yaş Çocukların Ekran Kullanımının, Ebeveyn Ekran Kullanımı Ve Aile İşlevleri İle İlişkisi* (Uzmanlık Tezi). Çukurova Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Adana.
- Daşçı, E. (2015). *Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Ebeveyn Kontrolü İle Akran İlişkileri Ve Akran Baskısı Arasındaki İlişkide Aracılık Rolünün İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demiral-Büküşoğlu, N. (2000). *Okul Fobisi Görülen Çocukların Ve Annelerinin Davranışsal Ve Aile İşlevleri Yönünden İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Demircioğlu, H. (2010). *Altı Yaşında Çocuğu Olan Annelere Uygulanan Aile Eğitimi Programının Aile İşlevleri Ve Anne Baba Tutumları İle Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim

Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Demircioğlu, H. ve Ömeroğlu, E. (2014). Eğitici Anne Eğitimi Ve Anneden Anneye Eğitim Yaklaşımlarının Annelerin Aile İşlevleri Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Üzerindeki Etkileri. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(4): 1439-1466.
- Deniz, M. E. (2006). Ergenlerde Bağlanma Stilleri İle Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22: 89-99.
- Diener, M. L., & Mangelsdorf, S. C. (1999). Behavioral Strategies For Emotion Regulation In Toddlers: Associations With Maternal Involvement And Emotional Expressions. *Infant Behavior And Development*, 22(4): 569-583.
- Doğan, M. (2006). *Genel Lise Öğrencilerinin Aile İşlevlerinin Ve Denetim Odaklarının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Doğanay-Koç, E. (2017). *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 60 Ay Ve Üzeri Çocukların Anne Bağlanma Stillerinin; Empatik, Duygusal Ve Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dönmez, A. (2000). Bağlanma: Yakın İlişkilerle İlgili Araştırmalar İçin Bir Çerçeve. *Türk Psikoloji Bülteni*, 16(17): 29-50.
- Durmuşoğlu-Saltalı, N. (2010). *Duygu Eğitiminin Okulöncesi Dönem Çocuklarının Duygusal Becerilerine Etkisi* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Eisenberg, N. & Spinrad, T. L. (2004). Emotion Related Regulation: Sharpening The Definition, *Child Development*, 75(2), 334-339.
- Epözdemir, B. (2013). *İlkokul Öğrencilerinin Ailelerinin Aile İşlevleri, Çocuğun Beslenmesindeki Tutum ve Davranışları İle Çocuğun Beden Kitle İndeksi*

- Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erürker, B. (2007). *Aileye Ve Parçalanmış Aileye Sahip 5-6 Yaş Çocuklarının Bilişsel İşlevlerinin Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fallon, B. J. & Bowles, T. V. (1997). The Effect Of Structure And Family Functioning On Adolescents' Perceptions Of Intimate Time Spent With Parents, Siblings, And Peers. *Journal Of Youth And Adolescence*, 26(1): 25-43.
- Fox N. A. & Calkins S. D. (2003). The Development Of Self-Control Of Emotion: Intrinsic And Extrinsic Influences. *Motivation And Emotion*, 27(1): 7-26.
- Garnefski, N., vd. (2002). Cognitive Coping Strategies And Symptoms Of Depression And Anxiety: A Comparison Between Adolescents And Adults. *Journal Of Adolescence*, 25(6): 603-611.
- Garner, P. W. & Spears, F. M. (2000). Emotion Regulation In Low-income Preschoolers. *Social Development*, 9(2): 246-264.
- Geçin, G. (2016). *5- 6 Yaş Çocukların Bağlanma Durumları İle Okul Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gelgör, F. Z. (2016). *Anne, Baba Ve Çocuk Tarafından Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Ve Kontrolünün Çocuğun Duygu Düzenleme Becerisi İle İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Görgü, E. (2015). *Okula Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Bağlanma Biçimleri ve Sosyal Davranışları İle Annelerinin Bağlanma Biçimi Ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Greig, A. & Howe, D. (2001). Social Understanding, Attachment Security Of Preschool Children And Maternal Mental Health. *British Journal Of Developmental Psychology*, 19(3): 381-393.
- Gross, J. J. (1998). The Emerging Field Of Emotion Regulation: An Integrative Review. *Review Of General Psychology*, 2(3): 271-299.
- (2008). Emotion Regulation. In M. Lewis, J. M. Haviland-Jones, & L. F. Barrett (Eds.), *Handbook Of Emotions*, New York: Guilford Press, 497-512.
- Gross, J. J., Richards, J. M. ve John, O. P. (2006). Emotion Regulation In Everyday Life. In D. K. Snyder, J. A. Simpson and J. H. Hughes (Eds.), *Emotion Regulation In Couples And Families: Pathways To Dysfunction And Health*, Washington DC: American Psychological Association, 13-35.
- Gross, J. J. & Thompson, R. A. (2007). Emotion Regulation: Conceptual Foundations. In Gross, J. J. (Eds.), *Handbook Of Emotion Regulation*, New York: Guilford Pres, 3-24.
- Günalp, A. (2007). *Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güneş, N. (2017). *0-6 Yaş Arası Çocukların Gelişim Düzeyleri İle Annelerinin Aile İşlevleri Ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma Stilleri Ve Zihinsel Modellerin Kuşaklararası Aktarımında Anababalık Stillerinin Rolü* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hatano, G., Okada, N. ve Tanabe H. (2000). *Affective Minds*, Usa: Elsevier Health Sciences.
- Hazan, C. & Shaver, P. R. (1990). Love And Work: An Attachment Theoretical Perspective. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 59(2): 270–280.

- (1994). Attachment As An Organizational Framework For Research On Close Relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1): 1-22.
- Houtmeyers, K. A. (2000). *Attachment Relationship And Emotional Intelligence In Preschoolers*. (Phisology D. Thesis). University of Windsor, Canada.
- Hughes, A. A., Hedtke, K. A. and Kendall, P. C. (2008). Family Functioning In Families Of Children With Anxiety Disorders. *Journal Of Family Psychology*, 22(2): 325-328.
- Humber, N. & Moss, E. (2005). The Relationship Of Preschool And Early School Age Attachment to Mother-Child Interaction. *American Journal Of Orthopsychiatry*, 75(1): 128-141.
- Işık-Uslu, A. E. (2016). *Annelerin Çocukların Duygularına İlişkin İnançları ve Çocuğun Duygu Düzenleme Becerileri İle Annelerin Çocuklarıyla Duygu İçerikli Konuşmaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İkiz, H. (2009). *6 Yaş Grubundaki Çocukların Benlik Alguları İle Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin İncelemesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İlaslan, Ö. (2009). *Çocukların Bağlanma Davranışlarının Özlük Nitelikleri Ve Anne Bağlanma Stillerine Göre İncelenmesi* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karabacak, A. & Demir, M. (2016). Özerklik, Bağlanma Stilleri, Bilinçli Farkındalık Ve Duygu Düzenleme Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23): 271-291.
- Karaboğa, M. (2011). *Çocuklarda Bağlanma Stilleri Ve Benlik Saygısının Aleksitimi Üzerinde Yordayıcı Rolünün İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Karakoyun, K. (2011). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyleri İle*

Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Kayhan-Aktürk, Ş. (2015). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Duygu Düzenleme Becerileri İle Akran İlişkilerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kaymak, P. (2015). *Bağlanma Stillerinin Okul Öncesi Dönem Sosyal Davranışlara Etkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kerns, K. A., vd. (2007). Mother-Child Attachment in Later Middle Childhood: Assessment Approaches and Associations with Mood and Emotion Regulation. *Attachment & Human Development*, 9(1): 33-53.

Keskin, G. & Çam, O. (2009). Ergenlik ve Bağlanma Süreci: Ruh Sağlığı Açısından Literatürün Gözden Geçirilmesi. *New/Yeni Symposium Journal*, 2(47),:52-59.

Kibar, B. (2008). *Büyükanneleriyle Yetişen Ve Yetişmeyen 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyo-Duygusal Gelişim Düzeyleri, Davranış Sorunları İle Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kleinman, S. L., vd. (1989). Relationship Between Perceived Family Climate And Adolescent Adjustment. *Journal Of Clinical Child Psychology*, 18(4): 351-359.

Kocayörük, E. (2007). *The Effects Of Father Involvement Training (FIT) On Family Functioning And Peer Relationships Of 9th Grade High School Students.* (Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Koçyiğit, S., Sezer, T. ve Yılmaz, E. (2015). 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Duygu Düzenleme Becerileri İle Oyun Becerileri Arasındaki

- İlişkinin İncelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23): 209-218.
- Kopp, C. B. (1982). Antecedents Of Self-Regulation: A Developmental Perspective. *Developmental Psychology*, 18(2): 199-214.
- (1989). Regulation Of Distress And Negative Emotions: A Developmental View. *Developmental Psychology*, 25(3): 343-354.
- Kullik, A. & Petermann, F. (2013). Attachment To Parents And Peers As A Risk Factor For Adolescent Depressive Disorders: The Mediating Role Of Emotion Regulation. *Child Psychiatry & Human Development*, 44(4): 537-548.
- Kuyucu, Y. & Tepeli, K. (2013). 60-72 Aylık Çocukların Akranlarına Karşı Gösterdikleri Duygusal Ve Davranışsal Tepkilerinin Duyguları Anlama Becerileri Açısından İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(1): 91-100.
- Larsen, J. K., vd. (2013). Emotion Regulation in Adolescence A Prospective Study Of Expressive Suppression And Depressive Symptoms. *The Journal of Early Adolescence*, 33(2): 184-200.
- Letoumeau, N. L., Tramonte, L. ve Willms, J. D. (2013). Maternal Depression, Family Functioning And Children's Longitudinal Development. *Journal Of Pediatric Nursing*, 28(3): 223-234.
- Lütkenhaus, P., Grosmann, K. E. ve Grosmann, E. (1985). Infant-Mother Attachment At Twelve Months And Style Of Interaction With A Stranger At The Age Of Three Years. *Child Development*, 56(6): 1538-1542.
- Masselam, V. S., Marcus, R. F. ve Stunkard C. L. (1990). Parent-Adolescent Communication, Family Functioning And School Performance. *Adolescence*, 25(99): 725-737.
- Mauss, I. B., Bunge, S. A. ve Gross, J. J. (2007). Automatic Emotion Regulation.

Social And Personality Psychology Compass, 1(1): 146-167.

Metin-Orta, İ., vd. (2013). The Meditational Role Of Effortful Control And Emotional Deregulation In The Link Between Maternal Responsiveness And Turkish Preschoolers Social Competency And Externalizing Symptoms. *Infant and Child Development*, 22(5): 459-479.

Miller, I. W., Ryan, vd. (2000). The McMaster Approach To Families: Theory, Assessment, Treatment And Research. *Journal Of Family Therapy*, 22(2): 168-189.

Morris, A. S., vd. (2011). The Influence Of Mother-Child Emotion Regulation Strategies On Children's Expression Of Anger And Sadnes. *Developmental Psychology*, 47(1): 213-225.

Nalbantoğlu, G. (2016). *6 İle 11 Yaş Arasında Çocuklarda Görülen Ruhsal Sorunların Annelerin Bağlanma Düzeyi, Çocuk Yetiştirme Tutumu Ve Aile İşlevleri İle Olan İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Nazlı, S. (2016). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ochsner, K. N. & Gross, J. J. (2005). The Cognitive Control Of Emotion. *Trends In Cognitive Sciences*, 9(5): 242-249.

Olson, D. H. (2000). The Circumplex Model Of Family Systems. *Journal Of Family Therapy*, 22(2): 144-167.

Oosterman, M. & Schuengel, C. (2008). Attachment In Foster Children Associated With Caregivers' Sensitivity And Behavioral Problems. *Infant Mental Health Journal*, 29(6): 609-623.

Örgün-Kuru, S. (2000). *Anne Baba Tutumları İle 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları Ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Özatça, A. (2009). *Ergenlerde Sosyal Ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özbesler, C. (2001). *Çocukluk Çağı Lösemileri Ve Sosyal Destek Sistemlerinin Aile İşlevlerine Etkisi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Pace, C. S., Zavattini, G. C. ve D'Alessio, M. (2012). Continuity And Discontinuity Of Attachment Patterns: A Short-Term Longitudinal Pilot Study Using A Sample Of Late-Adopted Children And Their Adoptive Mothers. *Attachment & Human Deveopment*, 14(1): 45-61.
- Park, K. A. & Waters, E. (1989). Security Of Attachment And Preschool Friendships. *Child Development*, 60(5): 1076-1081.
- Paterson, R. J. & Moran, G. (1988). Attachment Theory, Personality, Development And Psychoterapy. *Clinical Psychology Rewiew*, 8(6): 611-636.
- Pehlivanürk, B. (2004). Otistik Bozukluğu Olan Çocuklarda Bağlanma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(1): 56-63.
- Repacholi, B. & Trapolini, T. (2004). Attachment And Preschool Children's Understanding Of Maternal Versus Non Maternal Psychological States. *British Journal Of Developmental Psychology*, 22(3): 395-415.
- Rothbart, M. K., Ziaie, H., ve O'Boyle, C. G. (1992). Self-Regulation And Emotion In Infancy. In N. Eisenberg & R. A. Fabes (Eds.), *New Directions For Child Development, No. 55: The Jossey-Bass Education Series. Emotion And Its Regulation In Early Development*, San Francisco, CA, US: Jossey-Bass, 7-23.
- Rottenberg, J., & Gross, J. J. (2003). When Emotion Goes Wrong: Realizing The Promise Of Affective Science. *American Psychological Association*, 10(2):

227–232.

Roque, L., & Verissimo, M. (2011). Emotional Context, Maternal Behavior And Emotion Regulation. *Infant Behavior & Development*, 34(4): 617–626.

Roque, L., vd. (2013). Emotion Regulation And Attachment: Relationships With Children's Secure Base, During Different Situational And Social Contexts In Naturalistic Settings. *Infant Behavior And Development*, 36(3): 298-306.

Saymaz, İ. (2003). *Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişkileri Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Schroder, V. M. & Kelley, M. L. (2010). Family Environment And Parent-Child Relationships As Related to Executive Functioning In Children. *Early Child Development And Care*, 180(10): 1285-1298.

Schrodt, P. (2005). Family Communication Schemata And The Circumplex Model Of Family Functioning. *Western Journal Of Communication*, 69(4): 359-376.

Seven, S. & Güngör Aytar, A. (2006). Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği'nin Türk Çocuklarına Uyarlanması. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Educational Sciences: Theory & Practice*, 10(1): 489-513.

Seven, S. (2006). *6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Shek, D. T. L. (1997). The Relation Of Family Functioning To Adolescent Psychological Well-Being, School Adjustment, And Problem Behavior. *The Journal Of Genetic Psychology*, 158(4): 467-479.

Silk, J. S., Steinberg, L. ve Morris, A. S. (2003). Adolescents' Emotion Regulation In Daily Life: Links To Depressive Symptoms And Problem Behavior. *Child Development*, 74(6): 1869-1880.

- Sille, A. (2016). *Annenin Duygusal Sosyalleşmesi İle 48- 72 Aylık Çocukların Duygu Düzenleme Becerisi Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Soysal, A. Ş., vd. (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 8(2): 88-99.
- Sönmez, A. (2015). *Ebeveynlerin Bağlanma Stilleri Ve Sürekli Kaygı Durumlarının Çocukların Anksiyete Duyarlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sözügeçer, Z. (2012). *Çocuklardaki Davranış Problemlerinin, Bağlanma Stilleri, Aile İşlevleri ve Anne Kabul Algıları Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sümer, N. & Güngör, D. (1999a). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi Ve Kültürlerarası Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43): 71-106.
- (1999b). Çocuk Yetiştirme Stillерinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri Ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44): 35-63.
- Sümer N. & Şendağ, M. A. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı Ve Kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.
- Szewczyk-Sokolowski, M., Bost, K. K., Wainwright, A. R. (2005). Attachment, Temperament, and Preschool Children's Peer Acceptance, *Social Development*, 14(3), 379-397.
- Şahin-Demirkapı, E. (2013). *Çocukluk Çağı Travmalarının Duygu Düzenleme Ve Kimlik Gelişimine Etkisi Ve Bunların Psikopatolojiler İle İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Taş-Zalluhoğlu, B. (2015). *4-6 Yaş Aralığındaki Okul Öncesi Çocukların Ve*

Ailelerinin Bağlanma Örüntüleri İle Annelerinin Ebeveyn Tutumları Ve Stresle Başa Çıkma Yaklaşımlarının İncelenmesi: Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran Ve Başvurmayan Çocukların Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Thompson, R. A. (1993). Socioemotional Development: Enduring Issues And New Challenges. *Developmental Review*, 13(4): 372-402.

----- (1994). Emotion Regulation: A Theme In Search Of Definition. *Monographs Of The Society For Research In Child Development*, 59(203): 25-52.

----- (2000). The Legacy of Early Attachments. *Child Development*, 71(1): 145-152.

Topçu-Kabasakal, H. Z. (2001). *Uyum Sorunlu Çocukların Aile İşlevlerini İyileştirmede Anne Eğitim Gruplarının Etkisi* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Topçugil, N. (2002). *Ankara Deftardarlığı Gündüz Çocuk Bakımına Devam Eden 3-6 Yaş Grubundaki Çocukların Aile İşlevselliğinin Değerlendirilmesi Ve Aile İşlevlerinin Çocukların Psikolojik, Sosyal Ve Fiziksel Gelişmeleri Üzerindeki Etkisinin Araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Torres, N., vd. (2012). Attachment Security Representations In Institutionalized Children And Children Living With Their Families: Links To Problem Behaviour. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 19(1): 25-36.

Tubman, J. G. (1993). Family Risk Factors, Parental Alcohol Use, And Problem Behaviors Among School-Age Children. *Family Relations*, 42(1): 81-86.

Turan-Akdağ, S. (2011). *Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Ebeveynlerinin Bağlanma*

- Stilleri Arasındaki İlişki* (Uzmanlık Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Antalya.
- Turan-Cebeci, S. (2009). *Tam Aileye ve Tek Ebeveyne Sahip Ailelerden Gelen 7-12 Yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri Ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türköz, Y. (2007). *Okul Öncesi Çocuklarda Bağlanma Örüntüsünün Kişilerarası Problem Çözme Ve Açık Bellek Süreçlerine Etkisi* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tüzün, O. & Sayar, K. (2006). Bağlanma Kuramı Ve Psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1): 24-39.
- Ural, O., vd. (2015, Mayıs). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bağlanma Biçimleri İle Sosyal Yetkinlik Ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale"*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Van Ijzendoorn, M. H., Sagi, A. ve Lambermon M. (1992). The Multiple Caretaker Paradox: Data From Holland And Israel. *New Directions For Child Development*, 57: 5-25.
- Warfield, H. K. (2012). *Child Emotion Regulation As A Mediator Of The Association Between Maternal Negative Response To Emotion And Child Problem Behaviors* (Unpublished Master's Thesis). Oklahoma State University, Oklahoma.
- Whitebread, D. & Basilio, M. (2012). The Emergence And Early Development Of Self-Regulation In Young Children. *Profesorado*, 16(1): 15-33.
- Yağmurlu, B. & Altan, Ö. (2010). Maternal Socialization And Child Temperament As Predictors Of Emotion Regulation In Turkish Preschoolers. *Infant and Child Development*, 19(1): 275-296.

Yağmurlu, B. & Batum, P. (2007). What Counts in Externalizing Behaviors? The Contributions of Emotion and Behavior Regulation. *Current Psychology*, 25(4): 272-294.

Yakupoğlu, Y. (2011). *Erken Çocukluk Döneminde Yer Alan, Okulöncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Algısıyla Babalarının Bağlanma Stillerinin (Güvenli – Korkulu – Kayıtsız – Saplantılı) Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yavuzer, H. (2012). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. Ankara: Remzi Kitapevi.

Yerlioğlu, E. A. (2010). *Çocuğun Bağlanma Davranışının Anne Hassasiyeti Ve Çocuğun Sosyo-Duygusal Yetkinliğiyle İlişkisi: Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Setinin, Okul Öncesi Dönemdeki Türk Çocuklarıyla Kullanılması* (Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım-Kurtuluş, H. (2016). *Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 4-5 Yaş Grubu Öğrencilerin Benlik Kavramı Ve Bağlanma Stillerinin Anne Davranışları Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldız, M. A. (2014). *Ergenlerde Anne-Babaya Bağlanma İle Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Ve Baş Etme Yöntemlerinin Çoklu Aracılık Rolü* (Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Yılmaz, E. (2012). *60-72 Aylık Çocukların Duyguları Anlama Becerilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yörükan, T. (2015). *Başlanma Ve Sonraki Yaşlarda Görülen Etkileri*. İstanbul: Kültür Yayınları.

Yurtseven, B. (2017). *Okul Öncesi Çocuklarda Bağlanma Ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zeman, J., vd. (2006). Emotion Regulation In Children And Adolescents, *Journal Of Developmental & Behavioral Pediatrics*. 27(2): 155-168.

Ek-1: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Değerli veli,

Bu çalışma, “Okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri ve duygu düzenleme becerileri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” amacıyla yapılmaktadır. Çalışmanın verileri, bilimsel bir araştırma amacıyla kullanılacaktır. Sizden, ailenizle ve çocuğunuzla ilgili en uygun seçeneği işaretlemeniz istenmektedir. Çalışma sonucunun gerçek ve güvenilir olması için, **soruları içtenlikle cevaplayınız ve boş bırakmayınız.** Çalışmaya verdiğiniz destek ve katkılar için teşekkür ederim.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Elif CAN ÖZTÜRK

- 1) **Çocuğunuzun yaşı?**
 5 yaş   6 yaş
- 2) **Çocuğunuzun cinsiyeti?**
 Kız   Erkek
- 3) **Çocuğunuzun bebeklik döneminde bakımını sağlayan kimdi?**
 Anne, baba   Büyükanne, büyükbaba
 Bakıcı   Diğer (belirtiniz).....
- 4) **Çocuğunuz okul öncesi eğitim aldı mı?**
 Evet   Hayır
- 5) **Yanıtınız evet ise ne kadar süre okul öncesi eğitim aldı?**
 1 yıl   2 yıl   3 yıl
- 6) **Kaç çocuğunuz var?**
 1   2   3   4 veya daha fazla
- 7) **Medeni durumunuz?**
 Evli   Bekar

8) Annenin Yaşı?

20-24   25-29   30-34   35-39   40 ve üstü

9) Annenin eğitim düzeyi?

Okur-yazar değil   İlkokul   Ortaokul
 Lise   Üniversite   Yüksek lisans-Doktora

10) Annenin çalışma durumu?

Çalışıyor   Çalışmıyor

11) Babanın yaşı?

20-24   25-29   30-34   35-39   40 ve üstü

12) Babanın eğitim düzeyi?

Okur-yazar değil   İlkokul   Ortaokul
 Lise   Üniversite   Yüksek lisans-Doktora

13) Babanın çalışma durumu?

Çalışıyor   Çalışmıyor

14) Ailenizde kimler yaşıyor?

Anne, baba, çocuk/çocuklar
 Anne, baba, çocuk/çocuklar ile birlikte bazı yakın akrabalar (büyükanne, büyükbaba gibi)
 Anne ya da baba ile çocuk/çocuklar

Ek-2: TAMAMLANMAMIŞ OYUNCAK BEBEK AİLESİ HİKAYELERİ ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

Gönderen: Serdal SEVEN <serdalseven@hotmail.com >

Gönderildi: 29 Ekim 2017 20:16

Kime: Elif CAN ÖZTÜRK

Konu: Re: Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği Kullanım İzni

Elif hanım merhabalar,

TOBAH 6 yaş çocukları için hazırlanmış bir ölçektir. 5 yaşta uygulanabilmesi için bazı yeterlilikleri karşılamaları gerekmektedir. Ölçek projektiftir. Hazırlanışı ve kodlaması 8 saatlik bir eğitim gerektirmektedir. Eğitimleri şu an için FEBRİS danışmanlık bünyesinde vermekteyim. Sonraki yıldan itibaren yeni kurmakta olduğumuz Bağlanma ve Etkileşim derneği aracılığı ile vereceğiz. TOBAH la ilgili 3 ayda bir eğitim vermekteyim. Bir sonraki eğitim Aralık ayındadır. Ama acil durumlarda araştırma aksamaması diye bir kaç kişiye de istenilen zamanda eğitim verebilirim. Ayrıca tezinizde kullanımı ile ilgili gerekli desteği size verebilirim. İyi çalışmalar diliyorum.

Doç. Dr. Serdal SEVEN
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Anabilim Dalı

26 Ekim 2017 16:16 tarihinde Elif CAN
ÖZTÜRK <elifcanoztrk@gmail.com> yazdı:

Serdal hocam merhabalar. Ben, Sabahattin Zaim Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi bölümü Y.L öğrencisi Elif CAN ÖZTÜRK.

"Okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri ve duygu düzenleme becerileri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Çocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmayan çocukların karşılaştırılması" isimli bir tez çalışmam var. Bu kapsamda tezimde bağlanma stilleri değişkenini ölçmek için, geçerlik güvenilirliğini yaptığımız "TOBAH Ölçeği'ni" kullanabilir miyim? İzniniz var mıdır? Ayrıca iki sorum daha olacak hocam. Tez danışmanım ile çalışmamda 3-6 yaş çocuklarını örneklem yaşı olarak belirledik. Bu sebeple ölçeğinizi bu yaş gruplarına uygulayabilir miyim? Ayrıca ölçek, çocuklarla uygulandığından, uygulama öncesinde ölçek için eğitim almam gerekir mi? Gerekirse eğitimi nasıl alabilirim hocam? Bunları sormak istemiştim. İyi günler, iyi çalışmalar dilerim hocam.

Gönderen: Serdal SEVEN <serdalseven@hotmail.com >

Gönderildi: 4 Aralık 2017 16:44

Kime: Elif CAN ÖZTÜRK

Konu: Re: Tamamlanmamış Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği Kullanım İzni

Elif hanım merhaba,

Uygulamanızla ilgili transkriptleri okudum. ilk uygulamaya göre başarılı bir çalışma olmuş. Uygulayıcı sertifikasını almanız benim için uygundur. FEBRİS ile iletişime geçerek sertifikanızı alabilirsiniz. Bu ölçeği tezinizde kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar diliyorum.

Doç. Dr. Serdal SEVEN

4 Aralık 2017 16:24 tarihinde Elif CAN ÖZTÜRK <elifcanoztrk@gmail.com> yazdı:

Hocam merhabalar. Ben dün sizden, Febris Danışmanlık Merkezi'nde tezimde kullanabilmek için Tobah Ölçeği'nin eğitimini almıştım. Sizden 03.12.2017 tarihinde eğitime katıldığımı ve uygulama yapmam konusunda izin verdiğinizde dair bir belge istemiştim. Siz de bana maille hatırlat belgeyi iletirim demiştiniz. Bu konuda bana yardımcı olabilir misiniz hocam?

Bir de hocam, ben bugün çalıştığım hastanenin kreşinde, 69 ve 70 aylık iki çocukla uygulama yaptım. Masa, yatak ve ev gibi materyalleri kreşten temin edebildim. Eğitimde belirttiğiniz gibi, uyaran dolu olmaması açısından sınıfta değil de kreş müdürümüzün odasında uygulamayı yaptım. Ancak çocuklar, personel çocukları olduğu için anneleri video çekmeme izin vermediler. Ben yine de anlattıkları hikayeleri, sizin Tobah kitapçığı ekinde sunduğunuz formatta hazırladım ve puanladım. Ekte gönderiyorum. Onu da bir inceleyebilir misiniz? Onaylarsanız uygulayıcı sertifikasını da alabilir miyim?

**Ek-3: TAMAMLANMAMIŞ OYUNCAK BEBEK AİLESİ HİKAYELERİ
ÖLÇEĞİ PUANLAMA FORMU**

Hikayelere göre Puan Dağılımı

Hikayeler	Puan					Kategori
	1	2	3	4	5	
1	( )	( )	( )	( )	( )	
2	( )	( )	( )	( )	( )	
3	( )	( )	( )	( )	( )	
4	( )	( )	( )	( )	( )	
5	( )	( )	( )	( )	( )	
6	( )	( )	( )	( )	( )	

Güven Düzeyi

Güvenli

Düşük güven

Negatif

30

25

17

6

Bağlanma Biçimi

Güvenli/açık

Kaçınma

Negatif

( )

( )

( )

Ek-4: DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

Gönderen: Bilge SELÇUK <byagmurlu@ku.edu.tr>

Gönderildi: 25 Ekim 2017 10:26

Kime: Elif CAN ÖZTÜRK

Konu: Re: Duygu Düzenleme Ölçeği Kullanım İzni

Merhaba Elif, evet tabii kullanabilirsin ölçeği.

Sana ölçeği ve bilgilerini emaille yollayalım.

Başarılar diliyorum.

Bilge Selçuk

24 Ekim 2017 10:39 tarihinde Elif CAN

ÖZTÜRK <elifcanoztrk@gmail.com> yazdı:

Bilge hocam merhabalar. Ben, Sabahattin Zaim Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi bölümü Y.L öğrencisi Elif CAN ÖZTÜRK.

"Okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri ve duygu düzenleme becerileri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Çocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmayan çocukların karşılaştırılması" isimli bir tez çalışmam var. Bu kapsamda tezimde duygu düzenleme değişkenini ölçmek amacıyla, okul öncesi dönem çocukları için geçerlik güvenilirliğini yaptığımız "Duygu Düzenleme Ölçeği'ni" kullanabilir miyim?

İyi günler, iyi çalışmalar dilerim hocam.

Ek-5: DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER

Lütfen aşağıdaki cümleleri okuyunuz ve çocuğunuz için en uygun olan seçeneğe (x) işareti koyunuz. Cevaplarınızı, çocuğunuzun son 6 ay içindeki davranışlarını göz önüne alarak veriniz.

	Hiçbir Zaman/ Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
1) Neşeli bir çocuktur.	( )	( )	( )	( )
4) Bir faaliyetten diğerine kolaylıkla geçer; kızıp sinirlenmez, endişelenmez (kaygılanmaz), sıkıntı duymaz veya aşırı derecede heyecanlanmaz.	( )	( )	( )	( )
7) Yaşıtlarının arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	( )	( )	( )	( )
10) Başkalarının sıkıntı hissetmesinde keyif duyar (örneğin, biri incindiğinde veya ceza aldığında güler; başkalarıyla alay etmekten zevk alır).	( )	( )	( )	( )
13) Ortalığı karıştırarak çevresine zarar verebilecek enerji patlamaları ve taşkınlıklara eğilimlidir.	( )	( )	( )	( )
19) Yaşıtlarının arkadaşça veya sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumsuz karşılık verir (örneğin, kızgın bir ses tonuyla konuşabilir ya da ürkek davranabilir).	( )	( )	( )	( )
20) Düşünmeden, ani tepiler verir.	( )	( )	( )	( )
23) Yaşıtları ona saldırgan davranır ya da zorla işine karışırsa bu durumlarda hissedebileceği olumsuz duygularını (kızgınlık, korku, öfke, sıkıntı) uygun bir şekilde gösterir.	( )	( )	( )	( )
24) Oyuna başkalarını katmaya çalışırken olumsuz duygular gösterir (örneğin, aşırı heyecan, kızgınlık, üzüntü).	( )	( )	( )	( )

Ek-6: AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

Gönderen: Işıl BULUT <ibulut@baskent.edu.tr>
Gönderildi: 31 Ekim 2017 14:40
Kime: Elif CAN ÖZTÜRK
Konu: Re: Aile Değerlendirme Ölçeği Kullanım İzni

Sayın Elif Can Öztürk,

Ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışması tarafımdan gerçekleştirilen “Aile Değerlendirme Ölçeği”ni çalışmanızda kullanabilirsiniz.

Başarı dilekleriyle,

Prof. Dr. Işıl BULUT
Başkent Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı
0 312 246 66 78

31 Ekim 2017 08:36 tarihinde Elif CAN
ÖZTÜRK <elifcanoztrk@gmail.com> yazdı:

Işıl hocam merhabalar. Ben, Sabahattin Zaim Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi bölümü Y.L öğrencisi Elif CAN ÖZTÜRK.

"Okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma stilleri ve duygu düzenleme becerileri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Çocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmayan çocukların karşılaştırılması“ isimli bir tez çalışmam var. Bu kapsamda tezimde duygu düzenleme değişkenini ölçmek amacıyla, okul öncesi dönem çocukları için geçerlik güvenilirliğini yaptığımız «Aile Değerlendirme Ölçeği'ni" kullanabilir miyim?

İyi günler, iyi çalışmalar dilerim hocam.

Ek-7: AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER

Lütfen her cümleyi dikkatlice okuyunuz, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz ve size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz.

	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1) Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	( )	( )	( )	( )
5) Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	( )	( )	( )	( )
10) Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlar.	( )	( )	( )	( )
16) Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	( )	( )	( )	( )
22) Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	( )	( )	( )	( )
29) Evde herkes her istediğini birbirine söyleyebilir.	( )	( )	( )	( )
34) Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	( )	( )	( )	( )
40) Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	( )	( )	( )	( )
48) Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	( )	( )	( )	( )
53) Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	( )	( )	( )	( )
55) Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	( )	( )	( )	( )
60) Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	( )	( )	( )	( )

**Ek-8: S.B.Ü KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN EĞİTİM VE ARAŞTIRMA
HASTANESİ BAŞHEKİMLİĞİ'NDEN ALINAN ARAŞTIRMA İZİNİ**

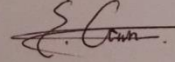
Tarih: 06.12.2017

T.C
SAĞLIK BAKANLIĞI
S.B.Ü KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ
BAŞHEKİMLİĞİNE;

Hastanenizde Çocuk ve Ergen Psikiyatri Polikliniği'ne bağlı, Çocuk Gelişimi Birimi'nde Çocuk Gelişimcisi olarak görev yapmaktayım. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi yüksek lisans programı kapsamında, yüksek lisans tez çalışmamda veri toplamak amacıyla, 18.12.2017-31.12.2018 tarihleri arasında hastaneniz Çocuk ve Ergen Psikiyatri Polikliniği'ne, yüksek lisans tezi araştırma önerisinde belirtilen kriterlere bağlı olarak başvurmuş 5-6 yaş çocukları ve aileleriyle bir tez çalışması yapmak istiyorum.

Gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ederim.

Çocuk Gelişimcisi
Elif CAN ÖZTÜRK

12.12.2017

Uygun koşullarda, hasta
nenimizdeki gruplar ile
çalışılabilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ
İst.S.B.Ü.Kanunî Sultan Süleyman
Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Doç. Dr. Kerem ERİKALP
Başhekim

**Ek-9: İSTANBUL İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NDEN ALINAN
ARAŞTIRMA İZİNİ**

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.22179441
Konu: Anket ve Araştırma İzni

22.12.2017

Sayın: Elif Can ÖZTÜRK

- İlgi: a) 07.12.2017 tarihli ve 21007454 Gelen Evrak No'lu dilekçe.
b) Valilik Makamı'nın 22/12/2017 tarih ve 22115308 Sayılı Olur'u.

"Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Bağlanma Stilleri ve Duygu Düzenleme Becerileri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran ve Başvurmayan Çocukların Karşılaştırılması" konulu teziniz hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri, ilgi (b) Valilik Onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve söz konusu talebiniz; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini rica ederim.

Timur TUĞRAL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı V.

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

Bilgi için: Y.YÜKSEL
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 2578-d92a-326b-ab54-aeba kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Elif CAN ÖZTÜRK

Doğum yeri/yılı: Bandırma-BALIKESİR/ 21.09.1991

E-mail: elifcanoztrk@gmail.com

A. EĞİTİM

2009-2013 Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü (Lisans)

2011-2013 Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Adalet Programı (Önlisans)

2005-2009 Balıkesir-Gönen Ömer Seyfettin Anadolu Lisesi

1997-2005 Balıkesir-Gönen Şehit Rahmi İ.Ö.O

B. İŞ DENEYİMİ

S.B.Ü Kanuni Sultan Süleyman E.A.H (Çocuk Gelişimcisi, 21.04.2014-Halen)

C. YAYINLAR

Lisans Tezi: Beş Yedi Yaş Arası Çocukların Aile Algılarının ve İlişkilerinin Resimler Aracılığı İle İncelenmesi

D. SEMİNERLER

1. H. Ü Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, “2. Ulusal Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi”, 2009
2. H.Ü Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, “3. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi”, 2012
3. Turgut Özal Üniversitesi, “Dünden Bugüne Çocuk Gelişimi Konferansı”, 2013
4. ADM Ankara Aile ve Eğitim Danışmanlığı Merkezi, “Çocuklarda Görülen Uyum ve Davranış Bozuklukları Eğitimi”, 2013
5. ADM Ankara Aile ve Eğitim Danışmanlığı Merkezi, “Çocuk Resimlerini Yorumlama Eğitimi”, 2013
6. ADM Ankara Aile ve Eğitim Danışmanlığı Merkezi, “Çocuklar ve Aileleriyle Görüşme Teknikleri Eğitimi”, 2013
7. T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu Sağlık Bakım ve Hasta Hizmetleri Daire Başkanlığı, “Sanatla Terapi Proje Eğitimi”, 2016